

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ENSTİTÜSÜ**

**ORTAÖĞRETİMDE MUHASEBE VE FİNANSMAN
EĞİTİMİNİN VERGİ BİLİNCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ:
GEBZE ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih ÖZCAN

**Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nermin AKYEL

AĞUSTOS – 2020

Fatih ÖZCAN tarafından hazırlanan “Ortaöğretimde Muhasebe ve Finansman Eğitiminin Vergi Bilinci Üzerindeki Etkisi: Gebze Örneği” başlıklı bu tez, 25/08/2020 tarihinde Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Nermin AKYEL
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Sedat DURMUŞKAYA
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Doç. Dr. Şule YILDIZ
Sakarya Üniversitesi

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı : Fatih ÖZCAN

Öğrenci Numarası : Y176004016

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme

Enstitü Bilim Dalı : Muhasebe ve Finansman

Programı : YÜKSEK LİSANS DOKTORA

Tezin Başlığı : Ortaöğretim Kurumlarında Muhasebe ve Finansman Eğitimi Alan ve Almayan Öğrencilerin Vergi Bilinci Farkındalıklarının İncelenmesi: Gebze Örneği

Benzerlik Oranı : %15

İŞLETME ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

6/08/2020
İmza

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere gsb@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Nermin AKYEL

Tarih: 6/08/2020

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Çok sevdiğim öğretmenlik mesleğini icra ederken kendime ve öğrencilerime birçok katkısının olacağını düşündüğüm yüksek lisans eğitimini tamamlamanın mutluluğu içerisindeyim.

Bu sürecin, yardım almadan başarılı bir şekilde sonlandırılması düşünülemezdi ve bana yardımcı olan pek çok kişi oldu. Yaklaşık üç yıl süren bu zorlu süreçte her türlü desteğini benden esirgemeyen insanlardan bahsetmek gerekirse;

Tez çalışmamın her aşamasında bana destek olan, yol gösteren, günün hangi saatinde olursa olsun sorularımı cevapsız bırakmayan, yapmış olduğu katkılarla daha iyi bir tez ortaya çıkmasını sağlayan değerli hocam, tez danışmanın Dr. Öğr. Üyesi Nermin AKYEL'e,

Eğitimim süresince akademik gelişmeme katkı sağlayan saygıdeğer hocalarıma,

Berber çıktığımız ve bir eksik tamamladığımız bu yolda, benden yardımlarını esirgemeyen dostum ve değerli meslektaşım Lütfullah MURAT'a,

Araştırma süresince İngilizce çeviri konusunda bana yardımcı olan değerli mesai arkadaşım Faik ENGİN'e,

Hem eğitimimi tamamlayıp hem de vazifemi aksatmamam için ellerinden geleni yapan ve bana her türlü kolaylığı sağlayan, Gebze Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde görev yapan değerli idareci ve öğretmen arkadaşlarıma,

Varlıklarıyla hayatıma anlam katan, bu çalışma süresince ortak zamanlarımızdan çokça çalmama rağmen verdiği destek ve gösterdiği anlayış nedeniyle sevgili eşim Nurcan'a, canım kızlarım Hayat Bilge ve Ömür Ece'ye,

Bütün eğitim hayatım boyunca, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen anne ve babama içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Fatih ÖZCAN

25.08.2020

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET	x
ABSTRACT	xi

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BÖLÜM 1: VERGİ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	4
---	----------

1.1. Verginin Tanımı, Unsurları, Fonksiyonları ve İlkeleri	4
--	---

1.1.1. Verginin Tanımı	4
------------------------------	---

1.1.2. Verginin Unsurları	5
---------------------------------	---

1.1.2.1. Verginin Alacaklısı	5
------------------------------------	---

1.1.2.2. Verginin Borçlususu	5
------------------------------------	---

1.1.2.3. Zora Dayanarak Alınması	6
--	---

1.1.2.4. Karşılıksız Olması	6
-----------------------------------	---

1.1.2.5. Kamusal Giderlerin Karşılığı Olması	6
--	---

1.1.2.6. Parayla Ödenmesi	6
---------------------------------	---

1.1.3. Verginin Fonksiyonları	7
-------------------------------------	---

1.1.3.1. Mali (Fiskal) Fonksiyonlar	7
---	---

1.1.3.2. Ekonomik Fonksiyonlar	8
--------------------------------------	---

1.1.3.3. Sosyal Fonksiyonlar	9
------------------------------------	---

1.1.4. Vergileme İlkeleri	9
---------------------------------	---

1.1.4.1. Adalet/Eşitlik İlkesi	9
--------------------------------------	---

1.1.4.2. Ayırma İlkesi	10
------------------------------	----

1.1.4.3. Belirlilik İlkesi	10
----------------------------------	----

1.1.4.4. Esneklik İlkesi	11
--------------------------------	----

1.1.4.5. Genellik İlkesi	11
--------------------------------	----

1.1.4.6. Fayda İlkesi	11
-----------------------------	----

1.1.4.7. İktisadi Etkinlik İlkesi	12
---	----

1.1.4.8. İstikrarlılık İlkesi	12
-------------------------------------	----

1.1.4.9. Kanunilik (Yasallık) İlkesi	12
1.1.4.10. Kolaylık (Uygunluk) İlkesi	13
1.1.4.11. Ödeme Gücü (Mali Güce Göre Vergilendirme) İlkesi.....	13
1.1.4.12. Tarafsızlık İlkesi.....	13
1.1.4.13. Tasarruf İlkesi	14
1.1.4.14. Yeterlilik (Verimlilik) İlkesi	14
1.2. Vergiyle İlgili Temel Kavramlar.....	15
1.2.1. Verginin Konusu	15
1.2.2. Verginin Matrahı.....	15
1.2.3. Verginin Mükellefi.....	15
1.2.4. Vergi Sorumlusu	16
1.2.5. Vergiyi Doğuran Olay.....	17
1.2.6. Vergi İstisnası ve Muafiyeti.....	17
1.2.7. Vergi Tarifesi ve Oranı	18
1.2.8. Verginin Tarhı.....	19
1.2.9. Verginin Tebliği	19
1.2.10. Verginin Tahakkuku.....	20
1.2.11. Verginin Tahsili	20
1.3. Türkiye’de Uygulanan Vergiler	20
1.3.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler.....	21
1.3.1.1. Gelir Vergisi.....	21
1.3.1.2. Kurumlar Vergisi.....	23
1.3.2. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler	24
1.3.2.1. Katma Değer Vergisi.....	24
1.3.2.2. Özel Tüketim Vergisi	26
1.3.2.3. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	27
1.3.2.4. Şans Oyunları Vergisi	28
1.3.2.5. Damga Vergisi.....	28
1.3.2.6. Gümrük Vergisi.....	29
1.3.2.7. Özel İletişim Vergisi	29
1.3.2.8. Yerel Yönetimler Tarafından Alınan Vergiler	30
1.3.3. Servet Üzerinden Alınan Vergiler.....	31

1.3.3.1. Veraset ve İntikal Vergisi.....	31
1.3.3.2. Emlak Vergisi.....	32
1.3.3.3. Motorlu Taşıtlar Vergisi.....	33
BÖLÜM 2: VERGİ BİLİNCİ VE VERGİ EĞİTİMİ.....	35
2.1. Vergi Bilinci ve Önemi	35
2.2. Vergi Bilinciyle İlişkili Kavramlar	37
2.2.1. Mali Psikoloji ve Vergi Psikolojisi	37
2.2.2. Vergi Algısı.....	38
2.2.3. Vergi Kültürü	38
2.2.4. Vergi Uyumu ve Vergi Uyumsuzluğu	40
2.2.5. Vergi Yükü.....	40
2.2.6. Verginin İkame ve Gelir Etkisi	42
2.2.7. Vergi Kaçakçılığı ve Vergiden Kaçınma	42
2.2.8. Vergi Borcunu Geciktirme	45
2.2.9. Vergi Yansıması.....	45
2.2.10. Vergi Kapasitesi	46
2.2.11. Vergi Gayreti.....	47
2.2.12. Vergi Erozyonu	48
2.2.13. Mali Anestezi	48
2.2.14. Mali Rant ve Mali Sömürü.....	49
2.3. Vergi Bilincini Etkileyen Faktörler.....	50
2.3.1. İçsel Faktörler.....	50
2.3.1.1. Demografik Özellikler.....	50
2.3.1.2. Vergi Ödeme Gücü.....	51
2.3.1.3. Siyasal İktidarın Kabulü.....	52
2.3.1.4. Vatandaşlık Bilinci.....	53
2.3.1.5. Gelir Düzeyi	54
2.3.1.6. Sübjektif Vergi Yükü (Vergi Tazyiki)	55
2.3.1.7. Kamu Harcamalarının Algılanma Düzeyi.....	56
2.3.2. Dışsal Faktörler	56
2.3.2.1. Vergi Adaleti	57

2.3.2.2. Vergi Denetimi, Vergi Cezaları ve Vergi Afları	58
2.3.2.3. Vergi Oranları	59
2.3.2.4. Dinî İnanç	59
2.3.2.5. Kültürel Yapı.....	60
2.3.2.6. Yolsuzluk	60
2.3.2.7. Kayıt Dışı Ekonomi.....	61
2.3.2.8. Vergi Sistemi ve Vergilerin Yapısı	62
2.3.2.9. Objektif Vergi Yükü.....	64
2.4. Türkiye’de Vergi Bilincini Arttırmaya Yönelik Uygulamalar.....	64
2.5. Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Ortaöğretim Kurumları Müfredatında Vergi Konusu ve Vergi Bilincine Katkısı.....	66
2.5.1. Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Ortaöğretim Kurumları.....	66
2.5.2. Diğer Ortaöğretim Kurumları	69

BÖLÜM 3: ORTAÖĞRETİMDE MUHASEBE VE FİNANSMAN EĞİTİMİN VERGİ BİLİNCİNE ETKİSİ: GEBZE ÖRNEĞİ..... 70

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	70
3.2. Araştırmanın Kapsamı	70
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	71
3.4. Literatür Taraması.....	72
3.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	75
3.6. Araştırmanın Bulguları ve Analizi	77
3.6.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular	77
3.6.2. Verilerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	78
3.6.2.1. Vergi Algısıyla İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi.....	78
3.6.2.2. Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi.....	79
3.6.2.3. Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi.....	79
3.6.2.4. Vergi Haftasıyla İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi.....	80
3.6.3. Verilerin Analizi.....	81

3.6.3.1. Normallik Testi	81
3.6.3.2. Güvenilirlik Analizi.....	82
3.6.4. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi.....	82
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	97
EKLER.....	115
ÖZGEÇMİŞ.....	121

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
GİB	: Gelirler İdaresi Başkanlığı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü
ÖİV	: Özel İletişim Vergisi
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu
VUK	: Vergi Usul Kanunu
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : 2020 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi.....	22
Tablo 2 : Yerel Yönetim Vergilerinin Konusu ve Mükellefleri.....	30
Tablo 3 : 2020 Yılı Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi.....	32
Tablo 4 : 2020 Yılı İtibariyle Emlak Vergisi Tarifesi.....	33
Tablo 5 : Ankete Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bulgular.....	77
Tablo 6 : Vergi Algısıyla İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	78
Tablo 7 : Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	79
Tablo 8 : Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	80
Tablo 9 : Vergi Haftasıyla İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	80
Tablo 10: Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı, Türkiye’deki Vergiler, Vergi Haftası ve Vergi Bilincine (Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı ve Türkiye’deki Vergiler) Ait İfadelerin Ortalamalarının Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları	81
Tablo 11: Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı, Türkiye’deki Vergiler, Vergi Haftası ve Vergi Bilincine (Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı ve Türkiye’deki Vergiler) Ait İfadeler İçin Güvenilirlik Analizi	82
Tablo 12: Öğrencilerin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları.....	82
Tablo 13: Öğrencilerin Vergi Algısı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları.....	83
Tablo 14: Öğrencilerin Vergi Ahlâkı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları.....	83
Tablo 15: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilere Ait Çapraz Tablo	84
Tablo 16: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilerin Vergi Bilinci Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	84
Tablo 17: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilerin Vergi Algısı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	84
Tablo 18: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilerin Vergi Ahlâkı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	85
Tablo 19: H_7 ’nin Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	85
Tablo 20: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Farklı Sınıf Seviyeleri Arasındaki Vergi Bilinci Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	85

Tablo 21: H_8 'in Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	86
Tablo 22: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Farklı Sınıf Seviyeleri Arasındaki Vergi Algısı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	86
Tablo 23: H_9 'un Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	87
Tablo 24: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Farklı Sınıf Seviyeleri Arasındaki Vergi Ahlâkı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	87
Tablo 25: H_{10} 'un Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	87
Tablo 26: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 9. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 9. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	88
Tablo 27: H_{11} 'in Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	89
Tablo 28: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 10. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 10. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	89
Tablo 29: H_{12} 'nin Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	90
Tablo 30: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 11. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 11. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	90
Tablo 31: H_{13} 'ün Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları	90
Tablo 32: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 12. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 12. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	91
Tablo 33: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerin Öğrencilerinin Vergi Haftası Farkındalığı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	91
Tablo 34: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	92
Tablo 35: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Vergi Algısı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	92

Tablo 36: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Vergi Ahlâkı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları	92
Tablo 37: Test Edilen Hipotezler ve Sonuçları	94

Tezin Başlığı: Ortaöğretimde Muhasebe ve Finansman Eğitiminin Vergi Bilinci Üzerindeki Etkisi: Gebze Örneği	
Tezin Yazarı: Fatih ÖZCAN	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nermin AKYEL
Kabul Tarihi: 25 Ağustos 2020	Sayfa Sayısı: xi (ön kısım)+114 (tez)+7(ek)
Anabilim Dalı: İşletme	Bilim Dalı: Muhasebe ve Finansman
<p>Devlet tarafından sunulan hizmetlerin büyük bir kısmı vergiler yoluyla finanse edilmektedir. Vergi bilincine sahip vatandaşlar, devletin vergi toplamasını kolaylaştıracaklar ve kamu hizmetlerinin finanse edilmesiyle ilgili problemlerin ortaya çıkmasının önüne geçeceklerdir. Her vatandaşın vergi bilincine sahip olması önemli olmakla birlikte, vergilendirme sürecinde etkin rol oynayan muhasebe meslek elemanlarının vergi bilincine sahip olması ayrıca önem arz etmektedir. Ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerin her biri muhasebe meslek elemanı adaydır ve bu öğrencilerin almış olduğu eğitimin vergi bilincine katkı sağlaması beklenmektedir.</p> <p>Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan ve almayan öğrencilerin vergi bilinci farklılıklarını inceleyip, muhasebe ve finansman eğitiminin vergi bilincine katkısını tespit etmektir. Ayrıca, vergi bilincini arttırmak amacıyla okullarda yapılan vergi haftası çalışmalarının etkinliğini ortaya koymaktır. Araştırmada, verilerin elde edilmesi için yüz yüze anket yöntemi kullanılmış ve Kocaeli İlinin Gebze ilçesindeki 721 lise öğrencisine anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler için farklılık analizleri yapılmıştır. Farklılık analizleri yapılırken, farklı okul türleri, farklı sınıf düzeyleri, aynı okul türündeki farklı sınıf düzeyleri, öğrencilerin cinsiyetleri arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Muhasebe ve finansman eğitimi alan ve almayan öğrenciler arasında vergi bilinci, vergi algısı ve vergi ahlâkı bakımından anlamlı farklılıklar olmadığı ve muhasebe ve finansman eğitiminin vergi bilincine katkısının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, ortaöğretim kurumlarında vergi haftasıyla ilgili yapılan çalışmaların da yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir.</p> <p>Çalışmanın sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, muhasebe ve finansman alanında, vergi bilinci konusu ders içeriklerinde ayrıca yer almalı ve vergiyle ilgili öğretimin yanında eğitim de verilmelidir. Ayrıca, vergi haftası etkinlikleri, bütün ortaöğretim kurumlarında etkili olacak şekilde ve öğrenci katılımı gözetilerek icra edilmelidir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Muhasebe ve Finansman Eğitimi, Vergi Bilinci, Ortaöğretim Kurumları	

Title of the Thesis: The Effect of Accounting and Finance Education in Secondary Education on Tax Awareness: Gebze Sample	
Author: Fatih ÖZCAN	Supervisor: Assist. Prof. Nermin AKYEL
Date: 25 Aug 2020	Np: xi (pre text)+114 (main body)+7 (App.)
Department: Business	Subfield: Accounting and Finance
<p>A great deal of the services provided by the state are funded through taxes. Citizens having tax awareness will make it easier for the state to collect taxes and prevent the emergence of problems related to financing public services. Although it is important for every citizen to have tax awareness, it is also important that professional accountants who play an active role in the taxation process have tax awareness as well. Each of the students who receive accounting and finance education in secondary education institutions is a professional accountant candidate and it is expected that the education provided for these students will contribute to tax awareness.</p> <p>The aim of this study is to analyze the differences in tax awareness of the students who are trained in accounting and finance and the students who do not receive accounting and finance education in secondary education institutions and to determine the contribution of accounting and finance education to tax awareness. Also, it reveals the effectiveness of tax week studies in schools in order to increase tax awareness. In the research, face-to-face survey method was used to obtain the data and a poll was conducted to 721 high school students in Gebze district of Kocaeli Province. Discriminant analysis were carried out for the data obtained. While conducting discriminant analysis, the differences between different school types, different grade levels, different grade levels in the same school type and gender of students were examined. It is concluded that there was no significant difference between the students who received accounting and finance education and the ones who did not receive accounting and finance education in terms of tax awareness, tax perception and tax morality and that accounting and finance education does not have a contribution on tax awareness. Also, it was determined that the studies on tax week in secondary education institutions were not sufficient.</p> <p>Considering the results of the study, In the field of accounting and finance, the subject of tax awareness should also be included in the course contents and education must be provided as well as tax-related teaching. Furthermore, tax week activities should be carried out in an effective way and by considering student participation in all secondary education institutions.</p>	
Key Words: Accounting and Finance Education, Tax Awareness, Secondary Education Institutions	

GİRİŞ

Devlet, vatandaşlarına hizmet sunabilmek amacıyla birçok harcama yapmaktadır. Bu harcamaların finanse edilebilmesi için devletin elinde birçok araç bulunmakla birlikte, bu araçlar içinde en çok başvurulanı vergilerdir. Devlet tarafından sunulan hizmetlerin büyük bir kısmı ise vergiler yoluyla finanse edilmektedir.

Devlet, vergi toplayamadığında veya vergi mükellefleri vergilerini ödemediğinde, kamu hizmetleri için yapılan harcamalarının finansmanında sıkıntı yaşanacak ve kamu hizmetlerinin aksamaması söz konusu olacaktır. Kamu harcamalarını karşılayacak vergilerin toplanabilmesi için, devletin vergi toplama kabiliyetinin yanında vergi mükellefi olan vatandaşların da vergi ödeme konusunda istekli olması çok önemlidir. Vergi kavramını olumlu algılayan, vergiyle ilgili sorumluluklarının farkında olan ve sorumluluklarını yerine getirme konusunda istekli olan vatandaşlar, devletin vergi toplamasını kolaylaştıracaktır. Böylece kamu hizmetlerinin aksamaması sağlanacak ve kamu hizmetlerinin finanse edilmesi için, vergi dışındaki yollara (borçlanma gibi) başvurulmasının önüne geçilecektir.

Verginin konusunu oluşturan olayların kaydedilmesi, verginin hesaplanması, ödenmesi gibi vergiyle ilgili iş ve işlemlerin birçoğunu muhasebe meslek elemanları yapmaktadır. Ayrıca, muhasebe meslek elemanları, vergi mükellefiyle vergi dairesi arasında köprü vazifesi görmektedir. Dolayısıyla, muhasebe meslek elemanlarının vergiyi olumlu olarak algılaması, vergi bilincine ve vergi ahlâkına sahip olması çok önemlidir.

Ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerin her biri muhasebe meslek elemanı adayı olması sebebiyle, bu öğrencilerin olumlu bir vergi algısına, vergi ahlâkına ve vergi bilincine sahip olmaları bu eğitimi almayan öğrencilere göre daha fazla önem taşımaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan ve her biri muhasebe meslek mensubu adayı olan öğrencilerle, muhasebe ve finansman eğitimi almayan ortaöğretim kurumu öğrencilerinin, vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci farklılıklarını inceleyip, ulaşılan sonuca göre muhasebe ve finansman eğitiminin, vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilincine katkısını ortaya koymaktır. Ayrıca, vergi haftasıyla ilgili ortaöğretim kurumlarında yapılan çalışmaların etkinliğini ölçmek, çalışmanın diğer amacıdır.

Araştırmanın Problemi ve Soruları: Araştırmada, ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerle, muhasebe ve finansman eğitimi almayan öğrencilerin vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci farklılıkları, araştırmanın amacı doğrultusunda incelenip aşağıdaki araştırma sorularına cevap verilmeye çalışılmıştır:

Soru 1: Ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi almayan öğrenciler arasında vergi algısı bakımından anlamlı farklılıklar var mıdır?

Soru 2: Ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi almayan öğrenciler arasında vergi ahlâkı bakımından anlamlı farklılıklar var mıdır?

Soru 3: Ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi almayan öğrenciler arasında vergi bilinci bakımından anlamlı farklılıklar var mıdır?

Ayrıca, vergi haftasıyla ilgili yapılan çalışmaların etkinliğini ölçmek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Soru 4: Ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin vergi haftası farkındalığı yeterli düzeyde midir?

Soru 5: Ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi almayan öğrenciler arasında vergi haftası farkındalığı bakımından anlamlı farklılıklar var mıdır?

Araştırmanın Önemi: Literatürde, vergi bilinciyle ilgili birçok çalışma olmasına rağmen, özellikle ortaöğretim kurumlarında eğitim alan öğrencilerin vergi bilinci düzeylerini inceleyip muhasebe ve finansman eğitimiyle ilişkilendiren bir çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan, ortaöğretim kurumlarında verilen muhasebe ve finansman eğitiminin, vergi bilincine katkısına ışık tutması bakımından önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, vergi haftası sebebiyle ortaöğretim kurumlarında yapılan çalışmaların, amacına ulaşip ulaşmadığının tespit edilmesi bakımından göz önünde bulundurulması gereken bir çalışma olacaktır.

Araştırmanın Yöntemi: Araştırmanın amacına uygun olarak elde edilen verilerin toplanması için yüz yüze anket yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada kullanılan anket formu, Karacan (2019), Kumbaşlı (2016) ve Karaca'nın (2015) çalışmalarında kullandığı

anket formlarından ve muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarındaki öğretmen ve idarecilerden yararlanılarak oluşturulmuştur.

İki bölümden oluşan anketin ilk bölümünde, öğrencilerin okuduğu okul türü, sınıf düzeyi ve cinsiyetini tespit etmeye yönelik sorular sorulmuştur. İkinci bölümde, öğrencilerin, vergi algısını ölçmeye yönelik dokuz soru, vergi ahlâkı düzeyini belirlemeye yönelik yedi soru, Türkiye’deki vergilerle ilgili farkındalığını ölçebilmek amacıyla üç soru, vergi haftasıyla ilgili farkındalığını belirlemek için ise, dört soru yer almaktadır. İkinci bölüm oluşturulurken “beşli likert ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde, “tabakalı örnekleme” kullanılmıştır. Bu örnekleme türünde, evren homojen alt kümelere ayrılmakta ve örneklem, uygun sayıda her alt kümeden seçilmektedir (Baltacı, 2018:241).

Muhasebe ve finansman eğitimi alan ve almayan, ortaöğretim kurumlarındaki her sınıf düzeyinden öğrencilere uygulanan anket sonucunda ortaya çıkan verilerin analizi için SPSS 22.0 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılacak analizleri belirlemek amacıyla öncelikle normallik ve güvenilirlik testleri yapılmıştır. Bu testlerin neticesi göz önünde bulundurularak, hipotezleri test etmek amacıyla farklılık analizleri yapılmış ve ortaya çıkan bulgular paylaşılmıştır.

Araştırmanın Kısıtları: Araştırmanın, yalnızca Kocaeli iline bağlı Gebze ilçesinde yapılmış olması, Gebze ilçesindeki muhasebe ve finansman eğitimi verilen bütün liseleri kapsamasına rağmen muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen bütün liseleri kapsamaması ve eğitim-öğretim yılı tamamlanmadan yapılmış olması araştırmanın kısıtlarıdır.

Araştırmanın İçeriği: Araştırma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, vergi kavramıyla ilgili genel bilgiler ve Türkiye’de uygulanan vergilere yönelik bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde, vergi bilinci ve vergi bilinciyle ilgili kavramlardan bahsedilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de vergi bilincini arttırmaya yönelik yapılan çalışmalara yer verilmiş ve ortaöğretim kurumlarındaki ders içerikleri vergi konularına göre incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Kocaeli ilinin Gebze ilçesinde yer alan, muhasebe ve finansman eğitimi alan ve almayan ortaöğretim kurumu öğrencilerine uygulanan anket sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir.

BÖLÜM 1: VERGİ KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Vergi kavramıyla ilgili genel bilgilerin yer aldığı bu bölüm üç kısımdan oluşmaktadır.

Birinci kısımda, farklı kaynaklarda yapılan vergi tanımlarından, vergi kavramını açıklarken mutlaka olması gereken verginin unsurlarından, verginin mali ve mali olmayan amaçlarından ve vergiyle ilgili keyfilik olmaması ve vatandaşların mağduriyet yaşamaması için var olması gereken vergileme ilkelerinden bahsedilmiştir.

İkinci kısımda, vergiyle ilgili kaynaklarda mutlaka karşımıza çıkan ve vergi olgusunun içinde yer alan temel kavramlara yer verilmiştir.

Üçüncü ve son kısımda ise, Türkiye’de uygulanan vergiler üzerinde durulmuştur. Bu vergiler, gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan vergiler olarak sınıflandırılmıştır. Vergilerin, konusu, mükellefi, oranları gibi unsurlardan bahsedilip, mükellefler üzerindeki yükünü ifade edebilmek amacıyla, bütçedeki vergi gelirleri içinde sahip olduğu paylara değinilmiştir.

1.1. Verginin Tanımı, Unsurları, Fonksiyonları ve İlkeleri

1.1.1. Verginin Tanımı

Devletlerin var olma amacı, vatandaşlarının müşterek ihtiyaçlarını karşılamaktır. Devletlerin bu ihtiyaçları karşılaması için çeşitli kaynaklara ihtiyacı vardır. Bu kaynaklar içinde vergi önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti’nin 1982 Anayasası’nın 73’üncü maddesinde “*Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir*” ifadesi yer almaktadır (tbmm.gov.tr, 2019). Buna göre vergi; “*kamu hizmetlerine harcanmak için hükümetin, yerel yönetimlerin yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne koyarak dolaylı yoldan herkesten topladığı paradır*” (sozluk.gov.tr, 2019).

Akdoğan (2011:119) vergiyi, kamunun sunacağı hizmetler için gerekli giderler ile kamu borçlarından kaynaklanan giderleri karşılamak için, egemenlik gücüyle karşılıksız olarak

hem gerçek hem de tüzel kişilerden cebri niteliğe göre alınan parasal ödemelerdir şeklinde tanımlamıştır.

Vergi gelirleri, kamu kaynakları içinde (vergiler, harçlar, borçlanma, para basma, mal ve hizmet satışları, devletler arası yardımlar gibi) en önemli olanıdır. Vergi, herhangi bir karşılığı olmadan kamunun hizmet sunabilmesi için gerçek ve tüzel kişilerden zora dayanarak alınan paralardır. Buna göre vergi, bir hizmet ya da mal bedeli karşılığı değildir. Bir hizmet karşılığı olması durumunda harç, bir mal karşılığı olması durumunda satış olarak adlandırılacaktır. Amaçlanan, kamu hizmetlerinin finansmanının sağlanmasıdır. Bu sebeple vergi, devlet gücüne dayanarak cebren alınmaktadır. Vergi alınırken kişilerin (gerçek ve tüzel) rızası gözetilmez (Erdağ, 2002:4).

1.1.2. Verginin Unsurları

Vergiyle ilgili yapılan tanımlardan yola çıkıp vergi kavramını açıklarken mutlaka olması gereken unsurlar şunlardır:

1.1.2.1. Verginin Alacaklısı

Vergilendirme yetkisine sahip olan aynı zamanda verginin alacaklısıdır. Vergilendirme yetkisine sahip olan ise devlettir. Gelir ve/veya servet sahibi olan, harcama yapan kişilerden vergi alma yetkisini elinde bulunduran devlet, kamu tüzel kişilerine ve yerel yönetimlere bu yetkiyi devredebilir (Pehlivan, 2002: aktaran, Zorlu, 2012:16).

1.1.2.2. Verginin Borçlusu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) Sekizinci Maddesi'nde vergi borçlusuyla ilgili "*Mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettübeden gerçek veya tüzel kişidir*" tanımı yer almaktadır (mevzuat.gov.tr, 2019).

Kanunda belirtilen mükellef kavramı sadece ülkede yaşayan vatandaşları değil, ülkede ikamet eden ve ekonomik faaliyetlerde bulunan kişileri de kapsamaktadır. Ayrıca, gerçek kişilerle beraber tüzel kişilerde mükellef kavramının içinde yer almaktadır. Dolaylı vergilerin tüketim üzerinden alınması sebebiyle de ülkede yaşayan herkes vergi borçlusu sayılmaktadır (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş, 2013:144).

1.1.2.3. Zora Dayanarak Alınması

Vergilendirme yetkisi, yasayla milletin temsilcilerine verilen bir yetkidir. Bu yetkinin yasayla verilmesi idareyi görevini yapma konusunda güçlü hale getirecek ve devlet vergiyi zora dayanarak tahsil edebilecektir.

Vergiler vatandaşların temsilcileri tarafından kanun yoluyla salındığı için dolaylı yoldan bir rıza gösterilmesi söz konusudur. Vatandaşların rıza göstermesi sonucunda verginin zora dayanarak alınması mümkün olmaktadır. Bunun sonucunda devlet, vergiyi zamanında ödemeyen borçlulara karşı gerektiğinde zor kullanacaktır (Güneş, 1992).

1.1.2.4. Karşılıksız Olması

Vergi belirli bir hizmetin karşılığı olarak alınmaz. Kanunlarda belirtilen esaslara göre karşılığı ve iadesi olmadan alınır. Bu özelliğiyle harçlar, resim ve şerefiyeden ayrılırlar. Vergiler “anonimlik” prensibi gereği karşılıksız olup; harçlarda ise, belirli bir hizmetten yararlanmanın karşılığı olmak üzere karşılıklılık söz konusudur (Karakoç, 2016).

1.1.2.5. Kamusal Giderlerin Karşılığı Olması

Anayasa'nın 73'üncü Maddesi'nde, kamu giderlerini karşılamak üzere herkesin vergi ödemekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Buna göre, kamu giderlerini karşılamak dışında verginin talep edilmesi mümkün değildir. Tahsili yapılan vergi gelirleri de kamu hizmetleri dışında kullanılamamaktadır. Bununla birlikte, kamu giderleri ortaya çıktıkça vergi alınabilmesi veya alınan vergilerin sadece kamu giderlerine kullanılması gerekmektedir.

Bu unsura göre, vatandaşlar için kamu harcamalarından yararlanmanın genel olarak karşılığı vergilerdir. Özel olarak karşılığı olan gelir kalemleri ise resim, harç ve şerefiyedir. Yarı kamusal mal ve hizmetlerden (temel eğitim ve sağlık hizmetleri dışında kalan eğitim ve sağlık hizmetleri gibi) yararlanan vatandaşlar ise bu hizmetleri vergileriyle finanse etmenin yanı sıra katılım payı, prim gibi farklı mali yükümlülüklerle katkıda bulunmaktadır (Karakoç, 2013).

1.1.2.6. Parayla Ödenmesi

Vergi, mali anlamda para ve malla ödenen maddi unsurları ifade etse de günümüzde istisnalar dışında (kamu alacağının taşınmaz alımıyla tahsili gibi), verginin mükelleften mal veya hizmet şeklinde aynı olarak tahsili gerçekleşmemektedir. Mükelleflerin,

borçlarına karşılık haczedilen malları satılarak paraya çevrilmekte ve daha sonrasında vergi borcu nakit olacak şekilde tahsil edilmektedir (Ak, 2015).

1.1.3. Verginin Fonksiyonları

Verginin varlığı toplumlar üzerinde birçok yönden farklı sonuçların meydana çıkmasına sebep olmaktadır. Toplumun hemen hemen her kesimini ilgilendiren vergi kavramı, hem çok yönlü hem de önemli etkiler doğurmaktadır. Bu etkiler sonucunda, verginin amaçlarının sınıflandırılması söz konusu olmaktadır. Verginin fonksiyonları (amaçları) sınıflandırılırken farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bazı yazarlar fiskal-ekstra fiskal (mali-mali olmayan) şeklinde bir ayırım yaparken, bazı yazarlar mali, ekonomik ve sosyal fonksiyonlar şeklinde ayırım yapmışlardır. Fiskal yani mali fonksiyon, verginin öncelikli ve geleneksel amacını ifade etmektedir. Bu amaç, kamu harcamalarının karşılanması olarak ifade edilebilir. Ekstra-fiskal (mali olmayan) amaçlar ise kaynakların etkin bir şekilde tahsisi, kaynakların bölüşümü, gelir dağılımının adil bir şekilde olması, ekonomik istikrarın sağlanması gibi amaçlardır. Aşağıda kısaca, verginin mali, ekonomik ve sosyal fonksiyonlarından bahsedilecektir (Solmaz, 2019).

1.1.3.1. Mali (Fiskal) Fonksiyonlar

Verginin mali(fiskal) amacı asıl amaçtır. Günümüzde insanların artan ihtiyaçlarıyla beraber toplumun talep ettiği hizmetler de artmıştır. Sürekli artış gösteren kamu giderlerinin karşılanması amacıyla ya vergi gelirlerinin ya da vergiye alternatif diğer kamu gelirlerinin arttırılması gerekmektedir. Vergi gelirlerini arttırmak için yeni vergiler konulabilir veya vergi oranları arttırılabilir. Özellikle 19'uncu yüzyılda, genel iktisadi düşüncelere Liberalizm yön verdiği için, verginin kamu harcamalarını finanse etmekten başka bir amacının olması, yani mali amacının dışında bir amacının olması mümkün değildi. Bunun sebebi, Liberalizmin nötr (tarafsız) vergi politikasını ön plana çıkarmasıdır. ¹ Liberalizmin bakış açısıyla devlet, piyasa tarafından karşılanması sakıncalı veya karşılanamayacak olan adalet, emniyet gibi asli hizmetlerini yerine getirmeli ve bu hizmetlerin ortaya çıkardığı harcamaları karşılamak için vergi gelirlerini

---

¹ Genel olarak mükellefleri ekonomik karar verme sürecinde baskılandırmayan, vergi ödeyenlerin alacağı kararları etkilemeyen vergiler "Tarafsız (Nötr) Vergi" olarak adlandırılabilir. Vergiler, mükelleflerin yatırım yapma, tasarruf etme veya tüketim kararlarını etkileyebilmektedir. Örneğin tüketim üzerinden çok yüksek oranlarda alınan tüketim vergileri mükelleflerin tüketim kararlarını olumsuz anlamda etkilemektedir. Bu durum ise devletin vergiler yoluyla piyasaya müdahalesi anlamına gelmektedir. Eğer vergiler bu tür etkilere sebep olmuyorsa tarafsız vergilerdir. Bu açıdan verginin tek amacı kamu giderlerinin karşılanması olmalıdır. Böylelikle Liberalizm vergilendirmenin fiskal(mali) amacını ön plana çıkarmıştır.

kullanmalıdır. Vergiler ise piyasaya müdahale etmeyecek şekilde, sadece mali fonksiyonları gerçekleştirecek şekilde kullanılmalıdır.

21'inci yüzyıla gelindiğinde ise 19'uncu yüzyıldaki şartların fazlasıyla değiştiği söylenebilir. Devletlerin vatandaşlara verdiği hizmetler, asli görevlerinin çok ötesine geçmiş ve ihtiyaç duyulan kaynaklar, bu gelişmeye paralel olarak artış göstermiştir. Dolayısıyla, devletlerin bu hizmetleri karşılamak için başvurduğu vergilerle piyasaya müdahalesi neredeyse kaçınılmaz olmuştur.

Günümüzde, tarafsız vergiler yerine müdahaleci vergilerin ön plana çıkmasıyla vergilerin fiskal (mali) fonksiyonlarının yanı sıra ekonomik ve sosyal fonksiyonları da çok önemli hale gelmiştir (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş, 2013:146).

1.1.3.2. Ekonomik Fonksiyonlar

Vergiler ekonomik aktörlerin kararlarını fazlasıyla etkilemektedir. Dolayısıyla, devletin vergiler vasıtasıyla iktisadi kararları etkilemesi ve ekonomiye yön vermesi söz konusudur. Vergilerin ekonomik fonksiyonları, devletin vergiler aracılığıyla ekonomiyi yönlendirmesini ifade etmektedir. Bu durum, bir verginin sürekli veya geçici olarak kaldırılması, yeni bir vergi konulması, vergi oranlarının değiştirilmesi, çeşitli muafiyet ve istisnaların oluşturulması gibi yöntemlerle karşımıza çıkmaktadır.

Alınan vergisel tedbirlerle, yatırımlarla ilgili olumsuz kararların değiştirilmesi, tüketicilerin tasarruf etmeye veya harcama yapmaya yönlendirilmesi, yapılan tasarrufların ise belirli yatırımlara yönlendirilmesi sağlanabilmektedir. Böylece, vergiler aracılığıyla ekonomik kararlara müdahale imkânı olmakta ve ekonomik kriz durumlarında ekonomide daralmanın önlenmesi veya en aza indirilebilmesi amaçları gerçekleştirilebilmektedir.

Türkiye'deki vergi sisteminin içinde ekonomik hayata müdahaleyi mümkün kılan pek çok araç mevcuttur. Bu araçlar, temel iktisadi hedeflere ulaşmak için kullanılmaktadır. Artan oranlı olarak uygulanan gelir vergisi, asgari geçim indirimi² uygulaması gibi bireysel ve ailevi durumları göz önünde bulunduran vergilendirme sistemi, belirli indirim ve istisnalar bunlara örnek gösterilebilir (Canpolat Kaya, 2018;44).

---

² Ücretli çalışanlardan alınan gelir vergisinin belli bir kısmının mükelleften alınmayarak indirim olarak uygulanmaktadır. Türkiye'de uygulanan brüt asgari ücret, mükellefin bekar veya evli olması, eşinin çalışıp çalışmadığı ve çocuk sayısı indirim yapılacak tutarı belirleyen kriterlerdir.

1.1.3.3. Sosyal Fonksiyonlar

Sürekli ve karşılığı olmadan alınan vergilerin, gerçek amacı olan mali amacının yanında iktisadi ve sosyal amaçları da bulunmaktadır (Akbulut, 2000). Devletin toplumlarda eşitlik, refah ve sosyal koruma maksadıyla uyguladığı politikalar sosyal politika olarak adlandırılmaktadır (Baldock, 2007; Alcock, 2008: aktaran, Karabacak, 2013:225). Devlet, sosyal politikalarını gerçekleştirmek amacıyla vergileri ve vergi sistemini kullanabilmektedir.

Devletin, iktisadi, mali ve sosyal amaçlarına ulaşmak için vergilerin miktar ve bileşimlerinde gerekli düzenlemeler yapması vergi politikası olarak adlandırılmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce sadece mali amaçlar için kullanılan vergi politikaları, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise hem iktisadi hem de sosyal politikaları gerçekleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Bununla birlikte, daha önceleri sadece kamu giderlerinin karşılanması için kullanılan vergiler, daha sonra iktisadi ve sosyal amaçları gerçekleştirmek amacıyla kullanılan bir enstrüman haline gelmiştir (Turhan, 1993: aktaran, Aydın ve Topkaya, 2015:300).

Devlet, gelir dağılımında iyileşmeyi sağlamak, talep artışını sağlamak ya da üretim miktarını çoğaltmak için de vergileri kullanabilmektedir. Vergi muafiyeti, istisnası veya indirimi gibi vergi politikası araçlarını kullanarak bu hedeflere ulaşmak mümkün olabilmektedir. Uygun görüldüğü zamanlarda bir miktar vergi gelirinden de vazgeçme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, vergi harcamaları devletin ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirebilmek için çok önemli unsurlardır (Çiçek ve Uğur, 2018:363).

1.1.4. Vergileme İlkeleri

Devlet, topladığı vergiler sayesinde birçok faaliyetinin finansmanını sağlamaktadır. Verginin olmadığı bir devlet düzeni düşünülemeyeceği için, tüm vatandaşlar doğrudan ya da dolaylı olarak vergi mükellefi olmaktadır. Dolayısıyla vergilerle ilgili keyfilik olmaması, vatandaşların mağdur konuma düşmemesi için verginin kapsamı, yapısı bakımından belirli ilkelere ihtiyaç vardır. Bu ilkeler, aşağıda kısaca açıklanmıştır.

1.1.4.1. Adalet/Eşitlik İlkesi

Benzer durumda olanların benzer şekilde vergilendirildiği, eşit muamele gördüğü bir vergilendirme sistemini ifade eden kavram adalet/eşitlik ilkesi olarak kabul görmektedir.

Adalet kavramını ele aldığımızda karşımıza yatay adalet ve dikey adalet kavramları çıkmaktadır. Yatay adalet, aynı veya benzer ödeme gücüne sahip olanların aynı vergi yükümlülüğüne tabi olmasını ifade ederken, dikey adalet, farklı ve daha fazla ödeme gücüne sahip olanların daha fazla vergi yükümlülüğüne tabi olmasını ifade etmektedir (Arslan, 2016:227).

1.1.4.2. Ayırma İlkesi

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun (GVK) İkinci Maddesi'nde gelir olarak kabul edilen kazanç ve iratlar şunlardır:

1. *Ticarî kazançlar,*
2. *Ziraî kazançlar,*
3. *Ücretler,*
4. *Serbest meslek kazançları,*
5. *Gayrimenkul sermaye iratları,*
6. *Menkul sermaye iratları,*
7. *Diğer kazanç ve iratlar.*

Gelirin tespiti için kanunda aksine bir hüküm olmadıkça yukarıdaki unsurların dikkate alınacağı belirtilmiştir (mevzuat.gov.tr, 2019).

Kanunda sayılan gelir unsurlarının vergi ödeme güçleri birbirlerinden farklıdır. Örneğin, emeğin karşılığı olan ücret geliri, vergi ödeme gücü bakımından diğer gelir unsurlarına göre daha güçsüzdür. Dolayısıyla, bütün gelir unsurlarına aynı vergi tarifesi uygulamak yerine gelirin özelliğine göre vergi tarifesi uygulanmalıdır. Buna göre, ayırma ilkesinden kasıt emek gelirlerinden alınan verginin düşük, sermaye gelirlerinin yüksek oranlarda vergilendirilmesidir (Saraçoğlu, 2001:60-68).

1.1.4.3. Belirlilik İlkesi

Ödenecek vergi tutarının, verginin ne zaman ödeneceğinin ve ödenme şeklinin net, anlaşılır bir şekilde mükellef tarafından bilinmesi gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle verginin miktarının belli olmaması sebebiyle mükelleflerin vergiye karşı bir tepki koymalarına sebep olabilir (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş, 2013:237-238). Mükelleflerin vergiye karşı tepki koymaları sonucunda da kamu gelirlerinde azalma söz konusu olmakta, sonrasında ise verilmesi gereken hizmetlerin finansmanında borçlanma gibi farklı yollara başvurulabilmektedir.

1.1.4.4. Esneklik İlkesi

Farklı zamanlarda devletin harcamalarında çeşitli sebeplerle artış veya azalmalar olabilir. Özellikle harcamalarda artış meydana gelmesi durumunda mevcut durumdan daha fazla kaynak gerekmektedir. Bu durumda, verginin esneklik ilkesi ortaya çıkmaktadır. Devletin gelir ihtiyacı ortaya çıktığında bu duruma uyumlu bir şekilde vergilerin düzenlenebilir olması vergilemede esneklik ilkesini ifade etmektedir (Buyrukoğlu ve Buzkiran, 2016:2084). Türkiye’de uygulandığı dönem açısından ortaya çıkan bütçe açıklarını telafi edip, ekonomiye olumlu katkıları olması bakımından Varlık Vergisi, esneklik ilkesine örnek gösterilebilir (Pehlivan, 2013:75).

1.1.4.5. Genellik İlkesi

Anayasa’nın 73’üncü Maddesi’ne göre, “*Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür*”. Bu ifade, genellik ilkesinin bir gereğidir. Ayrım yapmaksızın, mali gücü var olan her vatandaşın vergi ödemesini ifade eder. Mali gücün göstergesi, gelir, servet ve harcamalardır (Yılmaz, 2009:344).

1.1.4.6. Fayda İlkesi

Vatandaşlar, kamu hizmetlerden fayda elde ettikleri için vergi öderler. Dolayısıyla, daha fazla fayda elde eden vatandaşların daha fazla vergi ödemesi gerekir. Servetleri ve gelirleri toplumun diğer bireylerine göre daha yüksek olanlar genellikle kamu hizmetlerinden de daha fazla yararlanırlar. Temel kriteri “fayda” olan bu ilkeye göre, mükelleflerin ödeyeceği vergi miktarı, devletin kendilerine sağladığı kamusal hizmetlerden sağladıkları faydaya göre belirlenir. Yereli ve Ata’ya göre (2011), tam kamusal malların³ en temel özelliklerinden biri bölünmezliktir ve vatandaşların kamusal hizmetlerden ne kadar faydalandıkları bilinemediği için verginin de doğru bir şekilde tespit edilememesine sebep olmaktadır. Örneğin, devletin vatandaşına sağladığı güvenlik hizmeti tam kamusal maldır ve hangi vatandaşın ne kadar faydalandığı tam olarak bilinmemektedir.

---

³ Faydası birimlere bölünemeyen ve hiçbir vatandaşın mahrum bırakılmayacağı mallar tam kamusal mal olarak adlandırılmaktadır. Adalet, güvenlik, diplomasi gibi kamu hizmetleri tam kamusal mallara örnektir.

1.1.4.7. İktisadi Etkinlik İlkesi

Devletin saldığı vergiler, üretimi, emek arzını, ekonomik büyümeği teşvik etmeli veya bunların azalmasını engelleyici özelliklerde olmalıdır. Eğer devlet daha fazla vergi almak amacıyla, üretimin azalmasına, emek arzının düşmesine veya ekonominin küçülmesine sebep olursa, uzun vadede vergi gelirleri de düşecektir. Bunun sonucunda, kamu hizmetlerinin finansmanında sorun yaşanacağından, kamu hizmetlerinin niteliği azalacak ya da devlet vergi dışında finansman yollarına başvuracaktır.

Vergilemede iktisadi etkinlik ilkesine göre, vergi sistemleri, üretimin arttırılmasını, ülkenin en hızlı şekilde kalkınmasını kolaylaştırmalı, mükelleflerin üstündeki ağır vergi yükünü önleyip gelirin artmasını sağlayacak özelliklerde olmalıdır. Devletin uyguladığı vergi sistemleri ekonomik kalkınmayı teşvik ederken verimsiz uygulamaları önleyici olmalıdır (vergidosyasi.com, 2017).

1.1.4.8. İstikrarlılık İlkesi

Bu ilkeye göre, vergi kanunlarında belirtilen tarh ve tahsil işlemleriyle ilgili hükümler ve vergi oranları sık sık değiştirilmemelidir. Vergilemede istikrarlılık ilkesine göre, vergiyle ilgili kanun ve yönetmelikler geniş zaman aralıklarında veya geneli kapsayan vergi reformlarıyla değiştirilmelidir. Burada, vergiyle ilgili kanun ve yönetmeliklerin çıkarıldıktan sonra hiç değiştirilmemesinden değil, ihtiyaç halinde belirli bir program dahilinde gerekli değişikliklerin yapılmasından bahsedilmektedir.

Kanun veya yönetmeliklerin çok hızlı değişmesi vergi mükelleflerinin vergi uyumunda sıkıntı yaşamasına ve vergi dairelerinin mükelleflerin sorunlarını çözerken sıkıntı yaşamasına sebep olmaktadır. Kanunlar yapılırken görülemeyen birçok sorun uygulamalar sırasında ortaya çıkmakta ve idare tarafından konular aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Mevzuatta yapılan sık değişiklikler, hem vergi dairelerinin iş yükünü arttırmakta hem de mükelleflerin vergi uyumunu güçleştirmektedir (Şenyüz, 2012).

1.1.4.9. Kanunilik (Yasallık) İlkesi

Bu ilke, yeni vergi getirilmesi, vergide değişiklik yapılması ve verginin kaldırılması yetkisinin sadece yasama organında olmasını ifade eder. Halkın temsilcilerinden oluşan parlamento, kanunlar aracılığıyla vergileme tasarrufunda bulunabilir. Böylelikle vergilendirme yetkisine meşruiyet kazandırılmıştır. Vergilendirme sonucunda vatandaşların temel haklarına ve özgürlüklerine müdahalede bulunulduğundan, keyfiliğin

önüne geçilmesini önleyici bir ilkedir. Anayasa'nın 73'üncü Maddesi'nde yer alan "*Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır*" ifadesiyle bu ilkenin anayasal temelleri atılmıştır.

Bu ilke, sadece verginin koyulması, değiştirilmesi ve kaldırılması durumunun değil verginin tarh, tebliğ ve tahsilinin de kanunlara uygun yapılmasını ifade etmektedir. Aksi durumda keyfilik durumu söz konusu olacak ve idarenin güvenilirliği ile mükellefler zarar görecektir (Karakoç, 2013).

1.1.4.10. Kolaylık (Uygunluk) İlkesi

Vergiler, mükelleflerden en makul şartlarda ve en uygun zamanlarda alınmalıdır. Ayrıca, tahsilatlar mükellefler için en uygun yöntemler ve ödeme araçlarıyla gerçekleştirilmelidir (Soğukpınar, 2009:21).

Vergilemede kolaylık ilkesinin uygulanmasında aksaklıklar olması durumunda, mükelleflerin, vergiden kaçınma, vergi kaçırma gibi tepkileri ortaya koyacağı söylenebilir. Vergiden kaçınma, yasal çerçeve içinde vergiyi azaltacak işlemlerin yapılmasını ifade etmektedir. Vergi kaçırma ise yasal olmayan yollar vasıtasıyla verginin ödenmemesi veya az ödenmesidir (Kumkale, 2015).

1.1.4.11. Ödeme Gücü (Mali Güce Göre Vergilendirme) İlkesi

Mükellefler, ödeme güçleri nispetinde vergi ödemelidirler. Ödeme gücü, kişilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ortaya çıkmaktadır (Dikmen,1956: aktaran, Bozdoğan, Buyrukoğlu ve Bozdoğan, 2012:129).

Kişilerin mali gücü nispetinde vergilendirilmesi gerekir. Kişilerin gelir ile servet seviyeleri birbirinden farklı olabilir. Vergilendirme esnasında bu fark dikkate alınmalıdır. Mali gücü artan mükelleflerin vergi yükü de artmalıdır. Asgari geçim indirimi, özellikle gelir vergisinde uygulanan artan oranlı tarife, ücret gelirlerinin sermaye gelirlerine göre daha az vergilendirilmesi, vergilerde uygulanan indirim ve istisnalar, lüks ürünlerin daha fazla vergilendirilmesi bu ilke bağlamında yapılan uygulamalardır (Üstün, 2003:260).

1.1.4.12. Tarafsızlık İlkesi

Tarafsızlık ilkesinin amacı, mükellefler açısından verginin etkisinin asgari düzeyde hissedilmesidir. Bu durumda, mükelleflerin vereceği kararları vergiler etkilemeyecek, dolaylı yoldan da olsa piyasaya devlet müdahalesi gerçekleşmeyecektir. Sosyal devlet

anlayışının ağır bastığı ülkelerde ise tarafsızlık ilkesinin tam olarak uygulanamayacağı söylenebilir. Tarafsızlık ilkesinde yaşanan bu sapma, ölçülü ve meşru bir amaç için olmalıdır.

Kapucu'ya (2017) göre, üretici veya tüketici konumunda olan mükelleflerden alınan vergilerin mükelleflerin kararlarını etkilememesi gerekir. Adil bir vergileme sisteminin olması, piyasada rekabetin etkin bir şekilde ortaya çıkması, iktisadi etkinlik sağlanması, vergiden sağlanan gelirlerin arttırılması gibi amaçları gerçekleştirmek için tarafsızlık ilkesi çok önemlidir.

Tarafsızlık ilkesi gözetilerek yapılan vergi sistemlerinde, mükelleflerin vergiye uyumunda artış sağlanacaktır. Bunun sonucunda devlet, vatandaşlarına daha kaliteli kamu hizmetleri sunabilecektir.

1.1.4.13. Tasarruf İlkesi

Devlet, vergi toplamak için, mükellefler ise vergi ödemek için belli maliyetlere katlanır. Danışmanlık, avukatlık maliyetleri, bina, personel gibi birçok maliyet kalemine vergiyi toplamak veya ödemek için katlanılmaktadır. Tasarruf ilkesine göre, bu giderlerin asgari seviyeye indirilmesi gerekir. İdari yapıdan kaynaklanan yanlış veya eksik örgütlenme, sistemin çok karışık olması, bürokrasinin çok fazla olması, yaptırımların gerekli caydırıcılığı sağlayamaması gibi unsurlar maliyetleri arttırmaktadır. Mükelleflerin vergi itaatlerinin artması, denetim sistemlerinin güçlendirilmesi, bilişim teknolojileri ve internetin kullanılması gibi uygulamalar maliyetleri düşürecektir. Bu ilke çerçevesinde yapılacak çalışmalar ile idarenin vergiyle ilgili işlerde gösterdiği iktisadilik tutumu, vergi bilincinin yerleşmesine sebep olacaktır (Demirli, 2011: aktaran, Çimen, 2017:95).

1.1.4.14. Yeterlilik (Verimlilik) İlkesi

Devletin harcamalarının finanse edilebilmesi için birçok seçenek söz konusudur. Bu seçenekler arasında en çok başvurulanı vergilerdir. Örneğin, Türkiye'de 2018 yılında vergi gelirlerinin bütçedeki payı %87,11, 2019 yılında ise %81,80'dir (gib.gov.tr, 2020).

Verimlilik ilkesine göre, toplanan vergiler, devlet tarafından yapılan harcamaların büyük bir kısmını karşılamalıdır (Buyrukoğlu ve Buzkıran, 2016:2084). Verginin toplanması açısından birçok maliyet söz konusudur. Bu maliyetleri toplanan vergilerden çıkardığımızda geriye kalan kısım kamu harcamalarının çoğunu karşılıyorsa verimlilik ilkesinin uygulandığı söylenebilir.

1.2. Vergiyle İlgili Temel Kavramlar

1.2.1. Verginin Konusu

Vergiyle ilgili kanunlar bakımından, üzerinden vergi alınan, direkt veya endirekt olarak verginin kaynağını meydana getiren ekonomik unsur, verginin konusu olarak adlandırılmaktadır. Konulan verginin ismi genel olarak vergiye konu olan olaydan kaynaklanmaktadır. Örneğin, gelir üzerinden alınan vergi, gelir vergisi; binalar için alınan vergi, bina vergisi; konusu motorlu taşıtlar olan vergi ise motorlu taşıtlar vergisidir (Akdoğan, 2004:10).

1.2.2. Verginin Matrahı

Vergi tutarının hesaplanması amacıyla esas alınacak olan miktar veya değere matrah denir. Vergi matrahını hesaplamak için genellikle, vergiyi kapsayan unsurlar üzerinde ekleme ya da indirim olarak değişiklikler yapılabilir.

Örneğin, gelir vergisinin matrahı hesaplanırken, kişilerin elde ettikleri gelir doğrudan hesaba katılmaz. Kişilerin gelirini meydana getiren irat ve/veya kazançların tespiti, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre yapılır. Sonuçta, kanunda belirtilen kanunen kabul edilmeyen giderler kazanç ve/veya iratlara dahil edilirken, hayat sigortası primleri, yardımlar ve bağışlar gibi unsurlar indirilmektedir. En sonunda, yapılan bu ekleme ve çıkarmalar sonrasında matraha ulaşılmaktadır (Erdağ, 2002:53). Ulaşılan bu matrahla vergi oranı çarpılarak vergi borcu hesap edilir (Bulutoğlu, 2004:199).

1.2.3. Verginin Mükellefi

Vergi kanunları bakımından kendisine vergi borcu düşen kişilere mükellef denilmektedir. Hem gerçek hem de tüzel kişiler vergi mükellefi olabilmektedir. Cemaatler gibi vergi ödeyebilecek güce sahip olan ve gerçek ya da tüzel kişi olarak sınıflandırılmayan topluluklar da vergi mükellefi sayılabilmektedir (Akdoğan, 2004:14).

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 8/1. Maddesi'nde ise "*Mükellef, vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettübeden gerçek veya tüzel kişidir*" şeklinde tanımlanmıştır (mevzuat.gov.tr, 2019).

Vergi mükellefi olabilmek için o ülkenin vatandaşı olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Yurtdışında ikamet edip başka bir ülkede kazanç elde edenler de vergiyi, kazancın elde edildiği ülkeye öderler. Bu durumda, tam mükellefiyet ve dar mükellefiyet kavramları

ortaya çıkmaktadır. Tam mükelleflerin hem Türkiye’de hem de yurtdışında elde ettiği kazançlar vergilendirilir. Türkiye’de yerleşmiş olan gerçek kişiler tam mükellef olarak kabul edilir. Dar mükelleflerde ise sadece Türkiye’de elde ettiği kazançlar vergileme kapsamındadır. Türkiye’de yerleşik olmayan fakat Türkiye’de gelir elde eden gerçek kişiler dar mükelleftir. Dar mükelleflerin yurtdışında elde ettiği gelirler vergilendirilmemektedir (bursamuhasebe.net, 2019).

Tüzel kişiler açısından bakıldığında, tam mükellefiyette kanuni veya iş merkezleri Türkiye’de bulunanlar hem Türkiye sınırları içinde hem de Türkiye dışında elde ettikleri kazançlardan vergiye tabi olacaklardır. Dar mükelleflerin hem kanuni hem de iş merkezleri Türkiye’de bulunmamakla birlikte bu mükellefler, sadece Türkiye’de elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilmektedirler (gib.gov.tr, 2019).

Vergiler, sadece gelir üzerinden değil, harcama üzerinden de alındığı için harcama yapan herkesin mükellef olduğu söylenebilir. Arslan’a (2012:436) göre, KDV’de mal veya hizmetlerin tüketicisi durumunda olanlar, mal veya hizmetlerin satış bedeliyle birlikte vergi tutarını da satıcıya öderler. Burada, mal veya hizmeti satın alan iktisadi mükellef, satan ise kanuni mükellef konumundadır. Mal veya hizmeti satan yani kanuni mükellef, vergi dairesine ödeyeceği katma değer vergisini mal veya hizmeti alana (iktisadi mükellef) yüklemektedir. Bu durumdan anlaşılacağı üzere, mal veya hizmet satın alan herkes vergi ödemektedir ve vergi mükellefi konumundadır. Kantinden tost alan lise öğrencisi, kendine son model spor otomobil alan iş insanı, marketten un alan ev hanımı da vergi mükellefidir.

1.2.4. Vergi Sorumlusu

Vergi mükellefiyle olan ilişkisi sebebiyle vergilendirme ile ilgili maddi ya da şekli ödevleri yerine getirmesi gereken üçüncü kişi, vergi sorumlusu olmaktadır. Verginin ödenmesi açısından, alacaklı vergi dairesiyle muhatap olan kişiye vergi sorumlusu denilmektedir (Çitil, 2013:347). Nitekim, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 8/2. Maddesi’nde, “*Vergi sorumlusu, verginin ödenmesi bakımından, alacaklı vergi dairesine karşı muhatap olan kişidir*” şeklinde tanımlanmıştır (mevzuat.gov.tr, 2019).

Gerçek’e (2005:160) göre, vergi sorumlusu kavramı üç farklı şekilde ele alınmaktadır;

- 1) Başkasının ödeyeceği vergi için kesinti yaparak ödeme işleminden sorumlu olan, vergi kesen durumunda olan vergi sorumlusu,

- 2) Başkasının ödeyeceği vergiyi şahsi malvarlığından ödeyecek olanları ifade eden, fer'i⁴ vergi borçlusu durumunda olan vergi sorumlusu,
- 3) Başkasının şekli vergi görevlerini doğru olarak yapmasından sorumlu olanları ifade eden, vergi ödevlisi durumunda olan vergi sorumlusu.

1.2.5. Vergiyi Doğuran Olay

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 19/1. Maddesi'nde, "*Vergi alacağı, vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü⁵ ile doğar*" ifadesiyle, verginin ortaya çıkmasının hangi durum sonucunda oluştuğu belirtilmiştir (mevzuat.gov.tr, 2019).

Vergiyi doğuran olay, vergilendirmeyi başlatan olaydır. Vergilendirme sürecinin başında ortaya çıkar. Vergiyi doğuran olay doğru tespit edilemediği takdirde vergilendirme süreci de başlatılamayacaktır. Vergilendirme süreci başladığında ise devlet için bir vergi alacağı oluşacaktır. Vergilendirme sürecinin ilk aşamasındaki en önemli olay, vergiyi doğuran olayın tespit edilmesidir (Kıldış, 2006).

Verginin türüne göre vergiyi doğuran olay farklılık göstermektedir. Örneğin, KDV'nin konusu mal ve hizmet teslimidir. Harcamalar üzerinden alınan bir vergi türü olan KDV için vergiyi doğuran olay harcamanın yapılmasıdır. Gelir vergisinde ise gelirin elde edilmesi, vergiyi doğuran olay olarak ortaya çıkmaktadır. Motorlu taşıtlar vergisinde vergiyi doğuran olay, taşıtların gerçek veya tüzel kişiler adına belediye, trafik, liman veya sivil havacılık siciline kayıt ve tescil ettirilmesidir (Acardağ, 2008).

1.2.6. Vergi İstisnası ve Muafiyeti

Vergi istisnası, vergiyle ilgili kanunlarda vergilendirilmesi için hüküm bulunan mal, hizmet ya da işlem gibi vergi konularının aynı kanunlarla veya diğer kanun hükümleriyle tamamının veya bir kısmının sürekli yahut geçici olarak herhangi bir şarta bağlanmaksızın vergi dışına çıkarılmasıdır. Vergi muafiyeti, vergi kanunları vasıtasıyla bazı mükelleflerin veya mükellef gruplarının vergi dışına çıkarılmasıdır (Giray, 2016:80).

Hem vergi istisnasında hem de vergi muafiyetinde bazı unsurların vergi dışı bırakılması söz konusudur. Vergi istisnasında vergi konuları (belirli mal, hizmet veya işlemler) vergi

---

⁴ İkinci dereceden (sozluk.gov.tr, 2019).

⁵ Olgunlaşma, yetkinleşme (sozluk.gov.tr, 2019).

dışı bırakılırken, vergi muafiyetinde bireyler veya birey grupları (gezici sanat erbapları, bakır ustaları gibi) vergi dışı bırakılmaktadır.

Vergi istisna ve muafiyetleri, devletin vergi kaybına yol açan uygulamalardır. Sosyal ve iktisadi amaçlara ulaşmak için vergi istisna ve muafiyetleri Türk vergi sisteminde sürekli kullanılmıştır. Kaynak dağılımı etkinliğini sağlamak amacıyla bazı sektörler ve faaliyetleri desteklenmiştir (Savaşan ve Odabaş, 2005:4).

Vergi istisna ve muafiyetlerinin kapsamı, bunlardan yararlanmayan mükelleflerin davranışlarını etkileyebilmektedir. Özdemir ve Ayvalı'ya (2007) göre, toplumun büyük bir kısmı istisna ve muafiyetlerden yararlanıp vergi ödemezse diğer vatandaşlar da vergi mükellefi olarak üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmekten kaçınacaklardır.

Vergi yükü vatandaşların üzerine dengeli bir şekilde dağıtılmadığı zaman adaletsiz vergileme ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında, bazı kişi veya grupların vergi dışı bırakılarak bunlara ayrıcalık sağlanması toplumda hoşnutsuzluğa yol açmakta, mükellefler kendilerine haksızlık yapıldığını düşünerek vergilemeye tepki göstermektedirler (Tuay ve Güvenç, 2007: aktaran, Gencel ve Kuru, 2012:35).

1.2.7. Vergi Tarifesi ve Oranı

Vergi tarifesi, mükellefin ödeyeceği vergi tutarını tespit etmek amacıyla vergi matrahına uygulanan ölçülerdir. Vergi tarifeleri genellikle artan oranlı, düz oranlı ve azalan oranlı olarak üç şekilde karşımıza çıkmaktadır (Aktan, 2019).

“Artan oranlı” vergi tarifesinde matrah arttıkça, matraha uygulanan vergi oranı da artmaktadır. “Düz oranlı” tarifede, matrah oranındaki değişimler ne olursa olsun vergi oranı sabit kalmaktadır. “Azalan oranlı” vergi tarifelerinde ise artan oranlı vergi tarifesinin tersi olarak vergi matrahı arttıkça vergi oranı azalmaktadır (Sancar ve Şentürk, 2012:6).

Artan oranlı vergi tarifesinde, mükellefin geliri arttıkça vergi oranı da artmakta dolayısıyla ödenmesi gereken vergi tutarı da artmaktadır. Bu tarifenin en önemli amacı, gelir dağılımı adaletsizliğinin önüne geçmektir. Vergi tarifesinin artan oranlı olması sonucunda geliri yüksek olan mükellefler daha fazla vergi öderken, geliri daha düşük olanlar ise daha az vergi ödemektedir. Böylece vergilemede adalet ilkesi uygulanmış olmaktadır (Kargı ve Yüksel, 2010: aktaran, Kodalbaş ve Demir Erol, 2017)

Artan oranlı vergi tarifeleri, yatırım ve tasarruf yapma eğilimleri daha fazla olan üst gelir grupları için daha fazla vergi yüküne sebep olmaktadır. Yüksek gelir grubundaki mükellefler, artan oranlı vergi tarifesinde, daha çok kazandıklarında daha fazla vergi ödeyecekleri için daha az çalışma eğilimine sahip olacaklar, girişimcilik faaliyetlerini kısıtlayacaklardır. Bunun sonucunda ekonomik büyüme yavaşlayacaktır. Düz oranlı vergi tarifeleri, artan oranlı tarifelere göre daha fazla gelir elde eden mükellefleri vergisel olarak cezalandırmadığı için ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir (Moreno, 2014: aktaran, Birinci ve Akyazı, 2017:54).

Tüketim vergileri genellikle azalan oranlı vergilerdir. Azalan oranlı vergi tarifesinde, mükellefin geliri arttıkça ödediği vergi oranı azaldığından yoksul kısmın daha da yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Gelir üzerinden alınan artan oranlı vergiler, tüketim üzerinden alınan azalan oranlı vergilere göre daha adil vergilerdir (Fisher, 2007: aktaran, Demir, 2013:105).

1.2.8. Verginin Tarhı

Verginin tarhı, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 20'nci Maddesi'nde," *Verginin tarhı, vergi alacağıının kanunlarında gösterilen matrah ve nispetler üzerinden vergi dairesi tarafından hesaplanarak bu alacağı miktar itibariyle tespit eden idari muameledir.*" şeklinde tanımlanmıştır (mevzuat.gov.tr, 2019). Tarh işlemi sonunda vergi mükellefinin ödemesi gereken vergi miktarı hesap edilip bulunmaktadır (ekodialog.com, 2019).

Tarh işlemi, "mükellefin beyanı ettiği" matrah üzerine veya "idarece belirlenen" matrah üzerine yapılmaktadır. Beyana dayanan tarh işleminde, vergi matrahı mükellef tarafından tespit edilip ilgili vergi dairesine beyannameyle bildirilir. Tarh işlemi de bu beyanname göz önünde bulundurularak yapılır. Mükellef tarafından vergi dairesine beyan edilen vergi matrahı, ilgili kurumlar tarafından denetlenebilir. Denetleme sonucunda yanlış veya eksik beyan söz konusuysa, vergi dairesi mükellef adına yeni matrahı tespit ettikten sonra tarh işlemini yapar. Bu durumda, tarh işlemi mükellef beyanı üzerine değil idarece belirlenen matrah üzerine yapılmış olmaktadır (Solmaz, 2019).

1.2.9. Verginin Tebliği

Verginin tarh edildikten sonra mükellefe bildirilmesine tebliğ işlemi denilmektedir. Verginin tebliği, vergiyle ilgili sorumlulukların yerine getirilmesi, mükellefe bilgi

verilmesi ve hesap edilen vergi miktarı açısından mükelleften onay alınması, mükellefin kontrolünün sağlanması bakımından çok önemlidir (Akdoğan, 2004:21).

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 93'üncü Maddesi'nde, adresleri bilinen gerçek ya da tüzel kişilere ilmuhaberli taahhütlü posta vasıtasıyla, adresi tespit edilemeyenlere ise ilan yoluyla tebliğ yapılması ifade edilmiştir. Ayrıca, ilgili kişi kabul ederse, vergi dairesinde veya komisyonda tebliğ yapılabileceği belirtilmiştir (mevzuat.gov.tr, 2019).

1.2.10. Verginin Tahakkuku

Tarh edilip mükellefe tebliğ edilmiş verginin ödenmesi gereken aşamaya gelmesine verginin tahakkuku denilmektedir. Verginin tahakkuk edilmiş olması kesinleştiği anlamına gelmeyebilir. İdare veya yargı organları bakımından mükellefin itiraz olanağı kalmaması durumunda verginin kesinleşmesi söz konusudur (Dinçer, 2009).

Verginin tahakkuku, verginin tarh edilme şekline göre değişmektedir. Beyana dayalı tarh işleminde, mükellef tarafından beyanname verildikten sonra tahakkuk fişi düzenlenmekte, böylece verginin tahakkuku gerçekleşmektedir. İdare tarafından yapılan tarh işleminde ise tarh edilen vergi, mükellefe ihbarname ile tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde mükellef duruma itiraz etmez, dava açmaz ise verginin tahakkuku gerçekleşmiş olur (ekonomihukuk.com, 2019).

1.2.11. Verginin Tahsili

Verginin tahsili, tarh edildikten sonra ilgiliye tebliğ edilen verginin tahakkukunun gerçekleşmesinden sonraki ödenme aşamasıdır. Mükellef, ödemeyi nakden veya banka aracılığıyla yapabilir. Bazı durumlarda kredi kartıyla ödemede yapılabilmektedir. Bunların yanında mahsuben ödeme durumu da olabilmektedir. Mahsuben ödeme olabilmesi için mükellefin vergi alacağıının olması gerekmektedir. Mükellef, ödemesi gereken vergi borcunu vergi alacağıından düşerek mahsuben ödeme gerçekleştirebilmektedir. Verginin tahsili, mükellefin bağlı olduğu vergi dairesi tarafından yapılır (versav.org.tr, 2019).

1.3. Türkiye'de Uygulanan Vergiler

Devletlerin gelir kaynakları içerisinde vergi gelirlerinin payı çok fazladır. Türkiye'de 2018 yılında genel bütçe gelirleri arasında vergi gelirlerinin payı %87,11, 2019 yılında ise %81,80'dir (gib.gov.tr, 2020). Mükelleflerin kazançları, harcamaları ve servetleri

üzerinden vergilendirme yapılmaktadır. Dolayısıyla birçok vergi türü ortaya çıkmaktadır. Bu kısımda, Türkiye'deki bütçe gelirlerinin büyük kısmını oluşturan vergi türlerinden bahsedilecektir.

1.3.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

Şenyüz, Yüce ve Gerçek'e (2012:3) göre, tabiat, emek, sermaye ve girişimcilik yeteneğinin farklı üretim faaliyetlerinde kullanılmasıyla birlikte elde edilen değere gelir denmektedir. Bu gelirler, rant, ücret, faiz veya kar olarak adlandırılmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, üretim faktörleri (tabiat, emek, sermaye, girişimcilik) olmadan ortaya çıkan kazançlar gelir olarak kabul edilmemektedir. Bu açıdan bakıldığında, gelirin dar anlamda tanımı yapılmıştır.

Geniş anlamda gelir, şahısların belli bir dönemde elde ettiği iktisadi kazançlardır. Dar anlamda yapılan gelir tanımından farklı olarak, ikramiye, piyango, yardım, nafaka, bahis gibi üretim faktörleri kullanılmadan elde edilen unsurlar da gelir kapsamına alınmıştır.

Türkiye'de, 2018 yılı bütçe gelirleri içinde gelir üzerinden alınan vergilerin payı %30,63'tür (gib.gov.tr, 2019). Avrupa Birliği ve Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD) ülkelerinde bu oran %50-60 civarındadır. Bu durum, vergilerin mali güce göre alınması ilkesine aykırı bir durum teşkil etmektedir (istanbulymmo.org.tr, 2019). Harcamalar üzerinden alınan vergiler genellikle gerileyen oranlı olduğundan, kişilerin geliri arttıkça ödediği vergi oranı azalmaktadır. Gelir üzerinden alınan vergilerde böyle bir durum olmadığından, bütçe gelir kalemlerinde gelir üzerinden alınan vergilerin harcamalar üzerinden alınan vergilerden daha az olması, vergilerin mali güce göre alınması ilkesine uymamaktadır.

Tüzel kişilerin gelirleri üzerinden kurumlar vergisi, gerçek kişilerin gelirleri üzerinden gelir vergisi alınmaktadır.

1.3.1.1. Gelir Vergisi

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun Birinci Maddesi'nde belirtildiği üzere, gerçek kişilerin elde ettiği gelirler, gelir vergisine tâbidir. Gelir ise gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların net tutarıdır. Gelir vergisine tâbi kazanç ve iratlar⁶ aşağıdaki gibi sıralanabilir (mevzuat.gov.tr, 2019):

---

⁶ İrat hem gelir hem de gelir getiren mülk anlamında kullanılmaktadır (sozluk.gov.tr, 2019). Burada, kira geliri gibi gelir getiren mülkten elde edilen gelir şeklinde yorumlanabilir.

1. Ticarî kazançlar,
2. Ziraî kazançlar,
3. Ücretler,
4. Serbest meslek kazançları,
5. Gayrimenkul sermaye iratları,
6. Menkul sermaye iratları,
7. Diğer kazanç ve iratlar.

Türkiye’de, 2018 yılı genel bütçe gelirleri içerisinde gelir üzerinden alınan vergilerin oranı %30,63’tür. Bütçe gelirleri içerisinde gelir vergisinin payı ise %20,70’dir. Bu bilgiler ışığında, gelir vergisinin gelir üzerinden alınan vergiler içerisindeki payı %67,58 olmaktadır. 2018 yılında, devletin gelir üzerinden aldığı vergilerle kasasına koyduğu her üç liradan iki lirası gelir vergisi yoluyla elde edilmiştir (gib.gov.tr, 2019). Gerçek kişilerin gelirleri üzerinden alınan gelir vergisinin payı, tüzel kişilerin gelirleri üzerinden alınan kurumlar vergisinin payından çok daha fazladır.

Türkiye’de, tabanı en geniş vergilerden biri olan gelir vergisi, artan oranlı bir vergidir. 2020 yılı itibariyle Türkiye’de uygulanan gelir vergisi tarifesi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: 2020 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi

22.000 liraya kadar	%15
49.000 liranın 22.000 lirası için 3.300 lira, fazlası	%20
120.000 liranın 49.000 lirası için 8.700 lira, (ücret gelirlerinde 180.000 liranın 49.000 lirası için 8.700 lira), fazlası	%27
600.000 liranın 120.000 lirası için 27.870 lira, (ücret gelirlerinde 600.000 liranın 180.000 lirası için 44.070 lira), fazlası	%35
600.000 liradan fazlasının 600.000 lirası için 195.870 lira, (ücret gelirlerinde 600.000 liradan fazlasının 600.000 lirası için 191.070 lira), fazlası	%40

Kaynak: Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Gelir Vergisi Tarifesi 2020*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/gelir-vergisi-tarifesi-2020> (Erişim Tarihi: 11.06.2020)

Devletin gelir üzerinden topladığı verginin büyük kısmı ücret gelirlerinden elde edilmektedir. Bu durum, ücretli çalışan herkesin, devletin harcamalarının finansmanında önemli rol oynadığını göstermektedir. Kanunda gelirin tanımı yapılırken kazançların net tutarı ifade edilse de ücret gelirleri açısından durum biraz farklı olmaktadır. Kişilerin, ücret geliri elde etmek için yaptığı giderlerin büyük bir kısmı gelir vergisi matrahından düşülmemektedir. Bu da ücret geliri elde eden vergi mükelleflerinin vergi yükünü arttırmaktadır (Yeniçeri, 2014:78).

Gelir vergisinin artan oranlı tarife yapısı, bütün gelir vergisi mükelleflerinin faydalandığı en az geçim indirimi gibi uygulamalar, mükelleflerin ödeme gücünü göz önünde bulundurması bakımından için vergi adaleti açısından olumlu örneklerdir. Bu uygulamalarla beraber vergi adaletini olumsuz yönde etkileyen uygulamalar da vardır. Gelirin farklı usullerle (basit usul, gerçek usul, kaynakta kesme usulü) vergilendirilmesi, kişisel durumların göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında düşük olan asgarî ücret, vergi dışı bırakılmamaktadır. Özellikle, ücret geliri elde edenlerin giderleri ücretlerden düşülmediği için, ücretin kişiselleştirilmesi güçleşmektedir. Çalışanların, memur, işçi, sözleşmeli gibi farklı statülerde çalışması da vergilemede adalet ilkesini olumsuz etkilemektedir (Güler, 2016:131).

1.3.1.2. Kurumlar Vergisi

Kurumlar vergisi, gerçek şahıslar gibi ekonomik faaliyetleri sonucunda kar elde eden kurumların toplam net kazançları üzerinden alınan, dolaysız ve genel nitelik taşıyan bir vergidir (Turhan, 1998:133).

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Birinci Maddesi'ne göre, sermaye şirketlerinin, kooperatiflerin, iktisadi kamu kuruluşlarının, dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerin ve iş ortaklıklarının kurum kazancı kurumlar vergisine tâbidir (mevzuat.gov.tr, 2019).

Gelir vergisinde, mükelleflerin şahsi ve aile durumları, en az geçim indirimi uygulaması gibi unsurlar olduğundan, bu vergi sübjektif bir vergidir. Kurumlar vergisinde ise mükellefler tüzel kişiler olduğu için gelir vergisindeki gibi uygulamalar söz konusu olamaz. Bu sebeple, kurumlar vergisi objektif ve genel nitelikli bir vergidir (Edizdoğan, 2007:198).

Bir dönemin sonunda kar elde eden şirketlerden kurumlar vergisi kesildikten sonra, karın tamamı veya bir kısmı ortaklara dağıtılmaktadır. Kar dağıtımı sonucunda belirli bir gelir elde eden ortaklardan gelir vergisi de alınmaktadır (Aslan, 2019). Bunun sonucunda, çifte vergilendirme gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu da mükelleflerin vergi yükünü arttırmaktadır.

Türkiye'de 2019 yılı itibariyle kurumlar vergisi oranı %22'dir. 2018 yılından itibaren, geçici kanun maddesiyle %20 olan kurumlar vergisi oranı %22'ye çıkartılmıştır

(gib.gov.tr, 2019). 2020 yılında da %22 olarak uygulanacak oran, herhangi bir değişiklik olmazsa 2021 yılında tekrar %20'ye çekilecektir.

Türkiye, 2021 yılına kadar geçici olarak uygulanacak olan %22 kurumlar vergisi oranıyla 36 OECD ülkesi arasında 22'nci sırada yer almaktadır. Bu ülkeler arasında en yüksek kurumlar vergisi oranı %32,02 ile Fransa'dadır. Portekiz'de %31,50, Avustralya ve Meksika'da %30, Almanya'da %29,89'dur. En düşük kurumlar vergisi oranı ise %9 ile Macaristan'dadır. Bu oran, İrlanda'da %12,50, Litvanya'da %15, Birleşik Krallık, Slovenya, Polonya ve Çekya'da ise %19 olarak uygulanmaktadır (vergidosyasi.com, 2019).

1.3.2. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

Harcamalar üzerinden alınan vergiler, dolaylı vergilerdir⁷. Kişilerin mali gücü göz önünde bulundurulmaksızın, mal ya da hizmet tüketimi üzerinden alınmaktadır. Bu sebepten geliri düşük olanların aleyhine olan vergilerdir. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak amacıyla, mükelleflerin temel ihtiyaçlarını gidermek için satın aldığı mal ve hizmetlerden daha düşük oranlarda vergi alınmaktadır (Özpehriz, 2019).

2016 yılında Türkiye'de, mal ve hizmetler üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı %43,60'dır. Aynı yıl OECD ülkelerinin ortalaması ise %32,70'dir (gib.gov.tr, 2019). Vergi gelirleri içerisinde harcamalar üzerinden alınan vergilerin payının fazla olması, özellikle düşük gelirli mükellefler için olumsuz bir durumdur.

Harcamalar üzerinden alınan dolaysız vergilerin her daim adaletsizliğe yol açtığı söylenemez. Örneğin, lüks tüketim malları üzerinden alınan vergiler, geliri düzenleyici vergilerdir. Ayrıca bazı ithalat ürünleri üzerinden alınan vergiler de gelir dağılımını bozmamakla birlikte geliri düzenleyici etkiye sahiptir (Kazgan ve Önder, 1992: aktaran, Dağ, 2007).

1.3.2.1. Katma Değer Vergisi

Türkiye'de, ticari, sınai, zirai faaliyetler ile serbest meslek faaliyeti sonucunda yapılan teslim ve hizmetler, ithal edilen her türlü mal ve hizmetler ile 3065 Sayılı Katma Değer

---

⁷ Vergi, mal veya hizmetin kullanıcısı tarafından ödenir. Verginin ödeyeni ve mükellefi farklıdır. Mal veya hizmet satın alan herkes dolaylı vergi öder. Mal ya da hizmeti satan ise alıcıdan tahsil ettiği vergiyi devlete aktarır (ekodialog.com, 2019).

Vergisi Kanunu'nda belirtilen diğer teslim ve hizmetler katma değer vergisine tabidir (mevzuat.gov.tr, 2019).

1985 yılından önce, katma değer vergisi (KDV) yerine gider vergileri uygulanmaktaydı. Gider vergileri, karmaşık ve verimsiz vergiler olduğundan, kamu gelir kalemleri içinde önemli bir sorun oluşturmaktaydı (Giray, 2014:301).

Türkiye'de 1985 yılında yürürlüğe giren KDV, yatırımların teşvik edilmesi, ihracatın geliştirilmesi, sanayi üzerindeki vergi yükünün azaltılması, enflasyonist baskının önüne geçilmesi, kaynakların en uygun şekilde dağılımına uygunluk sağlanması, ihtisaslaşmanın sağlanması, fiyatlar genel seviyesinin kontrol edilmesi gibi ekonomik nedenlerle uygulamaya konulmuştur. Ayrıca, vergi adaletinin sağlanması, vergi hasılatına olumlu etkisi, vergi kaçırma eğilimini azaltması, doğrudan vergilendirme sistemini tamamlayıcı nitelikte olması, diğer ülkelerle Türk vergi sisteminin uyumlaştırılması gibi mali nedenler de KDV'nin yürürlüğe girmesinde önemli rol oynamıştır (Küsmenoğlu, 2010:1059-1063).

Katma değer vergisinde vergilendirilecek her bir işlem için oran %10'dur. Cumhurbaşkanının, bu oranı %40'a kadar çıkarmaya, %1'e kadar indirmeye yetkisi vardır (mevzuat.gov.tr, 2019). 2020 yılı itibariyle I Sayılı Liste'deki mal ve hizmet teslimleri için %1, II Sayılı Liste'deki mal ve hizmet teslimleri için %8 ve I ve II Sayılı Liste dışında kalan mal ve hizmet teslimleri için %18'lik oranlar uygulanmaktadır (gib.gov.tr, 2020).

Bütçe gelirleri içinde ilk sırayı KDV almaktadır. Türkiye'de, 2018 yılında KDV'nin genel bütçe gelirleri içindeki payı %34'tür. Bu oran, 2017 yılında %33, 2016 yılında %31,90 olarak gerçekleşmiştir (gib.gov.tr, 2019). KDV'nin yürürlüğe girdiği 1985 yılından sonra KDV tahsilatları sürekli artış göstermiştir. 1985-1996 yılları arasında vergi gelirleri içindeki payı ortalama %28,40, 1996-2005 yılları arasında ortalama %31,80, 2006-2015 yılları arasında ortalama %32,50 olarak gerçekleşmiştir (Gürdal ve Yavuz, 2017:52).

KDV sadece Türkiye'de değil, Avrupa Birliği (AB) ve OECD üyesi ülkelerde de çok sık başvurulan bir vergi türüdür. Üretim sürecinin her aşamasında ortaya çıkarılan katma değer vergilendirildiğinden, üretim süreci içinde yer alan bütün mükellefler tarafından ödenmektedir (Arısoy ve Ünlükaplan, 2011:95).

KDV, dolaylı bir vergi türüdür. Vergi yükü, dolaylı vergilerden dolaysız vergilere kaydığında gelir dağılımında bozulmalar meydana gelmektedir. KDV'nin mal ve hizmet

teslimlerinde farklı oranlarda (%1, %8, %18) uygulanmasıyla gelir dağılımındaki bozulmalar kısmen de olsa azaltılmaya çalışılmıştır (Tosuner, 1994:281). Ayrıca, vergi indirim ve istisnaları da bu amaca hizmet etmek için kullanılabilenlerde, fakat Türkiye’de gelir dağılımı adaletini sağlaması açısından yeterince etkili olamamaktadır. Örneğin, AB ülkelerinde, eğitim, sağlık gibi sosyal ve kültürel alanlarda indirim ve istisnalar yapılırken, Türkiye’de genellikle askeri ve ekonomik amaçları gerçekleştirmek için kullanılmaktadır (İlhan, 2007: aktaran, Yıldız, 2010:455-456).

1.3.2.2. Özel Tüketim Vergisi

Verginin konusu, 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu’na ekli I Sayılı Liste’deki petrol ve petrol ürünleri, II Sayılı Liste’deki motorlu taşıtlar, III Sayılı Liste’deki tütün mamulleri ile alkollü içkiler ve kolalı gazozlar, IV Sayılı Liste’deki lüks mallar, beyaz eşya ve elektronik ürünlerdir (mevzuat.gov.tr, 2019). Kanunda belirtilen vergi konusundan anlaşılacağı üzere, hizmetler üzerinden özel tüketim vergisi (ÖTV) alınmamaktadır. Sadece belirli mallara uygulanması bakımından genellikle anlamında KDV’den ayrılmaktadır (Şenyüz, 2005:517).

ÖTV, tek aşamalı bir vergidir. Yani, ilgili üründen bir defaya mahsus olarak alınmaktadır. Ürün el değiştirdiğinde tekrar alınması söz konusu değildir. Bu açıdan da KDV ile ayrılmaktadır. Yönetimi kolay, kapsamı sınırlı ve hazineye katkısı çok fazladır (Rüstemoğlu, 2019).

Türkiye’de, 2018 yılında vergi gelirleri içindeki petrol ve doğalgaz ürünlerinden alınan ÖTV payı %7,65, motorlu taşıtlardan alınan ÖTV payı %2,36, alkollü içkilerden alınan ÖTV payı %1,68, tütün mamullerinden alın ÖTV payı %5,81, kolalı gazozlardan alınan ÖTV payı %0,12, dayanıklı tüketim malları ve diğer mallardan alınan ÖTV payı %0,68’dir. Toplam ÖTV’nin vergi gelirleri içindeki payı ise %18,31’dir (gib.gov.tr, 2019).

Yıldırım’a (2015:) göre, AB ülkelerinde uygulanan ÖTV’nin amacı, zararlı olan bir kısım malların üzerine vergi koyarak malın fiyatını arttırmaktır. Malın fiyatı artınca, mala olan talep azalacak ve böylece halkın sağlığı korunmuş olacaktır. Türkiye’de ise bütçe gelirini arttırıcı bir unsur olarak görülmektedir. Ayrıca, lüks tüketim malları adı altında kitaplar, traş losyonları gibi ihtiyaç maddeleri de ÖTV’ye tabi olmaktadır. Motorlu taşıtlardan alınan ÖTV’de de gelir unsuru ön plana çıkmaktadır. Vergi oranları bakımından ise

benzer ürünlere farklı oranlar uygulanarak, ürünler arasında ayrımcılık yapılması durumu ortaya çıkmaktadır.

AB ülkelerine göre Türkiye’de ÖTV’nin vergiler içindeki payı çok yüksektir. Ayrıca, bazı ürünlerden alınan ÖTV, fiyatlar genel seviyesini etkilemektedir. Örneğin, akaryakıtta uygulanan ÖTV sebebiyle akaryakıt fiyatında meydana gelen artıştan sadece akaryakıt kullananlar değil herkes etkilenmektedir. Akaryakıt, üretimin ana girdilerin biri olduğundan, akaryakıtın fiyatının yükselmesi üretim maliyetini arttırmaktadır. Maliyeti yükselen ürünün fiyatı da yükselmektedir. Bunun sonucunda, fiyatlar genel seviyesinin yükselmesinin yanında, yerli üreticiler ithal ürünlere karşı dezavantajlı duruma düşmektedirler (Güçlü, 2007:55).

1.3.2.3. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi

6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu’nun İkinci Kısım Birinci Bölümü’nde verginin konusu, “*Banka ve sigorta şirketlerinin 10/6/1985 tarihli ve 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu’na göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar banka ve sigorta muameleleri vergisine tabidir*” şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca, aynı bölümde bankerlerin yapmış oldukları banka işlemleri ve hizmetler sebebiyle aldıkları paralar da verginin konusunu oluşturmaktadır. 90 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ikraz (borç para verme) işiyle uğraşanlarla, kanunda belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas işiğal konusu haline getirenler de banker sayılırlar ve Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi’ne (BSMV) tabidirler. Altın alıp satma işiyle uğraşanlar banker sayılmazlar. Verginin mükellefi, banka ve sigorta şirketleri ile bankerlerdir (mevzuat.gov.tr, 2019).

Örneğin, havale, teminat mektubu verme, senet tahsili gibi işlemlerden dolayı bankaların müşterilerinden aldığı paralar BSMV konusunda girmektedir (Arslan, 2012:540).

Türkiye’de, hizmetler üzerinden KDV alınmadığından, BSMV, bankaların finansal işlemleriyle birlikte yapmış olduğu bütün işlemleri kapsayan bir işlem vergisidir. Aynı şekilde, sigorta hizmetleri de KDV’nin konusuna girmediğinden, sigorta şirketlerinin yapmış olduğu bütün işlemler BSMV’ye tabidir (Çakıcı ve Ceylan, 2014:28).

BSMV oranı %15’tir. Kambiyo işlemlerinde ise %0,1’dir. Cumhurbaşkanı, %15 olan oranı %1’e kadar indirmeye, %0,1 olan oranı ise sıfıra indirmeye yetkilidir

(mevzuat.gov.tr, 2019). 2019 yılı itibariyle uygulanan genel oran %5'dir (tsb.org.tr, 2019).

BSMV, 2018 yılındaki Türkiye genel bütçe vergi gelirlerinin %2,46'sını oluşturmaktadır. Bu oran, 2017'de %2,12, 2016'da %2,09 olarak gerçekleşmiştir (gib.gov.tr, 2019).

1.3.2.4. Şans Oyunları Vergisi

Şans oyunları vergisiyle ilgili genel çerçeve, 5602 Sayılı Şans Oyunları Hasılatından Alınan Vergi, Fon ve Payların Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un Altıncı Maddesi'nde belirlenmiştir. Bu kanuna göre, şans oyunları faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan hasılat, şans oyunları vergisine tabidir. Kendisine şans oyunları düzenleme yetkisi ve hakkı verilmiş kurumlar, verginin mükellefidir. Spor müsabakaları için oynanan müşterek bahislerin vergi oranı %5, at yarışları için %7 ve diğer şans oyunları için %10'dur. Cumhurbaşkanı'nın bu oranları bir katına kadar arttırmaya, yarısına kadar indirmeye yetkisi vardır (mevzuat.gov.tr).

Türkiye'de, şans oyunları vergisinin, 2018 yılında vergi gelirleri içindeki payı %0,16'dır (gib.gov.tr, 2019).

1.3.2.5. Damga Vergisi

Verginin konusu, 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu'nda ekli listede yer alan yazılı kağıtlardır. Bu kağıtlar, herhangi bir hususu ispat etmek, belli etmek için yazılıp imzalatılan veya imza yerine geçen bir işaret konarak düzenlenen belgeler ile elektronik imza kullanılarak oluşturulan belgeleri ifade eder. Ayrıca yabancı ülkelerde, Türkiye'deki elçilik ve konsolosluklarda düzenlenen kağıtlar, resmi dairelere ibraz edildiğinde, üzerine devir ya da ciro işlemleri yürütüldüğünde, herhangi bir suretle hükümlerinden faydalandırıldığında da damga vergisine tabidirler. Kağıtları imza edenler, damga vergisinin mükellefidirler (mevzuat.gov.tr, 2019).

Üretimden nihai tüketiciye kadar değişime konu olan ürün, mal, hizmet ve servet unsurlarının hukuki bir nitelik kazanması için yapılan devir, temlik ya da satış sürecinde düzenlenmesi gereken belge veya evraklar, damga vergisinin konusunu oluşturmaktadır. Damga vergisi, çok geniş bir uygulama alanına sahiptir (Kanlı, 2007: aktaran, Canpolat Kaya, 2018:39).

Damga vergisinin 2018 yılında Türkiye’de vergi gelirleri içindeki payı %2,35’tir (gib.gov.tr, 2019).

1.3.2.6. Gümrük Vergisi

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu’nun İkinci Maddesi’nde, gümrük işlemlerinden dolayı alınan vergilerin VUK’a tabi olmayacağı, vergilerle ilgili 4458 Sayılı Gümrük Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir (mevzuat.gov.tr, 2019). Dış ticaret işlemlerinde, vergiler de dahil uyulması gereken bütün kurallar 4458 Sayılı Gümrük Kanunu’nda belirlenmiştir.

Gümrük vergisi, ithal ürünlerden alınır. Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesine giren eşyalar, gümrük vergisinin konusunu oluşturur. Gümrük bölgesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin topraklarını, kara ve iç sularını, hava sahasını ifade eder. Gümrük vergisine tabi eşyanın, tüketim ya da yatırım aracı olması bir farklılık oluşturmaz. Verginin mükellefi, gümrük bölgesine giriş yapan malın sahibidir (ggm.gtb.gov.tr, 2019; Şenyüz, Yüce ve Gerçek, 2012:317-318).

Gümrük vergisine konu olan malların maliyeti, vergi dolayısıyla artmaktadır. Gümrük vergisini ödeyen mükellefler, vergi sebebiyle artan maliyetlerini karşılamak için malın fiyatını arttırmaktadırlar. Bu da ithal mal talep eden tüketiciler için olumsuz bir durum meydana getirmektedir (Hacıköylü, 2014:22).

Uğur, Akbaş ve Şentürk’e (2012) göre, gümrük vergisinin bütçeye gelir sağlamak dışında ki en önemli amacı, ithalatı azaltıp cari açığın önüne geçmektir. Gümrük vergileri, cari açıkla mücadele kapsamında kullanılan en önemli araçlardan biridir. 2018 yılında Türkiye’de gümrük vergilerinin vergi gelirleri içindeki payı %2,13, 2017 yılında %2, 2016 yılında %1,73 olmuştur (gib.gov.tr, 2019).

1.3.2.7. Özel İletişim Vergisi

Özel iletişim vergisi (ÖİV) ile ilgili hükümler, 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanunu’nun Üçüncü Bölümü Madde 39’da düzenlenmiştir. Buna göre (mevzuat.gov.tr, 2019);

- a) *Her nevi mobil elektronik haberleşme işletmeciliği kapsamındaki (ön ödemeli hatlara yüklemeler için yapılan satışlar dâhil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri %7,5,*

- b) Radyo ve televizyon yayınlarının uydu platformu ve kablo ortamından iletilmesine ilişkin hizmetleri %7,5,
- c) Kablolulu, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmeti %7,5,
- d) (a), (b) ve (c) bentleri kapsamına girmeyen diğer elektronik haberleşme hizmetleri % 7,5 oranında özel iletişim vergisine tâbidir.

Türkiye’de, ÖİV’nin bütçe vergi gelirleri içerisindeki payı çok fazla değildir. 2018 yılı itibariyle bütçedeki vergi gelirlerinden %0,47 pay almıştır. 2017 yılında %0,67, 2016 yılında ise %0,94 paya sahiptir (gib.gov.tr, 2019).

1.3.2.8. Yerel Yönetimler Tarafından Alınan Vergiler

Göçler ve hızlı kentleşmeyle beraber hızlı nüfus artışı, yerel yönetimlerin vermek zorunda oldukları hizmetleri fazlasıyla arttırmıştır. Yerel yönetimlerin bu hizmetleri yerine getirebilmesi için sürekli bir mali kaynağa ihtiyaç vardır. Belediyelerin, merkezi yönetim tarafından yapılan transferlerin yanı sıra kendi öz gelirleri de mevcuttur. Yerel yönetimlerin kendi gelirleri arasında vergiler önemli bir yer tutmaktadır (Yetkin, 2013:86).

Türkiye’de, belediyelerin yedi farklı vergi geliri mevcuttur. 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nda, altı vergi kalemiyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu vergiler; çevre ve temizlik vergisi, eğlence vergisi, ilan ve reklam vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, yangın sigortası vergisi ve haberleşme vergisidir (mevzuat.gov.tr, 2019). Emlak vergisi ise ayrı bir kanunla, 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu’yla düzenlenmiştir.

Tablo 2’de, yerel yönetim vergilerinin konusu ve mükelleflerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2: Yerel Yönetim Vergilerinin Konusu ve Mükellefleri

Vergi Türü	Verginin Konusu (Belediye Sınırları ve Mücavir Alanların İçinde)	Verginin Mükellefi
Çevre ve Temizlik Vergisi	Belediyeler tarafından verilen çevre temizlik hizmetinden yararlanan işyeri, konut veya diğer şekilde kullanılan binalar.	Binayı kullananlar.
Eğlence Vergisi	Biletle girilen yerler, müşterek bahisler ile biletle girilmeyen eğlence işletmelerinin faaliyetleri.	Eğlence yerlerinin işleten kişiler.
İlan ve Reklam Vergisi	Her türlü ilan ve reklam.	Yurtdışından gönderilenler dahil olmak üzere ilan ve reklamı kendi adına yaptıran kişiler.

Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	Elektrik ve havagazı tüketimi.	Elektrik ve havagazı tüketenler.
Yangın Sigortası Vergisi	Menkul ve gayri menkullere yapılan yangın sigortası primleri.	Sigorta şirketleri.
Haberleşme Vergisi	Posta Telgraf Telefon işletmesi tarafından tahsil edilen teleks, telefon, faksimili ve data ücretleri.	Ücretleri tahsil eden Posta Telgraf Telefon İdaresi.
Emlak Vergisi	Türkiye sınırları içinde yer alan binalar ile arazi ve arsalar.	Bina, arsa ve arazilerin maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi yoksa malik gibi tasarruf edenler.

Kaynak: Belediye Gelirleri Kanunu (1981). mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2464.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019); Emlak Vergisi Kanunu (1970). mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1319.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

Türkiye’de 2018 yılında, vergilerin, belediyelerin bütçe gelirleri içindeki payı %9,19’dır. 2017 yılında ise vergiler, belediyelerin bütçe gelirleri içinde %9,90’lık paya sahip olmuştur (sbb.gov.tr, 2019).

1.3.3. Servet Üzerinden Alınan Vergiler

Servet, kişilerin belirli bir dönemde sahip olduğu mal varlığıyla ilgili bütün iktisadi değerlerin parayla ifade edilen toplamıdır. Her türlü menkul ve gayrimenkuller, para ile alacaklar servet kapsamındadır (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüüş, 2013:289).

Servet üzerinden alınan vergiler, gelir üzerinden alınan vergilerde olduğu gibi gelirin yeniden dağılımının sağlanmasına hizmet etmektedir. Bütçe gelirleri içinde payı düşük olması sebebiyle, gelir adaletini sağlama açısından etkinliği çok fazla olamamaktadır (Susam ve Oktayer, 2010:112). Türkiye’de, servet vergilerinin 2018 yılında bütçe vergi gelirleri içindeki payı yalnızca %1,88 olmuştur (gib.gov.tr, 2019).

Emlak vergisi ile motorlu taşıtlar vergisi, servetten alınan vergilerdir. Veraset ve intikal vergisi ise servet transferi sebebiyle alınan bir vergidir (Öz, Kutbay ve Buzkıran, 2014:6). Veraset ve intikal vergisiyle motorlu taşıtlar vergisi merkezi yönetim tarafından, emlak vergisi ise yerel yönetimler tarafından tahsil edilmektedir (Keskin, 2018).

1.3.3.1. Veraset ve İntikal Vergisi

Veraset yoluyla ya da ne sebeple olursa olsun, bir şahsın mal varlığından başka bir şahsın mal varlığına intikal eden menkul ve gayri menkuller, verginin konusunu

oluşturmaktadır. Verginin mükellefi ise kendisine menkul veya gayrimenkul intikal eden kişidir. Veraset ve intikal vergisine konu olan menkul veya gayrimenkuller, ya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ait olmalı ya da Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunmalıdır (mevzuat.gov.tr, 2019).

2020 yılı itibariyle veraset ve intikal vergisinin oranları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: 2020 Yılı Veraset ve İntikal Vergisi Tarifesi

Matrah	Matraha Uygulanacak Oran		
	Veraset Yoluyla İntikaller İçin	İvazsız İntikaller ⁸ İçin	
İlk	350.000 lira için	%1	%10
Sonrasında gelen	850.000 lira için	%3	%15
Sonrasında gelen	1.800.000 lira için	%5	%20
Sonrasında gelen	3.300.000 lira için	%7	%25
Matrahın	6.300.000 lirayı aşan kısmı	%10	%30

Kaynak: Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Genel Tebliği*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/veraset-ve-intikal-vergisi-kanunu-genel-tebliği> (Erişim Tarihi: 11.06.2020)

Veraset ve intikal vergisi, belirli aralıklarla veya sürekli alınan bir vergi türü değildir. Ölüm olayı ve karşılıksız intikallerin meydana gelmesi sonucunda mükelleften alınmaktadır. Vergi adaletini sağlaması açısından önemli bir vergi olmasına rağmen bütçe gelirleri içindeki payı çok az olduğundan, bu amacı gerçekleştirmekten uzaktır (Şafak ve Yurtsever, 2015). Türkiye’de 2018 yılında, genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı %0,13’tür (gib.gov.tr, 2019).

1.3.3.2. Emlak Vergisi

Emlak vergisiyle ilgili düzenlemeler 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu’nda yapılmış olup, uygulaması belediyelere bırakılmıştır. Verginin konusu, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan bina, arazi ve arsalardır. Verginin mükellefi, bina, arsa ve arazilerin maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi yoksa malik gibi tasarruf edenlerdir. Emlak vergisi, bina vergisi ve arazi vergisi olarak ikiye ayrılmaktadır (mevzuat.gov.tr, 2019).

2020 yılı itibariyle emlak vergisi oranları Tablo 4’de yer almaktadır.

⁸ İvaz, bedel niteliğindedir. Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, miras, bağış, ikramiye gibi ivazsız intikallerin vergilendirme şeklini belirleyen kanundur (Kılınç, 2019).

Tablo 4: 2020 Yılı İtibariyle Emlak Vergisi Tarifesi

		Büyükşehir Belediyesi	
		Sınırlar ve Mücavir Alanlar	Normal Oran
		İçin	
Bina (Mesken)		Binde 2	Binde 1
Bina (Diğer)		Binde 4	Binde 2
Arsa		Binde 6	Binde 3
Arazi		Binde 2	Binde 1

Kaynak: Emlak Vergisi Oranları. (2020). Erişim Adresi: <http://www.istanbulymmo.org.tr/TR/PopUp.aspx?ID=1003> (Erişim Tarihi: 11.06.2020)

Vergi tutarı hesaplanırken, bina, arsa veya arazinin sahibi olan gerçek veya tüzel şahısların durumları göz önüne alınmadığından, emlak vergisi objektif bir vergidir (Aksoy, 1998:355).

Toplumun çok büyük bir kısmını ilgilendiren emlak vergisi, toplam vergi gelirleri içinde, kurumlar vergisi, gelir vergisi, özel tüketim vergisi ve katma değer vergisiyle kıyaslandığında çok fazla bir miktar teşkil etmemektedir. Buna rağmen, vergiyi tahsil eden yerel yönetimler tarafından çok önemli bir gelir kaynağıdır (Kurt, 2018).

2018 yılı itibariyle, emlak vergisinin yerel yönetim vergi gelirleri içerisindeki payı %60'tır. Emlak vergisinin ise %74,41'i bina vergisi, %25,59'u arsa ve arazi vergisidir (muhasebat.hmb.gov.tr, 2019).

1.3.3.3. Motorlu Taşıtlar Vergisi

Verginin konusu, 197 Sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu'nun Birinci Maddesi'nde belirtildiği üzere, Karayolları Trafik Kanunu'na göre trafik şube veya bürolarına kayıt ve tescil edilmiş bulunan motorlu kara taşıtları ve Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne kayıt ve tescil edilmiş olan uçak ve helikopterlerdir. Verginin mükellefi ise ilgili kanunun birinci maddesinde sayılmış taşıtları kendi adına kayıt ve tescil ettirmiş gerçek ve tüzel kişilerdir. Vergi tutarı, araçların motor silindir hacmi, ağırlığı, taşıt değeri, taşıtların yaşları gibi kriterler göz önünde bulundurularak, maktu olarak belirlenmektedir (mevzuat.gov.tr, 2019).

Özellikle AB ülkelerinde, motorlu taşıtlar vergisinin (MTV) en önemli işlevi çevre kirliliğini önlemektir. Özellikle kara yolu araçlarının, vergilendirme yoluyla karbon dioksit salınımlarının azaltılması hedeflenmektedir. Türkiye'de MTV, henüz kirlilik ve doğal kaynak vergisi olarak adlandıracağımız bir yapıda değildir. Yerel yönetimler tarafından tahsil edilen çevre temizlik vergisi dışında, kirlilik ve doğal kaynak vergisi olarak sayılabilecek bir vergi türü Türkiye'de mevcut değildir (Yalçın, 2013).

Türkiye’de, MTV’nin genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı 2018 yılında %1,75, 2017 yılında %1,73, 2016 yılında %1,89 olmuştur (gib.gov.tr, 2019).

BÖLÜM 2: VERGİ BİLİNCİ VE VERGİ EĞİTİMİ

Vergi bilinci kavramının ve Türkiye’deki ortaöğretim kurumlarındaki vergiyle ilgili ders içeriklerinin incelendiği bu bölüm beş kısımdan oluşmaktadır.

İlk kısımda, vergi bilinci kavramından ve bireylerin vergiye gönüllü uyum göstermesi açısından vergi bilincinin öneminden bahsedilmiştir.

İkinci kısımda, vergi bilinci kavramının açıklanmasına yardımcı olacak diğer kavramlara değinilmiştir.

Üçüncü kısımda, bireylerde vergi bilincini olumlu veya olumsuz etkileyen faktörler sıralanmış ve açıklanmıştır. Bireyin kendisinden kaynaklanan faktörler içsel faktörler, kendisinden kaynaklanmayan faktörler ise dışsal faktörler başlığı altında toplanmıştır.

Dördüncü kısımda, özellikle Gelirler İdaresi Başkanlığı bünyesinde gerçekleştirilen ve Türkiye’de vergi bilincini arttırmaya yönelik yapılan çalışmalar yer almaktadır.

Son bölümde ise Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı ortaöğretim kurumlarında okutulan ders içeriklerindeki vergi ve vergi bilinci konuları incelenmiştir. Özellikle, muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının vergiyle ilgili ders içeriklerinden ayrıntılı bir şekilde bahsedilmiştir.

2.1. Vergi Bilinci ve Önemi

Vatandaşlar vergi ödediklerinde, gelirlerinde veya servetlerinde azalış meydana gelmekte, tüketimleri için yaptıkları harcamalarda ise artış olmaktadır. Vergi, vatandaşların maddi çıkarlarının aleyhine bir durum meydana getirdiğinden, mükellef konumunda olan vatandaşların vergiyle ilgili olumlu bir bakış açısında sahip olmamaları beklenebilir. İnsanın toplum içinde yaşamını sürdüren bir varlık olduğu gerçeği düşünüldüğünde ise farklı bir durum ortaya çıkabilmektedir. İnsanın maddi çıkarlarına ters düşen vergi ödeme durumu, toplumun lehine olabilmekte ve insan da toplumun bir parçası olduğundan, ilk başta maddi çıkarlarının aleyhine olan bu durumdan doğrudan veya dolaylı yoldan kendisine olumlu bir geri dönüş sağlanacağı için, gönüllü bir uyumluluk söz konusu olabilmektedir.

Aktan’a (2006a:133) göre, vatandaşların vergiye gönüllü uyum sağlaması ve vergi bilincinin oluşması için ekonomik faktörlerin dışında sosyal, kültürel, siyasi, ideolojik, dini, ahlâkî birçok faktör göz önünde bulundurulmalıdır.

Vergi, kamu hizmetlerinin finansmanı için vazgeçilmez bir kaynaktır. Kişiler, vergiler yoluyla satın alma güçlerinin bir bölümünü, kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli olan finansmanı sağlamak amacıyla yine kamuya aktarmaktadırlar (Gürdal, Altundemir ve Şanver, 2016:49). Vatandaşların vergiyi olumsuz bir kavram olarak algılaması sonucunda, vergi vermek için gösterecekleri çaba azalacağından, ilgili devlet kurumlarının vergi toplamasında birtakım sıkıntılar çıkabilmektedir. Bu durum, vergi gelirlerinin azalmasına veya vergi toplamak için katlanılan maliyetin artmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla, kamu hizmetlerinin sekteye uğraması veya harcamaların finansmanı için daha farklı yollara başvurulması söz konusu olabilmektedir.

Günümüzde en uygun vergileme usulü, beyan usulüdür. Mükelleflerin kendi kendilerini vergileme usulü olarak da adlandırılan bu yöntemin dayanağı, mükellefin vergi karşısındaki durumunu en iyi şekilde kendisinin belirlemesidir. Beyan usulünün başarılı olması için vergi idarelerinin mükellef beyanlarının doğruluğunu etkin bir şekilde tespit etmesi ve mükelleflerin vergi bilincine sahip olmaları gerekmektedir. Sayıları milyonlara ulaşan ve her geçen gün sayısı artan mükellefler, vergi idaresi tarafından teker teker denetleyemeyeceği için burada en önemli sorumluluk mükelleflere düşmektedir. Bu açıdan bakıldığında, vergilendirmenin başarıya ulaşmasının şartı, mükelleflerde vergi bilincinin oluşturulmasıdır (Sürmen, 1992:26-27).

Vergi bilinci, devletin vatandaşlarına vermek zorunda olduğu kamusal hizmetlerin yerine getirilebilmesi için şahısların, servet, gelir veya harcamalarından kanunda belirtildiği gibi katkı yapmaları gerektiğinin farkında olma, bilme ve hatırlama yeteneğine sahip olmalarını ifade etmektedir (Narta, 2007: aktaran, Ömürbek, Çiçek ve Çiçek, 2007:104).

Kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi açısından verginin önemini bilen vatandaşların, vergiyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmedeki isteklilik düzeyleri de vergi bilinci kavramını açıklamaktadır (Akdoğan, 2007: aktaran, Organ ve Yegen, 2013:243).

Dura (2019) ise vergi bilincini, vergi yükümlülüğüyle ilgili görev ve sorumluluk anlayışına sahip olmak olarak açıklamıştır.

Vergi bilinciyle ilgili farklı tanımlar olmasına rağmen, genel olarak mükelleflerin vergi kavramını olumlu olarak algılaması ve bunu davranışlarına olumlu olarak yansıtması üstünde durulmuştur. Vergi bilinci kavramı ifade edilirken, kişilerde oluşan vergi farkındalığının ve verginin neden ödendiği veya alındığıyla ilgili farkındalığın vurgulanması gerekmektedir. Kişilerde oluşan vergi farkındalığı, bireylerin vergi

mevzuatıyla ilgili mevcut durum hakkında bilgi sahibi olması, mevzuattaki değişiklikleri takip edebilmesi ve vergi uygulamalarıyla ilgili bilgi sahibi olmasını ifade etmektedir. Vergilerin, kamu hizmetlerinin finansmanı olarak görülmesi ise verginin neden ödendiğinin veya alındığının farkındalığıyla ilgilidir (Taytak, 2010:498-499).

Vergi bilinci kavramı, yalnızca vergiyi ödemeye ilgili bir kavram olarak değerlendirilmemelidir. Vergi bilinci, mükellefler tarafından ödenen vergilerin harcandığı yerlerin denetimini de ifade etmektedir. Ayrıca, bireysel bir konudan ziyade toplumsal nitelik taşıyan bir kavram olmakla birlikte, uygulamanın başarısı için genel tavır ve davranışlar belirleyicidir (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş, 2013:220-221).

2.2. Vergi Bilinciyle İlişkili Kavramlar

Vergi bilinci kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için bu kavramın yanında birçok kavramı açıklamak gereklidir. Bu kısımda, vergi bilinciyle ilişkili olan kavramlardan bahsedilecektir.

2.2.1. Mali Psikoloji ve Vergi Psikolojisi

Schmölders'e (2012) göre, maliye politikası⁹ çok derin psikolojik analizlere muhtaçtır. Mali psikoloji, davranışsal kamu maliyesi olarak da adlandırılabilir. Vergi psikolojisi ise bu kavramdan daha dar bir kavramdır. Mali psikoloji, mali olayların kişilerin tutum ve davranışları üstündeki etkilerini incelemektedir. Vergi psikolojisi, mali psikolojiden daha dar bir anlamda olup, sadece vergilerin insanların tutum ve davranışları üzerindeki etkilerini inceler (Aktan, 2006a:125).

Vergi sistemlerinin başarılı olabilmesiyle vatandaşların vergiyi algılama durumu ve vergi psikolojisi yakından ilgilidir. Mükellefleri vergiyi ödemeye istekli hale getiren veya vergi vermekten uzaklaştıran sebeplerin çoğu vergiyi algılama durumlarıyla ilişkilidir. Vergileme bakımından, mükelleflerle ilgili psikolojik faktörler ve vergi psikolojisi göz önünde bulundurulması gereken bir kavramdır (Aktan ve Çoban, 2006:152).

Davranışları yönlendirdiğinden dolayı, mükelleflerin psikolojik tutumlarının incelenmesi vergi psikolojisinde öncelikli bir konudur. Bireysel olarak incelenen mükellef tutumlarından genel çıkarımlar da yapılmaktadır. Mükelleflerin vergilendirme

---

⁹ Maliye politikası, kamu harcamaları ve gelirlerinden oluşan mali araçların kullanılarak ekonomiye müdahale edilmesiyle alakalıdır. Her ne kadar ekonomiye müdahale edilmesi ifadesi kullanılmış olsa da ekonomik amaçların yanında sosyal amaçlarda gözetilmektedir (Gürdal, Altundemir ve Şanver, 2016).

karşısındaki olumlu veya olumsuz tutumlarının en önemli belirleyicisi, mükelleflerin üzerindeki vergi yüküdür. Vergi yükünü belirleyen ise vergi oranlarıdır. Bu açıdan bakıldığında, vergi oranlarının vergi psikolojisi üzerinde çok önemli etkileri vardır (Aktan, Dileyici ve Saraç, 2006:160).

Vergi psikolojisinin amaçları genel olarak; vergi uyumunun kolaylaştırılabilmesi, vergi politikalarının verimli hale getirilmesi ve toplumsal ilişkileri düzenlemek olarak sayılabilir (Demirtaş Aydoğan, 2017:16).

2.2.2. Vergi Algısı

İnsanlar, herhangi bir şeye karşı olumlu veya olumsuz bir tutum içinde olabilirler. Tutum, insanların bir şeye karşı sergilediği tavidir (sozluk.gov.tr, 2019). Bir şeyle ilgili bir tutumun oluşması için o şeyle ilgili kişilerin bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bilgi ise algılar sayesinde edinilmektedir. Her zaman olmamakla birlikte, bilgiler sonucunda bir tutum, tutumunda sonucunda ise davranış meydana gelmektedir. Bazen tutum oluşsa bile davranış gerçekleşmeyebilir (Önder, 2016).

Vergi bilincinin oluşması için vatandaşların vergiye karşı olumlu bir tutumunun olması gerekmektedir. Olumlu tutum ise vatandaşların vergiyle ilgili algılarıyla ilişkilidir. Vatandaşların, vergiyi bir külfet, cebinden fazladan para çıkmasını sağlayan bir unsur veya olmadığında kendisi için daha iyi olabilecek bir kavram olarak görmesi vergiyle ilgili olumsuz algıların sonucudur. Aynı vatandaşlar, olumlu algılar sonucunda, vergiyi devletin yurttaşlarına hizmet vermesi için gerekli bir araç, olmadığında herkesin hayatını zorlaştıracak durumların ortaya çıkacağı bir kavram olarak da görebilmektedirler.

Vergi algısı, duyu organlarımız vasıtasıyla kaydedilen duyuların, zihnimizde tekrardan örgütlenerek vergiye ilişkin meydana gelen yorum veya fikirlerdir. Vergiye karşı olumlu bir tutumun olması için olumlu bir algının olması şarttır (Taytak, 2016:1936).

2.2.3. Vergi Kültürü

Vergi kültürü, vatandaşların vergiyle ilgili sorumluluklarını gönüllü olarak ve zamanında yerine getirmelerini sağlayan ve vergilerin de devlet tarafından başarılı bir şekilde tahsil edilmesiyle ilgili bir kavramdır. Vergi algısı ve vergiye karşı oluşacak tutumun oluşmasında vergi kültürü çok önemlidir. Vatandaşların vergiye karşı gösterdiği davranış, algı-tutum-davranış şeklinde ortaya çıkmaktadır. Mükellefler arasında vergiyle ilgili pozitif durumların algılanıp buna göre bir tutum meydana gelmesi ve bunun sonucunda

olumlu bir davranış ortaya çıkması, güçlü bir vergi kültürü olduğunun göstergesidir (Taytak, 2016:1933).

Toplumdaki bütün bireylerin özgür iradeleriyle ve vicdanen vergi verme gereği duymaları, vergi kültürü olarak tanımlanabilir. Bireylerin bu kültürü kazanabilmesi için ailede başlayıp okulda devam eden, sonrasında farklı iletişim araçlarıyla dini kurumlarca da desteklenen bir eğitim alması gerekir. Eğitimle birlikte oluşturulan vergi kültürünün, devletin vergi politikası tarafından da yıpratılmaması gerekmektedir. Bu nedenle, devlet tarafından vergi politikası belirlenirken, vergiyle ilgili genel ilke ve esaslara saygı gösterilmelidir (Faralyalı, 2008: aktaran, Kumkale, 2015).

Nerre, vergi kültürüyle ilgili daha geniş bir tanımlama yapmıştır. Nerre'ye göre vergi kültürü; *“Belirli bir ülkeye özgü vergi kültürü, bu ülkedeki ulusal vergi sistemi ve vergi uygulamaları ile ilgili bütün resmi ve gayri resmî kurumların tamamını kapsayan ve ülkenin kültürel tarihi içine gömülmüş, diğer etkenlerle etkileşimleri ve bağları olan bir kavramdır”*. Bu tanıma göre vergi kültürü, vergileme ve vergi ödeme kültüründen daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Kültürel normlar, yaşam tarzı, gelenekler, vergiyle alakalı kişilerin davranış şekilleri ve bu davranışları etkileyen tarihi birikimler o ülkeyle alakalı vergi kodlarını oluşturmaktadır. Vergiyle alakalı kişiler genellikle, mükellefler, politikacılar, vergi idaresi çalışanları, mali müşavirler, vergiyle ilgili çalışma yapan akademisyenlerdir. Bu konu, vergi ekonomistleri tarafından vergi sisteminin DNA'sı olarak bakılmaktadır. DNA'nın yapısını belirleyen bu kişiler arasında sürekli bir etkileşim söz konusudur ve bu kişiler birbirlerine bağlı durumdadırlar. Ülkedeki vergi kültürünü oluşturan etmenler, bu kişilerin davranışları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerin davranışlarını ise vergi kültürü belirlemektedir (Nerre, 2001: aktaran, Isık, 2009:856-857).

Göde ve Gölçek'e (2016:2019) göre, vergi kültürünün sağlıklı bir şekilde yerleştiği toplumlarda, yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, vergi hasılatıyla vergi kültürü arasında doğrudan bir ilişki ortaya çıkmakta ve vergi hasılatında artış meydana gelmektedir. Türkiye'de ise vergiye karşı olumsuz bir bakış açısı olduğundan vergi kültürünün yerleşmesi engellenmiştir. Bu durum, vergi kültürünün yerleştiği ülkelere göre vergi hasılatının düşük seyretmesine sebep olmuştur.

2.2.4. Vergi Uyumunu ve Vergi Uyumsuzluğu

Vergi uyumu, mükelleflerin vergiyle alakalı yükümlülüklerini doğru olarak yerine getirmesidir. Vergiye tabi olan gelirin doğru beyan edilmesi, gelire ilgili düzeltmeler, yapılan harcama tutarları, vergiyle alakalı muafiyetler ve vergi kredileri gibi vergiyi azaltan unsurların doğru olması, vergi beyannamelerinin olması gereken zamanda doldurulması ve vergi yükümlülüğünün hatasız hesaplanması gibi çeşitli unsurlar vergi uyumuyla alakalı yükümlülüklerdir (Roth vd., 1989: aktaran, İpek ve Kaynar, 2009:117).

Vergi uyumsuzluğu, vergi uyumuyla ilgili standartlara aykırı bir şekilde vergiyle ilgili yükümlülüklerin düşük veya yüksek gösterilmesini ifade eder. Vergi uyumsuzluğu, hem mükelleflerin cezaları da göze alarak bilinçli bir şekilde vergi yükümlülüğünü düşük göstermesini, hem de yanlış anlama, doğru bilgilendirilmeme, dalgınlık gibi nedenlerle düşük gösterilmesini kapsamaktadır. Mükelleflerin, daha az vergi ödemek amacıyla yasalara uygun olarak mali işlemlerini yapılandırması, vergi uyumsuzluğu sayılmamaktadır (Roth vd., 1989: aktaran, Tunçer, 2002:109).

Mükelleflerin vergi uyumunu etkileyen faktörler, sadece vergi kaçırabilme fırsatlarının olup olmaması, vergi oranlarının yüksek ya da düşük olması, denetlemelerin sıklığı veya vergi kaçakçılığı için uygulanan cezaların çok ağır olup olmadığı değildir. Tüm bu etkenlerin dışında, vergi mükelleflerinin vergiye uyumunu belirleyen bir diğer unsur da vergi ahlâkıdır (Kaynar Bilgin, 2011:261).

Vergi ahlâkı ise vergi ödemeye ilgili içsel motivasyon olarak tanımlanmaktadır. Vergi ahlâkı, vergiyle ilgili suçlara karşı tutum ve davranışların toplamı olarak ifade edilmekte, kişilerin vergi kaçırma davranışında bulunmaması, tahakkuk etmiş vergi borçlarını zamanında ve tam ödemesi, aynı davranışı göstermeyen kişilere karşı tepkide bulunması gibi davranışları kapsamaktadır (Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş, 2013:221).

2.2.5. Vergi Yükü

Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş'e (2013:180) göre vergi yükü, farklı bakış açılarıyla, toplumdaki bütün bireylerin veya bireylerin bir kısmının sahip oldukları ödeme güçleri karşısında katlanılan vergi tutarının oransal ilişkisidir. Genel kullanım şekliyle, belli bir dönemde kamuya yapılan vergi ödemeleriyle bu ödemeyi yapan mükelleflerin aynı dönemdeki gelirleri arasındaki rakamsal ilişkinin ortaya çıkarılması şeklinde meydana gelmektedir. Mükelleflerin tek başına ayrı ayrı değerlendirilmesi, gelirlerinin

büyükliklerine göre ve başka özelliklere göre sınıflandırma yapılması yahut ekonominin bir bütün olarak ele alınması, konunun niteliğini değiştirmemektedir.

Yukarıda bahsedilen farklı bakış açılarıyla aşağıdaki vergi yükü türleri ortaya çıkmaktadır (Öner, 2015);

- **Toplam (Genel) Vergi Yükü:** Mükelleflerin ödediği vergilerin, ekonomide oluşturduğu yüküdür. Vergi sistemlerinin değerlendirilmesinde önemli bir kavramdır. Bir ülkede, belli bir dönemde elde edilen vergi ve benzeri toplam gelirlerin söz konusu dönemdeki milli gelire oranıdır (Gürdal, Altundemir ve Şanver, 2016:54).
- **Kişisel Vergi Yükü:** Vergi mükellefinin belli bir dönemde (genellikle bir yıl) ödemiş olduğu vergilerin, toplam gelire oranıdır. Bu vergi yükünün subjektif ve objektif yönleri vardır. Verginin ödenmesi sonucunda, mükellefin vergiye karşı aldığı psikolojik tavır subjektif yönünü, mükellefin ödemiş olduğu bütün vergilerin, ekonomik şartlar göz önüne alınarak toplam gelire oranlanması da objektif yönünü ifade etmektedir.
- **Sektörel Vergi Yükü:** Belli bir sektörün ödediği toplam verginin, o sektörün toplam gelire oranlanmasıdır.
- **Bölgesel Vergi Yükü:** Ülkedeki kültürel, sosyal veya coğrafi farklılıkları olan bölgelerde ödenen vergilerin, o bölgelerdeki gelire oranlanmasıdır.
- **Brüt Vergi Yükü:** İndirim gibi unsurlar olmadan ödenen vergilerin toplam gelire oranıdır.
- **Net Vergi Yükü:** Bir yıl boyunca ödenmiş toplam vergiden, yararlanılan kamusal hizmetlerin faydalarının düşülmesi sonucunda ortaya çıkan vergisel değerin toplam gelire oranlanmasıdır.
- **Gerçek Vergi Yükü:** Mükellefin ödemiş olduğu ve mükellefe yansıtılan verginin toplamından, faydalanılan kamu hizmetleri ve mükellef tarafından yansıtılan vergi çıkartıldığında, ortaya çıkan değerin toplam gelire oranlanmasıdır.

OECD ülkelerinin 2018 yılındaki toplam vergi yükü ortalaması %34,30'dur. Türkiye'deki toplam vergi yükü ise aynı yıl %24,40'dır. OECD ülkeleri içinde en yüksek toplam vergi yükü %46,10 ile Fransa'da, en düşük toplam vergi yükü ise %16,10 ile Meksika'dadır (oecd.org, 2019).

Vergi yüküyle ilgili şu hususlar mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır (Tosuner, Arıkan ve Yereli, 1992:9);

- Vergi yükünden daha önemli olan, kullanılabilir reel gelirin üzerindeki vergi baskısıdır. Ödenen vergi sonrasında mükellefin elinde kalan gelire, tüketim, tasarruf ya da yatırım yapılabiliriyorsa, vergi yükü fazla değildir. Aksi durumda, yüzdesi yüksek veya düşük olsun vergi yükünün fazla olduğu söylenebilir.
- Vergi yükünün nasıl dağıldığı da önemlidir. Bazı mükellef grupları aşırı vergilendirilirken, diğer mükellefler muafiyet veya istisnalarla destekleniyorsa, ortaya haksız rekabet çıkmaktadır ve bu durum gelir dağılımının bozulmasına sebep olmaktadır.

2.2.6. Verginin İkame ve Gelir Etkisi

Verginin ikame etkisi, gelirinde vergiden dolayı azalma meydana gelen kişinin azalan gelirine rıza göstermesi ve bununla birlikte gelirini arttırmak için daha çok çalışmayı tercih etmemesidir. Verginin gelir etkisi ise vergilendirme neticesinde gelirinde azalma meydana gelen kişinin azalan gelir seviyesini arttırmak veya eski haline getirmek amacıyla daha fazla çalışmasıdır (Görgün, 1988: aktaran, Gürdal, Altundemir ve Şanver, 2016:212).

Vergi sisteminde yer alan vergilerin, özellikle emeğin arzı üzerindeki etkisi, verginin ikame etkisi veya verginin gelir etkisi kavramlarıyla açıklanabilir. Vergiler, emek arzını teşvik ediyorsa gelir etkisi, emek arzını teşvik etmiyor hatta emek arzını kısıyorsa verginin ikame etkisi söz konusudur.

Vergi politikaları belirlenirken dikkat edilmesi gereken husus, vergilerin gelir etkisine sebep olması, en azından ikame etkisini ortaya çıkarmayacak uygulamaların benimsenmesidir (Akdoğan, 1999:98).

2.2.7. Vergi Kaçakçılığı ve Vergiden Kaçınma

Vergi kanunlarındaki hükümlere aykırı davranışlarda bulunarak, ödenmesi gerekli olan vergiyi ödememek ya da ödenmesi gerekenden daha azını ödemek vergi kaçakçılığıdır. Tahakkuk aşamasına gelmiş bir verginin, tahsil edilememesi veya tahakkuk öncesinde yanlıtıcı işlem yaparak olması gereken miktardan daha az vergi tahakkuk ettirilmesi şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Kanunda belirtilen ve düzenlenmesi gereken belgelerin hiç düzenlenmemesi veya gerçeğe uygun düzenlenmemesi, sahte belge düzenlenmesi,

muhasabe hileleri yapılması gibi yollarla vergi kaçakçılığı yapılmakta ve vergi kaçakçılığı suçu işlenmektedir (Yüksel, 2019:48).

Vergi kaçakçılığı, sadece bir ülkeye has bir durum değil evrensel bir olgudur. Suç olmasının yanında, mali, sosyal ve ekonomik birçok olumsuz etkisi vardır. Bu etkiler kısaca şu şekilde sayılabilir (Özsoylu, 1996:64-65):

- Vergi kaçakçılığı sonucunda bütçe gelirleri azalmakta ve bütçe açıkları meydana gelmektedir. Bütçe açıklarının kapatılması amacıyla vergi oranlarının arttırılması, yeni vergilerin konulması, emisyonla gidilmesi ve bunun sonucunda fiyatlar genel seviyesinin artışı gibi durumlar ortaya çıkmaktadır. Böylece, ekonomik istikrar sekteye uğramakta ve yeniden ve etkin gelir dağılımı olumsuz olarak etkilenmektedir.
- Vergi ödemekle yükümlü mükellefler, vergi borcunu ödemediğinde veya eksik ödediğinde, borcunu zamanında ve tam ödeyen mükelleflere karşı haksız bir avantaj kazanmış olmaktadır. Vergi kaçırıcılar, bu haksız avantajın yanında, vergi gelirlerini arttırmak için getirilen ek önlemlere katkıda bulunmayacaklarından, vergisini zamanında ve tam ödeyen mükellefler cezalandırılmış olacaklardır.
- Vergi kaçakçılığı sonucunda, sektörler arası rekabet şartlarında da bozulmalar meydana gelmektedir. Vergi kaçırıcı işletmeler, bu yolla vergiyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmediklerinden, üretim maliyetlerini düşürüp ucuz üretim yaparken, vergisini zamanından ve tam ödeyen işletmeler ise, vergiden kaynaklanan ek maliyetlerle karşı karşıya kalmakta ve rekabet noktasında dezavantajlı konuma gelmektedirler.
- Vergi kaçırıcı mükellefler, kamu düzenine ve kanunlar saygı duymamaya, kamu otoritesine önem göstermemeye alışmaktadırlar. Bunun sonucunda, rüşvet, eş dost kollama, partizanlık gibi kamu otoritesini olumsuz etkileyecek birçok toplumsal hastalığın temeli oluşmaktadır.

Türkiye’de, vergi kaçakçılığının önlenmesi için alınması gerek tedbirler şu şekilde sayılabilir (Kumkale, 2015):

- Vergi sistemin çok fazla detaylı olması yerine sadeleştirilmiş bir vergi sistemi getirilmelidir. Mükelleflerin, sık sık olarak vergi mükellefiyetini yerine getirme zorunluluğundan kurtarmak gerekmektedir.

- Yüksek vergi oranları, kayıt dışı ekonomiye sebep olmakta ve bunun sonucunda vergi kaçırma meydana gelmektedir. Yüksek vergi oranları sebebiyle vergisini ödeyemeyen mükelleflere sık sık vergi affı gelmekte ve bu da ekonomiye zarar vermektedir.
- Verginin denetimlerin etkin şekilde yapılması gerekmektedir. Mevcut mükelleflerin %2-3'ü denetlenebilmektedir. Denetimlerin kısa sürede yapılması, mümkünse bilgisayarlar üzerinden denetimlerin yapılabilmesi ve bunun içinde vergi dairesi çalışanlarının eğitilmesi gerekmektedir.
- Dolaylı vergilerin bütçedeki toplam payı dolaysız vergilerden fazla olduğundan, bu durum kayıt dışı ekonomiye sebep olmaktadır. Bu durum, kayıt dışı ekonomiye neden olmayacak şekilde düzeltilmelidir.
- Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen belge düzenlerine uyulması için gerekli önlemler alınmalıdır. Kayıt dışı ekonomi ve bunun sonucunda vergi kaçakçılığının bir nedeni de kanunda belirtilen belge düzenlerine uyulmamasıdır. Hizmet veya mal satan mükellefler belge düzenine uymamaktadır. Fiş ve fatura alınmasını özendirici, vergi iadesi gibi uygulamaların fazla bürokratik işlemlere gerek duymadan tekrar getirilmesi faydalı olacaktır.
- Kişilerin servetlerinde meydana gelen artışları ispat etmelerinin gerektirecek bir düzen getirilmelidir.
- Hammaddeden ürünün meydana çıkmasına kadar bütün aşamalar, özellikle kayıt dışılığı meydana getiren sektörlerde takip edilmeli ve kayıt dışılığı önleyici tedbirler alınmalıdır.

Vergiden kaçınma, kanunlara aykırı hareket etmeden, vergiyi doğuran olayı meydana getirmeyerek vergi ödemekten kurtulmaktır. Vergiden kaçınma bir suç değildir. Örneğin, motorlu taşıtlar vergisi ödemek istemeyen bir kişinin otomobil satın almaması vergiden kaçınmadır. (Yüksel, 2019:48).

Vergiden kaçınma sonucunda, mükellefler kanuna aykırı hareket etmeden vergi mükellefiyetinden kurtulmakta ve devlet vergi kaybına uğramaktadır. Vergi kaçırma yasa dışı bir davranışken, vergiden kaçınma yasal olarak yasadaki boşluklardan yararlanma sonucunda ortaya çıkmaktadır (Apak, 2017).

Edizdoğan'a (2007:215-2016) göre, mükellefler, kanunlara uygun bir şekilde vergi yükümlülüklerini olabildiğince en aza indirdiklerinde, vergiden kaçınma ortaya

çıkılmaktadır. Bu sebeple vergiden kaçınma, vergiyle ilgili yükümlülüklerin vergi kanunların aykırı olmayacak şekilde azaltılması olarak da tanımlanmaktadır. Vergiden kaçınma, vergiyi doğuran olaya sebebiyet vermeyerek veya kanunlarda ki boşluklardan yararlanarak yapılmaktadır.

2.2.8. Vergi Borcunu Geciktirme

Mükellefler, tahakkuk eden vergi borçlarını zamanında ödemek yerine ileri bir tarihe öteleyebilmektedirler. Edizdoğan'a (2000:129-130) göre, bu gecikme, kredilerin faiz oranlarıyla gecikme zammı oranlarının uyumsuz olmasından kaynaklanmaktadır. Eğer, kredi faiz oranlarıyla gecikme zammı oranları arasında fark açılırsa, buna bağlı olarak vergi borcunu geciktirme davranışı da artacaktır. Mükellefin kredi kullandığında ödediği faiz oranı, vergiyi geç ödediğinde karşılaşacağı gecikme faizinden fazla ise mükellef, tahakkuk eden vergiyi ödememe seçeneğine yönelebilmektedir. Yani mükellef vergiyi geç ödeyeceğinden dolayı, elinde kalan vergi tutarını ucuz kredi olarak kullanabilmektedir.

2019 yılı itibariyle Türkiye'de, vergiler için gecikme zammı oranı her ay için %2'dir (gib.gov.tr, 2019). KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme) kredileri ise bu oranın altındadır. Örneğin, özel bir banka olan GarantiBBVA'dan 36 ay vadeli 100.000 TL tutarında ihtiyaç kredisi almak isteyen bir KOBİ, %1,15 aylık faiz ödeyecektir (garantibbva.com.tr, 2019). Bu durumda, 2019 yılı itibariyle Türkiye'de mükelleflerin bilinçli olarak vergi borcunu geciktirmeleri, vergi gecikme zammının kredi faizlerinden fazla olması sebebiyle pek mümkün görünmemektedir.

2.2.9. Vergi Yansımaları

Vergi kanunlarında belirtilen mükellef kanuni mükelleftir. Kanuni mükellef, ödediği vergiyi çeşitli sebeplerle ve belli ekonomik durumlardan faydalanarak başka bir kişiye devrediyorsa, vergiyi devralan şahıs verginin gerçek ödeyicisi konumunda olacaktır. Örneğin, gayrimenkul sahibi bir kişi, kiraya verdiği gayrimenkul için ödemesi gereken vergiyi, kirayı arttırmak suretiyle kiracıya ödetmesi durumunda vergi yansımaları meydana gelecektir. Kanuni mükellefin üstüne düşen vergi tutarını fiilen ödemesi, verginin ödenmesi, verginin başka bir kişiye devredilmesi vergi yansımaları olarak adlandırılmaktadır. Vergi yansımaları olmadığında, kanuni mükellef ile verginin gerçek ödeyicisi aynı kişidir (Orhaner, 2000:172).

Vergi yansımalarının dört aşaması vardır. Bu aşamalar sırasıyla şunlardır (Öğretim, 2015:193-194):

- 1- **Ödeme:** Öncelikle, verginin kanuni mükellef ya da vergi sorumlusu tarafından ödenmesidir.
- 2- **Vurgu:** Ödenmiş vergiye karşı gösterilen olumsuz ilk tepkidir. Vergi ödediği için geliri ve tüketimi veya tasarruf miktarı azalan mükellef, psikolojik baskıların sonucunda ödemiş olduğu vergiyi başka kişilere devretme yolunu aramaktadır.
- 3- **Aktarma:** Verginin başka kişi veya kişilere aktarılması, transferi veya devredilmesidir. Kanuni yükümlü, ödemesi gereken vergiyi başkasına devredebiliyorsa yansıma gerçekleşiyor demektir. Bu durumla birlikte, vergi yükümlüsü ile verginin yüklenicisi farklı kişiler olmuştur.
- 4- **Yerleşme:** Ödenmiş verginin devredilmeyerek son mükellefin üzerinde kalmasıdır.

Vergi yansıması farklı şekillerde meydana gelmektedir. Öner'e (2015:129-130) göre yansıma çeşitleri aşağıdaki gibidir:

- **İleri Doğru Yansıma:** Fiyatın içerisine gizleyerek tüketiciye doğru fiyatların attırılmasıdır.
- **Geriye Doğru Yansıma:** İşçilik maliyetleri ve hammadde fiyatına aktarılarak üreticiye doğru fiyatların arttırılmasıdır.
- **Tek Dereceli Yansıma:** Yansımanın tek kişinin üzerine gerçekleşmesidir.
- **Çok Dereceli Yansıma:** Yansımanın birden fazla kişinin üzerine gerçekleşmesidir. Verginin yayılması olarak da adlandırılmaktadır.
- **Verginin Amortismanı:** Vergili bir malın satılması durumunda vergi yükünün satışı yapan kişide kalmasıdır.
- **Verginin Kapitalizasyonu:** Vergili bir malın vergisinin kaldırılıp sermaye değerinin arttırılmasıdır.

2.2.10. Vergi Kapasitesi

Vergi kapasitesi, vatandaşların vergi ödeme potansiyelini, yani ülkedeki bütün mükelleflerin toplam vergi ödeme gücünü ifade etmektedir. Ülkedeki gelir düzeyi, gelirin dağılımı ve mükelleflerin vergi gayreti, vergi kapasitesini belirleyen önemli hususlardır. Vergi kapasitesi, içinde bulunulan ekonomik duruma göre ülkeden ülkeye değişmekte ve

vatandaşların üzerinde taşıyabileceği vergi yükü sınırını tanımlamaktadır (Öğretir ve Gül, 2016:267).

Vergi kapasitesi kavramı, vergi kapasitesinin aşıldığı durumlarda, üretim ve bölüşüm hedefleri zarar göreceğinden iktisadi bir kavram, ayrıca aşırı vergilendirme durumu ortaya çıkacağından ve hükümetin iktidardan düşme durumunu meydana getireceğinden siyasi bir kavramdır. Vergisel reformlardan, ülkenin sahip olduğu doğal kaynaklardan, vergi sisteminin ön şartlarından etkilenme durumu olan bağımlı bir değişkendir (Dursun, 2008:48-49).

Eroğlu'na (2008) göre, vergi kapasitesini belirleyen birçok faktör söz konusudur. Bu faktörlerin önem derecesi ülkeden ülkeye değişmektedir. Vergi kapasitesini belirleyen faktörler şunlardır; ülkedeki milli gelir düzeyi, vergi oranları, vergilerin kaynağı, mükelleflerin vergi sistemine olan inancı, vergi afları, vergi denetimi, vergiyle ilgili cezaların caydırıcılığı, vergi ahlâkı, vatandaşların politik karar alma sürecine katılım düzeyi, vergi bilinci, vergi kültürü, vergi rekabeti¹⁰, dış ticaret, tarım ve madencilik sektörlerinin ekonomideki payları.

Vergi kapasitesi, bütün ülkelerde, her daim doğru, değişmeyen bir miktar ya da oran olarak ifade edilememektedir. Yalnızca kendisini belirleyen faktörler göz önünde bulundurularak tahmin edilmeye çalışılmaktadır. Vergi kapasitesini belirleyen faktörlerin tamamı dikkate alınsa bile, kayıt dışı ekonomi olgusu gibi durumlar modele dahil edilemeyeceğinden vergi kapasitesinin tam olarak belirlenmesi çok zordur (Saraçoğlu, 2004:91).

2.2.11. Vergi Gayreti

Pehlivan'a (2011:161-162) göre vergi gayreti, vergi kapasitesiyle bağlantılı bir kavramdır. Vergi kapasitesiyle tahsil edilen vergiler her zaman eşit olmayabilir. Toplanan vergilerin, çeşitli nedenlerle kapasitenin büyüklüğüne erişememesi durumu ortaya çıkabilmektedir. Bu durumda, vergi kapasitesiyle fiili olarak toplanan vergiler arasındaki oransal ilişki vergi gayreti kavramını ifade etmektedir. Şu şekilde formüle edilebilir:

---

¹⁰ Vergi rekabeti, vergilendirme yetkisine sahip otoritenin, ekonomik çıkarlar doğrultusunda rakip ülkelere kıyasla mükelleflerin vergi yükünü düşük tutma çabasıdır. Vergi rekabeti sadece farklı ülkeler arasında değil, farklı aynı ülke içinde farklı idari birimler (Merkezi hükümet, yerel yönetimler gibi) arasında da olmaktadır (halkbankkobi.com.tr, 2019).

$$\text{Vergi Gayreti} = \frac{\text{Toplam Vergiler/GSMH(Vergi Yüğü)}}{\text{Toplanabilecek Vergiler/GSMH(Vergi Kapasitesi)}}$$

Vergi idaresinin, mali mevzuatla mali yargının etkinliği, vergi ödeyen vatandaşların vergiye karşı duydukları tepkiler ve toplumun eğitim düzeyi bir ülkenin vergi gayretini etkilemektedir. Vergi uygulamalarında hedeflenen sonuca varılması için vergi gayretinin en üst düzeyde tutulması gerekmektedir (Akdoğan, 1997:158).

Vergi gayreti, bir ülkedeki vergi kapasitesinin ne kadarının kullanıldığını göstermektedir. Örneğin, bir ülkedeki vergi kapasitesi 100 TL ise ve o ülkede fiili olarak toplanan vergi 80 TL ise bu ülkenin vergi gayreti %80'dir (Yüksel, 2019:49).

2.2.12. Vergi Erozyonu

Vergi erozyonu, yasalardaki boşluklar ve vergi harcamaları¹¹ gibi sebeplerle devletin vergi gelirlerindeki azalmayı ifade eden kavramdır. Vergi erozyonu sebebiyle vergi matrahında daralma meydana gelmektedir. Vergi kaçırma ve vergiden kaçınma kavramları da vergi erozyonu teriminin içerisinde yer almaktadır (Saruç, 2015:26).

Vergi sisteminde yer alan aşırı derecede indirim, istisna ve muafiyetler vergi erozyonuna neden olmaktadır. Bu durumda, amacını aşan aşırı vergi indirimleri ile istisna ve muafiyetler, ülkedeki vergi potansiyelinin tam olarak kavranamamasına sebebiyet vermektedir (Saraçoğlu, 2000:80).

2.2.13. Mali Anestezi

Mükellefler, aşırı derecede vergi ödediklerini düşünürlerse, vergi ödeme isteklerinde düşüş olacaktır. Bunun sonucunda, vergi kaçırma, vergiden kaçınma gibi durumlara ortaya çıkacak ve kamu gelirleri içinde çok önemli bir yere sahip olan vergi gelirlerinde azalma meydana gelecektir. Bu azalma neticesinde devlet, azalan vergi gelirini yerine koyamazsa, kamu hizmetlerinin niteliğinde düşüş ortaya çıkabilme ihtimali yüksektir.

Mali anestezi, muhatapların mali yükümlülüklerini farkına varmadan yerine getirmesini ifade etmektedir. Özellikle, KDV gibi dolaylı vergilerin malın ya da hizmetinin fiyatı içine gizlenmesi sebebiyle, vergiyi ödeyen kişi tarafından açık bir şekilde hissedilmemesi, bu kavram için verilebilecek en iyi örneklerdendir. Satın alınan mal ya da hizmetin fiyatının içerisine gizlenen verginin farkına varılması son derece zor olmakla birlikte,

¹¹ Uygulamada, vergi muafiyet ve istisnası, mahsuplar, indirimler, düşük vergi oranı ve verginin ertelemesinden oluşmaktadır (ms.hmb.gov.tr, 2017)

mükellef tarafından ufak da olsa bir araştırma yapmayı gerekli kılmaktadır. Satın alma davranışında bulunan mükellef, satın aldığı mal veya hizmet için yaptığı ödemenin belli bir kısmının vergi için olduğunun farkına varamamaktadır. Verginin ödeyicisi olan kişi, dolaylı vergi ödediğinden, duyu iptaline uğramakta, mali bakımdan uyuşturulduğundan dolayı verginin farkında olamamaktadır. Yükümlünün canını yakmama, tepkisini çekmeme gibi literatürde farklı benzetmelerle açıklanan mali anestezi kavramı; mükellefin vergiye karşı tepkisini çekmeyerek, psikolojik açıdan olumlu durumlar ortaya koyan ya da bu amaçla yapılan uygulamaları ifade eden bir niteliğe sahiptir (Akdoğan, 1997:159).

2.2.14. Mali Rant ve Mali Sömürü

Bir vatandaşın ödediği vergi miktarı, kamusal hizmetlerden el ettiği fayda seviyesinden daha az ise vergi ödeyen vatandaş bir çıkar sağlamış olmaktadır. Bireyin kamusal hizmetlerden elde ettiği faydanın, ödemiş olduğu vergiyi aşan kısmı mali rant olarak adlandırılmaktadır. Benzer mantıkla, bireyin ödemiş olduğu vergi miktarı, kamusal hizmetlerden edindiği faydadan daha çok ise birey zarar etmektedir. Bireyin ödediği vergi tutarının kamusal hizmetlerden edindiği faydayı aşan bölümüne ise mali sömürü denilmektedir. Vatandaşın ödemiş olduğu vergiyi T , kamusal hizmetlerden elde edilen faydayı B olarak ifade edersek; $T < B$ mali rant, $T > B$ ise mali sömürü olarak ifade edilmektedir (Yüksel, 2019:57).

Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş'e (2013:232-233) göre, kamu ekonomisinde Pareto optimumu¹² uygulanınca, toplumdaki herhangi bir bireyin refah seviyesini azaltmadan, diğer bireylerin refah seviyesini arttırmak mümkün olmadığından, toplumun refah düzeyi optimumdur. Fakat, piyasa ekonomisinden farklı olarak kamu ekonomisinde, mal ve hizmetlerden faydalananlar ile faydalanan mal hizmetlerin karşılığı olan vergileri ödeyen kişiler her daim aynı kişiler olmadığı için mali rant ve mali sömürü kavramları ortaya çıkmaktadır. Yani, toplumun belli kesimleri kamusal mal ve hizmetlerden daha çok yararlandığı halde daha az vergi ödüyorsa mali rant, bir diğer kesim söz konusu mal ve hizmetlerden daha az yararlanıp daha çok vergi ödüyorsa mali sömürü meydana

---

¹² Toplumda en az bir bireyin refah seviyesini azaltmadan öteki bireylerin refah seviyesini artırma imkânı yoksa toplumun refah düzeyi optimuma erişmiştir. Pareto optimumu, ekonomik etkinliği ifade etmektedir. Bu etkinliğin gerçekleşmesi için üretilen mal veya hizmetlerin, tüketiciler arasında optimal şekilde dağılımının sağlanması, üretim faktörlerinin de çeşitli mal veya hizmetlerin üretimi alanında optimal dağılımının sağlanması gerekmektedir (Cordato, 1980: aktaran, Biber, 2008:64).

gelmektedir. Mali sömürünün ortadan kalkması ve pareto optimumunun sağlanması için İsveçli ekonomist Knut Wicksel, siyasal karar alma süreçlerinde oy birliği ilkesinin geçerliliğini savunmuştur.

2.3. Vergi Bilincini Etkileyen Faktörler

Vatandaşlarda vergi bilincinin oluşmasını etkileyen birçok faktör söz konusudur. Bu faktörler ekonomik, sosyal, psikolojik gibi ayrımlara tabi olacağı gibi, mükellefin kendinden kaynaklanan içsel faktörler ve kendi dışında ortaya çıkan çevresel veya dışsal faktörler olarak da ayrılabilir. Bu kısımda vergi bilincinin oluşmasını sağlayan faktörler incelenmiştir.

2.3.1. İçsel Faktörler

Her vatandaş potansiyel bir vergi mükellefidir. Her vergi mükellefinin de belirli bir vergi bilinci düzeyi vardır ve bu bilincin oluşmasında mükellefin kendisine has durumlarını ifade eden içsel faktörler çok önemlidir. İçsel faktörlerin vergi bilincinin oluşumunda bireye etkisi mükelleften mükellefe değişiklik göstermektedir. Aynı çatı altında yaşayan, aynı işi yapan, aynı sosyal çevreyi paylaşan, yaşıt, hemcins, benzer gelir düzeyine sahip olan vatandaşların, birçok benzer yanı olsa bile vergi bilinci farklılıkları olabilmektedir. Vergi bilincinin oluşmasında tek bir faktör belirleyici olmamaktadır. Birçok faktör bir araya gelip, mükellefin algısıyla belli bir vergi bilinci ortaya çıkarmaktadır. Aşağıda, vergi bilincini etkileyen ve mükellefin kendisiyle ilgili olan faktörleri ifade eden içsel faktörlerden bahsedilmektedir.

2.3.1.1. Demografik Özellikler

Mükellefin yaşı, cinsiyeti, mesleği, medeni durumu gibi demografik özellikleri vergi algısına, dolayısıyla da vergi bilincine etki etmektedir.

Mükelleflerin yaşlarıyla ilgili yapılan çalışmalarda gençlerin vergi uyumlarının, yaşlılardan daha az olduğu saptanmıştır. Yaş unsurunun vergi bilincine etkisini inceleyen birçok çalışmada, genç mükelleflerin gelirlerinin önemli bir bölümünü tüketmek veya tüketim için kısa vadeli tasarruflara ayırmak durumunda oldukları saptanmıştır. Bunun sonucunda özellikle, 25-30 yaş aralığındaki mükelleflerin, henüz yüksek bir gelir düzeyine sahip olamamalarının yanında, aile kurmak ve daha iyi bir hayat standardına

sahip olmak istemeleri neticesinde, devletin vergi talebine karşı isteksiz durabilecekleri ortaya çıkmıştır (Şenyüz, 1995: aktaran, İpek ve Kaynar, 2009:118-119).

Geliri az olan mükellefler, çok olanlara göre vergi ödediklerinde ekonomik olarak daha fazla etkileneceklerdir. Bunun sonucunda mükellefin vergi algısı ve vergi bilinci olumsuz olarak etkilenecektir. Kişinin gelirinin en önemli belirleyicilerinden biri kişinin mesleğidir. Gelir düzeyi yüksek bir mesleğe sahip olan mükellef, vergi sonucunda ortaya çıkan gelir kaybından çok fazla etkilenmeyecek ve vergi algısı ile vergi bilincine olumsuz etki yapmayacaktır. Vergi sistemi sonucunda yüksek gelirli mesleklere sahip mükelleflerin üstünde çok fazla vergi yükü varsa veya düşük gelirli mesleklere sahip mükelleflerin çok az vergi yükü varsa, bu durumda yüksek gelirli mesleğe sahip olan mükelleflerin vergi bilinci olumsuz olacaktır.

Eğitilmiş kişiler, kendilerinden daha az eğitilmişlere göre mali olaylar karşısında daha duyarlı, dikkatli ve kamusal hizmetlerden yararlanma noktasında daha avantajlıdır. Daha eğitilmiş olan bu kitle, vergiyle ilgili kanunlara ve elde edilen vergi gelirlerinin nasıl harcandığına ilişkin daha eleştirel bir tavra sahiptir. Eğitilmiş mükellefler, vergi kaçırma ve vergiden kaçınma konusunda daha fazla bilgi sahibi olduklarından, vergi ahlakını olumsuz etkileyecek bu eylemleri gerçekleştirme ihtimalleri daha yüksektir. Bu durum özellikle verginin ödenmesi noktasında, mükellefin eğitimiyle ilgili analizleri zorlaştırmaktadır (Çomaklı, 2008).

Mükelleflerin vergiye karşı göstermiş olduğu tepkileri cinsiyet farklılığı açısından inceleyen çalışmalarda birbirinden farklı olarak sonuçlar elde edilmesine rağmen, genel kanı vergi bilinci açısından kadınların erkeklere göre daha uyumlu olduğu yönündedir. Kadınlar, yaşadıkları toplumun da etkisiyle hem ekonomik hem de sosyal yönden erkekler kadar güçlü olmamalarından dolayı, topluma karşı kendisinin en büyük koruyucusu olarak devleti görmektedir; bu sebeple devlete ödemiş olduğu vergiye de daha ılımlı bakabilmektedir. Bu duruma, gelişmiş toplumlarda kadının sosyal ve ekonomik yönden daha iyi bir statüye sahip olması nedeniyle gelişmemiş veya gelişmekte olan toplumlara göre daha az rastlanmaktadır (Çoban, 2004:47).

2.3.1.2. Vergi Ödeme Gücü

Mükelleflerin vergi ödeme güçlerine göre vergilendirilmesi, vergilemede adalet ilkesinin gereğidir. Vergi ödeme gücü, durağan değil, dinamik bir kavramdır. Mükellef vergiyi şahsi geliriyle ödediğinden, verginin gelir, servet veya harcamalar üzerinden alınması bu

açından önemli değildir. İktisadi olarak gelir sübjektif, kişiye bağlı, net, sahibinin tasarruf etmesini veya tüketim düzeyinin etkileyen, dönemsel ve parasal bir kavramdır. Vergi mükellefi mutlak fakirlik düzeyini aştığında vergi ödeme gücü ortaya çıkmaktadır. Yeme, içme, barınma, giyinme, ısınma gibi temel ihtiyaçların karşılanması hali mutlak fakirlik düzeyi olarak ifade edilmektedir. Mükellefin mutlak fakirlik düzeyini aşmasının dışında kamu harcamalarının nasıl yapıldığı da vergi ödeme gücünü belirleyen unsurlardandır. Kamu harcamaları sonucunda belirli sosyal grupların geliri yükselttilerek, bu grupların vergi ödeme güçleri arttırılabilmektedir. Bunun dışında, devletin demokratik veya totaliter bir rejimle yönetilmesi, ekonomik ve politik durum, toplumdaki vergi ahlâkı, vergi idaresinin güçlü olması veya olmaması, milli gelirin seviyesi ve dağılımı, vergilerin çeşitleri, siyasal iktidarı sevilmesi veya sevilmemesi gibi etkenler vergi ödeme gücünü belirlemektedir (Türk, 1996:119-122).

Günümüzde vergi ödeme gücünü belirleyen en önemli gösterge gelirdir. Bu sebepten, gelir vergisi diğer vergilere göre verginin kişiselleştirilmesine daha fazla imkân vermekte ve dolayısıyla vergi ödeme gücüne ulaşılmasına daha çok katkıda bulunmaktadır. Özellikle gelir vergisinde vergi ödeme gücüne ulaşmak adına asgari geçim indirimi, artan oranlı vergi tarifesi, ayırma ilkesinin uygulanması ile istisna ve muafiyetler ön plana çıkmaktadır (Tosun, 2019).

Vergileme işlemi gelir, kişi bakımından olduğu kadar aile bakımından da bir bütün olarak değerlendirilebilmektedir. Bu açıdan gelir, bir kişinin veya bir ailenin yıllık olarak milli hasıladan aldığı pay olarak tanımlanabilmektedir (Nadaroğlu, 1998:308). Nadaroğlu'nun gelir tanımı açısından ele alındığında vergi ödeme gücü kavramı, kişinin veya ailenin geliriyle birlikte değerlendirilebilmektedir.

2.3.1.3. Siyasal İktidarın Kabulü

Ülkedeki vergi mükellefleri, aynı zamanda siyasi partilere oy veren seçmenlerdir. Mükellefler, parti programlarını önceden ilan eden siyasi partilere ve adaylara oy vererek, oy verdikleri siyasi aktörlerin iktidar veya muhalefet olmasını sağlamaktadırlar. Özellikle iktidar partisine oy vermiş vatandaşlar, aynı zamanda çıkartılacak kanunların dolaylı yoldan belirleyicisi olmaktadır.

İktidardaki siyasi partilere oy versin veya vermesin, siyasi iktidarın çıkarmış olduğu kanunlardan herkes etkilenmektedir. Vergiyle ilgili çıkarılan kanunlardan, yürürlükteki vergiler ve uygulamalardan bütün vatandaşlar sorumludur. Vergi veren vatandaşlar, kamu

hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli olan finansman kaynağını siyasi iktidara sağlamış olmaktadır.

Yapılan çalışmalarda, siyasi iktidarın kabulü için gerekli olan politik güven duygusunun, vergiye gönüllü uyumla pozitif yönlü bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir (Hammar vd., 2009: aktaran, Gürler Hazman, 2009:55). İktidar partisine oy veren veya oy vermese bile belli bir süreçten sonra siyasi iktidara güven duyan bireylerin vergi algısı ve vergi bilinci, olumlu yönde etkilenmektedir.

2.3.1.4. Vatandaşlık Bilinci

Daha önce yapılan çalışmalarda, vatandaşların devlete veya devlet kurumlarına duyduğu güven ve bağlılığın, vergi ahlâkını olumlu yönde etkilediği, vergi ödeme arzusunu arttırdığı tespit edilmiştir (Torgler, 2003: aktaran, İzgi Şahbaz ve Saruç, 2012:73).

Vergi ödeyen vatandaşlar, doğal olarak gelir, servet veya harcamalarından dolayı ödemiş oldukları vergilerin doğru yerlerde kullanılmasını talep ederler. Mükellefin devlet kurumlarına güven duyması, ödenen vergilerin doğru yerlerde kullanıldığı düşüncesini oluşturacaktır.

Bağdigen ve Erdoğan'a (2010) göre, vergi mükellefleri, vergiyi genel anlamda devlet tarafından sunulan mal veya hizmetlerin finansman kaynağı olarak görmekte ve vergi ödemeyi vatandaşlık görevi olarak algılamaktadırlar. Aynı mükellefler, çevresindeki kişilerin veya kendi yakınlarının vergi sorumluluklarını tam zamanında ve eksiksiz yerine getirmemesi halinde ilgili kurum veya kişilere durumu bildirmek konusunda olumsuz bir tavır sergilemektedirler.

İzgi Şahbaz ve Saruç'un (2012), yapmış olduğu çalışmada, devletine güven duyan ve yüksek vatandaşlık bilincine sahip olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha yüksek vergi ahlâkına sahip oldukları tespit edilmiştir.

2000 yılında Tyler'in öne sürdüğü ulusal onur (national pride) kavramı da vatandaşlık bilincinin, vergi bilincine katkısını ortaya koymaktadır. Bireyin kendisini grubun bir parçası olarak görmesi ve aidiyet duygusuna sahip olması açısından ulusal onur kavramı önem taşımaktadır. Ulusal onur, bireyin grup içinde (bu grubu toplum olarak da tanımlayabiliriz) gönüllü davranışlarda bulunması konusunda belirleyici faktörlerden olup, gönüllü olarak vergiye uyumunu olumlu yönde etkileyecektir (Tuay ve Güvenç, 2007:27).

2.3.1.5. Gelir Düzeyi

Mükelleflerin gelir düzeylerine göre ödedikleri vergi tutarı da değişmektedir. Örneğin, asgari ücretle çalışan bir işçi ile yüksek meblağlarda kazancı olan bir iş insanının ödediği gelir vergisi tutarı aynı değildir. Özellikle gelir üzerinden alınan vergilerde, geliri yüksek olan mükellefler hem oransal olarak hem de vergi tutarı olarak daha fazla vergi ödemektedirler. Yüksek gelir seviyesine sahip olan mükelleflerin ev, arsa, araç gibi servet unsurlarına da sahip olacakları düşünüldüğünde, düşük gelirli mükelleflere göre daha fazla servet vergisi ödediği de söylenebilmektedir.

Harcama üzerinden alınan vergiler göz önünde bulundurulduğunda daha farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse; aylık geliri 50.000 TL olan bir vatandaş ile aylık geliri 4.000 TL olan bir vatandaş aynı ürünü satın aldığı anda aynı miktarda KDV ödemektedirler. Ödedikleri KDV tutarı gelirlerine oranladığında, yüksek gelirli vatandaşın oran olarak daha az vergi ödediği söylenebilir. Gelir arttıkça bu oran azalacağından, aslında tüketim vergileri gelire göre azalan oranlı vergilerdir. Bu durumda yüksek gelirli vatandaşlar oransal olarak daha az tüketim vergisi ödemektedirler. Yüksek gelirli bireyler, daha fazla harcama yapacaklarından, tutar olarak düşük gelirli bireylere göre daha fazla harcama vergisi ödemektedirler.

Gelir seviyesi yükseldikçe mükelleflerin ödevleri artarak daha karmaşık hale gelmektedir. Örneğin, düşük gelir grubunda olması sebebiyle basit usule¹³ tabi olan mükellef, gelirinin artması sonucunda yasal ölçü artışı da olacağından gerçek usule tabi olmaktadır. Gerçek usule tabi olan mükellefin, yasal muhasebe defteri tutma, belge düzeni gibi yükleri artmaktadır. Bu duruma bağlı olarak da hukuki ve mali danışmanlık hizmeti alma ihtiyacı da gündeme gelmektedir. Bunun yanında gelir gruplarına göre mükelleflerin vergisel hizmet kalitesi beklentisi de değişmektedir. Gelir düzeyi arttıkça kalite beklentisi de artmaktadır (Yeniçeri, 2005:282).

Baloğlu'na (2010:46) göre, Türkiye'de bireylerin tüketim eğilimlerinin fazla olması ve gelir dağılımdaki adaletsizlik, vergi idaresinin vergi toplamasını zorlaştırmaktadır. Bu iki unsur, gelir-vergi ilişkisinde kısır döngüye yol açmaktadır. Kendi işine sahip yükümlüler

---

¹³ Türkiye'de gelir vergisine tabi esnaf ve sanatkâr, kazancının belirlenmesi bakımından basit usul veya gerçek usule tabi olmaktadır. Kanunda belirtilen genel ve özel şartları sağlayan mükellefler (kira tutarı, yıllık alım-satım tutarı gibi kriterler) basit usule tabidirler. Bu sınırları aşanlar ise gerçek usule tabi olurlar. Basit usulün gerçek usule göre kolaylıkları vardır. Muhasebe defteri tutmamak, ücret veya kiralara için beyanname vermemek, KDV istisnası, indirimler gibi (Rüstemoğlu, 2019).

bile gelir yetersizliği sebebiyle vergi ödemekte zorlanmaktadırlar. Verginin, kişinin refahında düşüşe sebep olması sebebiyle, özellikle yeterli gelir düzeyine sahip olamayan mükelleflerin vergiye karşı olumsuz bir bakış açısı bulunmaktadır.

Witte ve Woodbury'nin 1985'de, vergi bilincinin ve vergi uyumunun gelir düzeyiyle olan ilişkisini araştıran çalışmasında, alt ve üst gelir gruplarına göre, orta gelir gruplarının vergiye uyumunun daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Friedland, Matital ve Rutenbert'in 1978'de yaptığı çalışmada ise gelir düzeyiyle vergi uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucunda ulaşılmıştır (Taytak, 2016:1942).

2.3.1.6. Sübjektif Vergi Yükü (Vergi Tazyiki)

Sübjektif vergi yükü, kişinin özel durumuna, gelirine, zevk ve tabiatına göre değişiklik gösteren, kişilerin hissettiği psikolojik ve iktisadi bir baskıdır. Mükellefin ödediği vergi sebebiyle gelirinde ve kendisine ait iktisadi değerlerde meydana gelen azalmanın sebep olduğu refah kaybı ya da fedakarlığın, bu yükü taşıyan tarafından bilinme derecesine dayanır. Sübjektif vergi yükünün olabilmesi için, mükellef tarafından ümit edilmiş olması ve sonrasında hayal kırıklığına uğranması gerekir. Ortalama vergi oranlarından daha çok marjinal vergi oranları¹⁴ bu yüke etki etmektedir. Sübjektif vergi yükü kişiden kişiye değiştiği ve sübjektif bir his olduğu için hem saptanması hem de kişiler arasında bu kritere göre karşılaştırma yapılması imkansızdır (Edizdoğan, 2000:95).

Pehlivan'a (2011:162-163) göre, vergi ödeyen bireylerin davranışları üzerinde ortaya çıkan psikolojik baskı, vergi baskısı (sübjektif vergi yükü veya vergi tazyiki) olarak adlandırılmaktadır. Vergi baskısı, verginin zorunlu ve karşılıksız olması sebebiyle, mükelleflerin gönülden ve istekli olarak vergi ödevlerinin yerine getirmesini engellemektedir. Bu baskı sübjektiftir. Başka bir ifadeyle, vergi baskısı kişiden kişiye değişmektedir. Çünkü, bu baskın sayısal olarak ifade edilmesine imkân yoktur. Verginin mükellef üzerinde oluşturduğu psikolojik ve ekonomik baskı sonucu kişiler, vergi kaçırma, vergiden kaçınma, verginin yansıtılması ve verginin telafisi (verginin gelir veya ikame etkisi) şeklinde tepki gösterebilirler.

---

¹⁴ Kişinin gelirindeki her bir birimlik artışa karşı ödenen verginin oransal olarak ifadesidir (vergidosyasi.com, 2019). Bireyin geliri arttıkça ortaya çıkan ekstra vergi yüküdür. Özellikle artan oranlı vergi tarifesinde ortalama vergi yükü ile farklılıkları ortaya çıkmaktadır

2.3.1.7. Kamu Harcamalarının Algılanma Düzeyi

İnsanların beraber yaşama istekleri sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması gerekmektedir. Sürekli değişen ve artan bu ihtiyaçlar karşılanması için devlet tarafından belirli mal ve hizmetler sunulmaktadır. Devlet tarafından sunulan bu mal ve hizmetlerin yerine getirilmesi için belirli harcamalar yapılması zorunludur. Kamu ihtiyaçlarını gidermek amacıyla yapılan ödemelere, kamu harcamaları denilmektedir (Akdoğan, 1997:49).

Kamu harcamalarının en önemli finansman kaynağı vergilerdir. Vergiyi kamusal mal ve hizmetlerin karşılığı olarak gören mükelleflerin vergiye bakışı olumlu, vergiyi devlet tarafından zora dayanarak alınan bir yük, ceza olarak gören mükelleflerin ise vergiye bakışı olumsuz olmaktadır. Bu sebeple, kamusal mal ve hizmetlerle vergiler arasında bir bağlantı (mali bağlantı) kurulması, vatandaşların vergiye bakışını, dolayısıyla vergi bilincini olumlu yönde etkileyecektir. Aksi durumda, mükelleflerin vergi bilinci oluşmadığından, vergi ödeme isteği azalacak, kayıt dışı ekonominin büyümesine yol açılacaktır (Sağbaş ve Başoğlu, 2005:124).

Vergilemenin en önemli dayanağı kamu harcamalarının finansmanıdır. Vatandaşlar tarafından kamu harcamalarının algılanma seviyesi ve vatandaşlardan elde edilen kamu gelirlerinin etkin bir şekilde kullanılması, yapılan birçok ampirik çalışmada, mükelleflerin vergiye karşı gösterdiği olumsuz tepkilerin en önemli nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir. 2004 yılında Bayraklı vd. tarafından yapılan ve araştırma evrenini Türkiye geneli olarak alan bir çalışmada, mükelleflerin %76'sının “*devlet tarafından toplanan vergiler akıllıca kullanılarak bana hizmet olarak geri dönmektedir*” ifadesine katılmadıkları tespit edilmiştir. 1999 yılında Demir'in yaptığı çalışmada, “*vergi kaçakçılığının yaygınlığının temel nedeni nedir?*” sorusuna ilk sırada %22,60 ile “*kamu harcamalarındaki savurganlık*” cevabı verilmiştir. Gerçek ve Yüce'nin 1998 yılında yaptığı çalışmada ise aynı soruya %26 ile ilk sırada “*kamu harcamalarındaki savurganlık*” cevabı verilmiştir 2006 yılında Çiçek tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Tosuner ve Demir, 2007:15).

2.3.2. Dışsal Faktörler

Vergi bilincinin oluşmasında mükellefin kendisinden kaynaklanan faktörlerin yanında kendi dışında meydana çıkan faktörlerde söz konusudur. Bu faktörler bireyden bireye değişmemekte ve her vatandaş için geçerli olmaktadır.

2.3.2.1. Vergi Adaleti

İktisatçılar, vergilendirmede adalet bakımından fayda prensibi ve ödeme gücü prensibi olmak üzere iki temel prensip üzerinde durmaktadırlar. Fayda prensibine göre; kişiler devletin vermiş olduğu hizmetlerin sağladığı fayda oranında vergilendirmeye tabi tutulmalıdırlar. Bireyler ekmek, giyim kuşam gibi özel mallara para ödüyorlarsa, yollar ve parklar gibi halka açık olan toplumsal malları da kullandığı ölçüde vergi ödemelidirler. Ödeme gücü prensibine göre; vergi tutarı bireylerin sahip olduğu gelir ve servet miktarlarıyla ilgili olmalıdır. Vergi sistemleri genel olarak, düşük gelirliilerin tüketim ve gelirlerini arttırmak, yüksek gelirliileri de daha fazla vergilendirmek yoluyla fon oluşturmaktadır. Bu sebeple yüksek gelir ve servete sahip mükelleflerin yüksek oranda, düşük gelirli mükelleflerin ise düşük oranda vergilendirilmesi amaçlanmaktadır (Samuelson ve Nordhaus, 2000: aktaran, Kargı ve Yüksel, 2010:29-30).

Mükelleflerin vergi yüklerinin adil bir şekilde paylaşılması ve bu durumun sağlandığı kanaatinin oluşturulması vergi adaleti sağlanması bakımın çok önemli bir unsurdur. Aksi durumda, hiç vergi vermeyen veya vermesi gereken vergi tutarının altında vergi verenlerin olduğu bir toplumda, kamusal mal veya hizmetlerden herkesin yararlanacağından veya vatandaşların kamusal mal ve hizmetlerden mahrum bırakılamayacağından dolayı, vergi adaletine olan inanç yok olacak ve vatandaşlar arasında vergi vermemeye yönelik tutum ve davranışlar hoşgörü ve anlayışla karşılanabilecektir.

Muter, Sakınç ve Çelebi'nin (1993) yapmış olduğu çalışmada, mükelleflerin %75'inin vergi yükünü çok ağır bulduğu ve bununla beraber vergi sistemini adil bulmadıkları tespit edilmiştir. Mükelleflerin vergi sistemiyle alakalı şikayetleri arasında ilk sırayı vergi adaletsizliği almıştır. Ayrıca, vergi kaçırmanın önlenmesi için alınacak tedbirler konusunda adil vergi sistemi talebi ikinci sırada yer almaktadır. Mükelleflerin, Türk vergi sisteminin adil olmadığı kanaatine vardıkları ve bu durumun mükellefi vergiyle ilgili olumsuz tavırlara iten başlıca etken olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye'de, vergi adaletine ters düşmeyecek uygulamalar anayasal güvence alınmıştır fakat uygulama sonuçlarına bakıldığında durumun farklı olduğunu görülmektedir. 2006 ile 2016 yılları arasında Türkiye'deki vergi yükü dolaylı vergilere kaymış ve bütçe gelirlerinin yarısından fazlasının dolaylı vergilerden karşılanmıştır. Bunun neticesinde, harcama üzerinden alınan vergilerin ağırlığı ön plana çıkmıştır. Vergilemede adaleti

sağlaması düşünölen dolaysız vergiler ise adaletten uzaklaşmışlardır. Özellikle gelir vergisinin tevkifat ağırlıklı olması, vergi yükünü ücretli çalışanların üzerine yılmıştır. Servet vergilerinin bütçe gelirlerindeki payı çok düşüktür ve bazı durumlarda vergilendirmede adalet anlayışını olumsuz etkileyen bir yapıya sahiptir. Harcama vergilerinden olan ÖTV'nin amacının dışına çıkmıştır. Vergi yansıması daha kolay olan KDV'nin vergi gelirleri içindeki payının çok fazla olması, vergi yükünün düşük gelirli mükelleflere yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Bunların yanına, 2008-2018 yılları arasında vergi affı getirilmiş, uzlaşma komisyonları vasıtasıyla vergi asıllarının ortalama %71,02'si, vergi cezalarının ise ortalama %81,84'ü silinmiştir. Bu uygulamalar vergisini zamanında ve tam olarak ödeyen mükellefler açısından vergi adaletinin sorgulanmasına sebep olmuş ve bunun sonucunda kayıt dışı ekonomi büyümüşür (Kılıç, 2018:409).

2.3.2.2. Vergi Denetimi, Vergi Cezaları ve Vergi Afları

Vergi kanunlarına aykırı hareket eden mükelleflere veya ilgili kişilere birtakım yaptırımlar uygulanmaktadır. Vergi suç ve cezalarına ilişkin esaslar Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) düzenlenmektedir. VUK'da düzenlenen suç ve cezaların bir bölümü sadece vergi hukukunu ilgilendirirken bazı bölüm ve eylemler ise ceza hukuku kapsamındadır. Vergi hukukuyla ilgili eylemler için, yargı kararı gerekmeksizin vergi daireleri tarafından cezalar kesilmektedir. Ceza hukuku kapsamındaki eylemler ise ceza mahkemeleri tarafından değerlendirilmektedir. Vergi suç ve cezaları genel olarak usulsüzlük, vergi ziyayı ve hürriyeti bağlayıcı (kaçakçılık suç ve cezaları) üç başlık altında toplanmaktadır (Çıkma, 2018).

Türk vergi sisteminde, vergiyle ilgili taraflara, maddi cezalar (parasal yaptırımlar), hürriyeti bağlayıcı yaptırımlar, hak mahrumiyeti yaptırımı ve ilgili kişilerin isimlerinin kamuoyuna açıklanması şeklinde dört farklı yaptırım şekli uygulanmaktadır. Bu yaptırımlardan son ikisi vergi borcunu ödemeyenler için geçerlidir (Şanver, 2017:92).

Ayyıldız'a (2014:42) göre, Türkiye'de vergi suç ve cezalarıyla ilgili mevzuat, caydırıcılığı içinde barındırmaktadır ve bu açıdan yeterli ve etkili bir şekilde düzenlenmiştir. Bununla beraber, yeteri ve etkin bir denetim sistemi kurulamaması ve denetimlerin az olması sebebiyle sistemin verimli ve etkin bir şekilde işlemediği görölmektedir.

Vergi affı, egemenlik yetkisini kullanan devletin kamu hizmetlerini karşılamak için bireylerden aldığı vergi, resim ve harçların tahsil edilmesinden ve mükellefin

vergilendirme ödevini yerin getirmemiş veya eksik getirmiş olmasından dolayı uyguladığı yaptırım veya yaptırımlardan vazgeçmesidir. Vergi aflarının amacı, mükellefin kendini toparlaması, geçmişini temizlemesi ve vergi özelinde devletle barışmasını sağlamaktır (Edizdoğan ve Gümüş, 2013:99-100).

Vergi afları, zamanında ve eksiksiz olarak güç şartlarda vergisini ödemiş mükellefler tarafından olumsuz olarak karşılanmaktadır. Vergi affı, vergilemede adalet ve belirlilik ilkelerine zarar veren bir uygulamadır. Sık sık getirilen vergi afları, mükelleflerin vergi yasalarını ihlal etmesine ve vergi yasalarına olan güvensizliğe sebep olmaktadır. Mükelleflerin %64,80'i vergi aflarının ekonomik fayda sağlamayacağını düşünmektedir (Baloğlu, 2010:84).

Türkiye’de 2018 yılı itibariyle 1980 sonrasında, en sonu 27.05.2017’de olmak üzere 17 tane vergi affı çıkarılmıştır (Şanver, 2018).

2.3.2.3. Vergi Oranları

Mükelleflerin vergiye gönüllü uyumuyla ilgili yapılan çalışmalarda, vergi uyumu, dolayısıyla vergi bilinci ile vergi oranlarının yakın bir ilişkide olduğu tespit edilmiştir. Arthur Laffer tarafından yapılan ve arz yönlü iktisadın en önemli dayanaklarından olan, vergi oranlarıyla vergi gelirleri ilişkisini gösteren çalışma oldukça önem taşımaktadır. Bu çalışmada yapılan analiz sonucunda, belli bir sınırdan sonra vergi oranlarının vergi gelirlerini düşüreceği belirtilmiştir. Optimal vergi oranlarının üzerine çıkıldıktan sonra devletin vergi gelirlerinde azalma meydana gelmektedir. Bunun sebebi olarak, insanların çalışmak yerine daha az vergi ödeyerek veya hiç vergi ödemedi para kazanma yollarının aramaları gösterilebilir. Vergi oranlarının artışı sonucunda, ekonomik faaliyetlerde azalma olmamakta, fakat yüksek vergi oranları nedeniyle kayıt dışı ekonomiye geçiş söz konusu olmaktadır (Tuay ve Güvenç, 2007:31).

2.3.2.4. Dinî İnanç

Aktan’a (2006a:132) göre, din ve inanç, kişilerin vergiyle ilgili yükümlülüklerini ve ödevlerini yerine getirmesi açısından çok önemlidir. Kişi, yalnız kendi çıkarlarını düşünen bencil bir “homo economicus” değildir, aynı zamanda başka kimselere yardım etmeyi isteyen, kutsal kitapların talimat ve emirlerini yerine getirmeyi kendine görev bilen bir “homo religius” dur. Örneğin, İslamiyet bakımından zekât, gerekli şartları yerine

getiren bütün müslümanların ödemesi gerekli olan bir vergidir. Zekât, İslamiyet'in beş şartından biridir.

Bugün itibariyle medeni toplumlarda, vergi sistemleri dini referans almamaktadır. Buna rağmen verginin kutsallığına ve bu durumun ihmal edilmesine dinî açıdan hoş bakılmadığını belirten açıklamalar, hayatını dinî referansları göz önünde bulundurarak yürüten kişiler için çok etkili olmaktadır (Aktan ve Çoban, 2006:151).

2.3.2.5. Kültürel Yapı

Bir ülkenin sosyal ve kültürel yapısı, vergi algısını ve bunun sonucunda vergi bilincini etkilemektedir. İnançlar, aile yapısı, yaşam düzeyleri, danışma grupları ve sosyal gruplar sosyal ve kültürel faktörler arasında yer almaktadır. Örneğin, kişinin davranış şeklini ait oldukları grup etkilemektedir. Bireyin içinde bulunduğu bu gruba referans grup da denilmektedir. Referans grup, kişinin kendisine yakın gördüğü arkadaşları, aile bireyleri, meslektaşları gibi kişilerden oluşmaktadır. Birey, kendini ait gördüğü referans grubu tarafından benimsenen düşünce ve davranışlara yönelerek, referans grup tarafından tasdik edilmeyen ve onaylanmayan düşünce ve davranışlardan kaçınacaktır. Buna göre, bireyin ait olduğu referans grup tarafından vergiye karşı olumsuz bir bakış açısı söz konusuysa, bireyin de toplumsal baskı hissetmemek adına vergiye bakışı olumsuz olacaktır (Bayraklı vd., 2004: aktaran, Taytak, 2010:499-500).

Kumbaşı'ya (2016:61) göre, toplumda hâkim olan kültür, davranış ve tutumlar, gelişmişlik seviyesi ve vergi ödeme düzeyleri arasında çok sıkı bir ilişki mevcuttur. Vergi ödemeyi devlete karşı kutsal bir görev olarak gören toplumlarda, vergiye gönüllü uyumun artacağı bir gerçektir. Bu durumun aksine, ahlâkî tutum ve davranışları farklı nedenlerle çöküntüye uğramış toplumlarda ise vergi kaçırma gibi eylemler doğal karşılanacağı için, toplumsal tepkiyle karşı karşıya kalmayan vergi mükelleflerinin vergiye gönüllü uyumu daha zor olacaktır.

2.3.2.6. Yolsuzluk

En basit ve yaygın tanıma göre yolsuzluk, kamu gücünün özel çıkarlar için suiistimal edilmesidir. Bu suiistimal sadece kişinin şahsi çıkarlarıyla alakalı değildir. Bunun yanında kişinin partisi, ailesi, sosyal grubu, yakınları ve arkadaşlarına da çıkar sağlamasını içermektedir (Giray, 2005:113).

Vatandaşların vergi ödemeye karşı direnç göstermesinin ve bu davranışı da vicdanen haklı bulmasının en önemli nedenlerinin başında yolsuzluk ve savurganlık gelmektedir. Devletin topladığı vergilerin etkin bir şekilde kullanılmadığı ve yolsuzlukların artış gösterdiği algısı, vatandaşların devlete olan güvenini zedelemektedir. Bundan dolayı da toplanan vergilerin haksız bir şekilde bazı kimseleri zenginleştirdiği kanısına varan kişiler vergi vermemenin yollarını arayacaklardır (Yaraşlı, 2005: aktaran, Güner, 2008:52).

Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün (Transparency International) 1995 yılından bu yana yayınladığı Yolsuzluk Algı Endeksi'ne göre, Türkiye 2018 yılında 180 ülke arasında 41 puanla 78. sıradadır. Listenin ilk sırasında 88 puanla Danimarka, son sırasında ise 10 puanla Somali yer almıştır (Seffaflik.org, 2019).

2.3.2.7. Kayıt Dışı Ekonomi

Kayıt dışı ekonomi, genel olarak milli gelirle ilgili hesaplamalara herhangi bir şekilde dahil edilmeyen bütün ekonomik faaliyetlerdir. Bu faaliyetler silah kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti gibi yasa dışı olmasının yanı sıra, araba tamiri, ev işleri gibi yasal faaliyetler de olabilmektedir (Saruç, 2015:21).

Kayıt dışı veya vergi dışı ekonominin ortaya çıkma nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Aktan, 2006b);

- Ağır vergi yükü sebebiyle mükellefler, vergi konusunu oluşturan işlem ve faaliyetleri tam olarak vergi dairesine bildirmeyebilirler. Aynı şekilde yeni işe başlayanlarda faaliyetlerini vergi idaresinin bilgisi dışında yürütebilmektedir. Bu durumda, vergi dışı ekonomi ortaya çıkmaktadır.
- Vergi sisteminin basit, anlaşılabilir ve açık olmamasından dolayı kayıt dışı ekonominin genişlemesi söz konusu olmaktadır. Özellikle, bu olumsuz durumun sonucunda artan işlem maliyetleri, mükelleflerin vergi sorumluluklarını tam olarak yerine getirmesine engel olabilmektedir.
- Bir ülkedeki vergi cezalarının caydırıcılıktan uzak olması da kayıt dışı ekonominin genişlemesine sebep olabilmektedir.
- Yoğun ve yaygın bir şekilde vergi denetimi yapılmaması, vergi denetimlerinin etkinlikten uzak olması, kayıt dışı ekonomiye sebep olmaktadır.
- Vergi sorumluluklarının yerine getirmeyen veya eksik yerine getiren mükellefler için yapılan vergi afları, daha sonrasında vergi mükelleflerinin vergi affı

beklentisiyle birlikte vergiyle ilgili sorumluluklarını yerine getirmemelerine sebep olmaktadır. Bu durum da, kayıt dışı ekonominin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

- Çeşitli sebeplerle vergi ahlâkının dejenerasyonu sonucunda, kayıt dışı ekonomi genişlemektedir.
- Yoksulluğun fazla olduğu ve gelir dağılımının adil olmadığı ülkelerde, kayıt dışı ekonominin büyümesi kaçınılmazdır.
- Çalışma hayatında esneklik olmaması, kayıt dışı ekonomiye neden olabilmektedir. Örneğin, iş hukuku mevzuatı gereğince işverenlerin, personelini işten çıkarma durumunda yüksek tazminat ödemesi gibi ağır yük altına girmesi sonucunda kaçak işçi çalıştırması gibi durumlarda kayıt dışı ekonomi kavramı ortaya çıkmaktadır.

Sandalcı ve Sandalcı 'ya (2017:90) göre, yüksek vergi ahlâkına sahip toplumlarda, vergi kaçırma veya vergiden kaçınma gibi kayıt dışı ekonominin büyümesine ve vergi gelirlerinin azalmasına neden faktörlerin azalma eğiliminde oldukları söylenebilir. Vergiyle ilgili sorumluluklarını herhangi bir zorlama olmadan isteyerek yerine getiren toplumların kayıt dışı ekonomik faaliyetler çok az düzeyde olmaktadır. 21 OECD ülkesi kapsamında yapılan çalışmada, kayıt dışı ekonomi seviyesi düşük olan ülkelerin, vergi ahlâkı düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Vergi ahlâkı ve kayıt dışı ekonomi arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Vergi kaçakçılığını, kayıt dışı ekonomiyi azaltmak isteyen ülkeler, vergi ahlâkını arttırmak için çalışmalar yapmalıdırlar.

2.3.2.8. Vergi Sistemi ve Vergilerin Yapısı

Devletler, vergi politikalarını belirlerken kamu harcamalarını finanse etmeyi, bunu yaparken de piyasa ekonomisi aktörlerinin üzerindeki negatif etkinin minimum seviyede olmasını hedeflemektedirler. Vergi politikaları için optimal vergileme, toplumun etkinlik ve adalet tercihini yansıtan ve bununla beraber toplumsal refahı en üst seviyeye çıkaran vergilemedir (Sağbaşı, 2010:5-6).

Edizdoğan, Çetinkaya ve Gümüş'e (2013:341-342) göre, iyi bir vergi sistemi aşağıdaki gibi olmalıdır;

- Mükelleflerin üzerindeki vergi yükü adil bir şekilde dağılmalı ve her birey, kendisine düşen vergiyi ödemelidir.

- Vergiler, etkin çalışan bir iktisadi piyasadaki kararları etkilememeli veya en az seviyede etkilemelidir. Bunun yanı sıra vergi, piyasadaki etkin olmayan yapıyı düzeltmek için bir araç olarak da kullanılabilir.
- Vergi yapısı, büyüme ve istikrar hedeflerine yönelik maliye politikasının kullanılabilmesini kolaylaştırmalıdır.
- Vergi sistemi, mükellefler tarafında anlaşılır olmalı ve vergi idaresinin etkin olmasını kolaylaştırmalıdır
- Tahsil ve idare giderleri yüksek olmamalı ve böylece kamu harcamalarının finansmanı için yeteri kadar gelir sağlamalıdır.

Vergi sistemleri oluşturulurken, vergi gelirleri içinde hangi tür vergilerin ağırlığının daha fazla olacağı, vergilerin tarife yapısı gibi unsurlara karar verilmektedir. Örneğin, mükelleflerden tahsil edilecek vergilerin daha çok harcamalar üzerinden mi yoksa gelir üzerinden mi alınacağı, dolaylı veya dolaysız mı olacağı ya da gelir vergisi tarifesinin artan oranlı mı yoksa sabit oranlı mı olacağı gibi sorulara cevap verilmektedir. Bu soruların cevapları da mükellefleri doğrudan ilgilendirmekte ve ne kadar vergi ödeyeceklerini belirlemektedir.

Vergi yapısı, vergi yükününün hangi mükellefler üzerinde ve nasıl olacağını belirleyen bir kavramdır. Türkiye’de, vergi yükü bakımından dolaylı vergiler lehine gelişen bir yapı ortaya çıkmaktadır. Dolaylı vergiler, şahsileştirmeye imkân vermemesi ve objektif bir yapıya sahip olması açısından vergi yükünün mükellefler üzerinde adil ve dengeli dağılımını engellemektedir. Dolaysız vergilerde, bireylerin ödedikleri vergi ile ödeme gücü arasında bir ilişki kurulabilmesine rağmen, dolaylı vergilerde genellikle bu ilişkinin kurulması mümkün olmamaktadır. Türkiye’de, toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payı %70’lere kadar çıkarken Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde bu oran %35 civarındadır. Türkiye’de nüfusun büyük bir kısmı düşük ve sabit gelirlilerden oluşmaktadır. Dolaylı vergilerin vergi gelirleri içindeki ağırlığının yüksek olduğu bu ortamda gelirin büyük kısmını tüketime ayıran bireylerin vergi yükü çok fazla olmakta ve bu durum bireyleri yüksek vergi yükünden kurtulmak amacıyla vergi ödememe davranışına yönlendirmektedir. Dolayısıyla, bu olumsuz durumun ortadan kaldırılması için kişilerin ödeme gücünü daha iyi yansıtan servetin ve gelirin, tüketime oranla daha fazla vergilendirilmesi gerekmektedir (Karaca, 2016: aktaran, Güler ve Karaca, 2017:167).

2.3.2.9. Objektif Vergi Yüğü

Objektif vergi yüğü, bireyin ödemiş olduğu tüm vergilerin, mükellefin iktisadi durumunu göz önünde bulundurarak gelirine oranlaması olarak ifade edilmektedir (Öner, 2015:131). Objektif vergi yüğü, ödenen verginin, mükellefin geliri, bakmakla yükümlü olduğu kişiler gibi iktisadi durumunun göz önünde bulundurulup ölçülmesiyle belirlenmektedir ve sübjektif vergi yüküne göre daha gerçekçi olarak saptanabilir (Edizdoğan, 2000:95).

Yapılan araştırmalara göre, Türkiye’de vergi mükelleflerinin, gelir, servet ve harcamaları üzerinden herhangi bir rahatsızlık duymaksızın kendi istekleriyle ödeyecekleri vergi oranı yaklaşık %13 olarak tespit edilmiştir. Türkiye’de ki objektif vergi yüğü oranının yaklaşık %26 olduğu dikkate alındığında, mükelleflerin kendi rızalarıyla ödemeyi kabul ettikleri oran, bu oranın yaklaşık olarak yarısı kadardır. Bu oranın düşük olmasının yanında, vergi mükelleflerin ödemek zorunda kaldıkları vergi tutarının neredeyse yarısından rahatsızlık duyduklarını ifade etmek mümkündür (Demir, 2016:85-86).

2.4. Türkiye’de Vergi Bilincini Arttırmaya Yönelik Uygulamalar

Vergi bilincinin yüksek olduğu toplumlarda, vergi kaçakçılığı gibi vergiye yönelik olumsuz davranışlar çok az seviyede olmaktadır. Ayrıca vergi bilincine sahip vatandaşlar, toplanan vergilerin nerelere harcanıp nasıl kullanıldığını takip ettiklerinden, elde edilen vergi geliri devleti yönetenler tarafından verimli kullanılmak zorundadır. Bu gibi sebeplerden dolayı vergi sisteminin etkili ve verimli olması açısından vergi bilinci yüksek vatandaşların varlığı çok önemlidir. Devlet, vatandaşlarının vergi bilincini arttırmak için birçok çalışma yapmalıdır.

Türkiye’de, özellikle Gelirler İdaresi Başkanlığı’nın (GİB) sorumluluğunda, vergi bilincini arttırmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı, belli aralıklarla yapılan “*Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı*” çerçevesinde yürütölmektedir. En son yayınlanan ve 2019-2021 yıllarını kapsayan bu plan dahilinde vergi bilinciyle ilgili şu çalışmalar yapılmış ve yapılması planlanmıştır (kayitliekonomiyegecis.gov.tr, 2019);

- Eğitim hayatına başlayan çocuklar ile gençlere yönelik vergi ve sosyal güvenlik bilincinin kazandırılması amacıyla yarışmalar, tiyatro gösterileri düzenlenmesi ve ayrıca “vergi bilinci” ve “iş ve sosyal güvenlik” konularının Milli Eğitim müfredatına eklenmesi sağlanacaktır.

- Gençlerde vergi bilinci, sosyal güvenlik ve kayıtlı ekonomi algısının geliştirilmesi, vergiye gönüllü uyumun teşvik edilmesi ve vergi alanındaki kariyer meslekler konusunda bilgilendirmede bulunmak amacıyla, gençlik merkezleri ile gençlik ve izcilik kamplarında ilgili kurumlarla iş birliği yapılarak toplantı, çalıştay, seminer, konferans gibi etkinlikler düzenlenecektir.
- Çocuklar başta olmak üzere, toplumun tüm kesiminde “sosyal güvenlik ve vergi bilincinin” geliştirilmesi amacıyla izlenme oranı yüksek olan çizgi film ve dizilerin içeriğine, uygun olarak hazırlanan senaryoların eklenerek yayınlanması sağlanacaktır.
- Küçük ve orta büyüklükteki işletmelere (KOBİ) rekabet seviyelerini yükseltmek ve haksız rekabeti önlemek amacıyla; kurumsallaşma, vergi bilinci ve kayıt dışı ekonomiyle mücadelenin önemi konusunda, eğitim ve danışmanlık hizmeti verilecektir.

Vergi bilincinin arttırılması için özellikle çocukların ve gençlerin faydalanabileceği vergibilinci.gov.tr adlı internet sitesi, GİB tarafından oluşturulmuştur. Bu alanda, ilkökul, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik sunumlar, şarkılar, oyunlar yer almaktadır (vergibilinci.gov.tr, 2020).

1990 yılından itibaren şubat ayının son haftasında Türkiye genelinde “*vergi haftası*” kutlanmaktadır. 2019 yılında 25 Şubat-3 Mart tarihleri arasında vergi haftası kapsamında aşağıdaki etkinlikler düzenlenmiştir (vergihaftasi.gov.tr, 2020);

- 6.081.785 öğrenciye vergi bilincini geliştirme eğitimleri verilmiştir.
- 582 adet okul ziyaretinde toplam 38.180 öğrenciye kurum tanıtımı ve vergi konusunda bilgilendirme yapılmıştır.
- Beyan, ödeme ve diğer vergisel yükümlülüklerini zamanında yerine getiren, gönüllü uyum seviyesi yüksek, en fazla istihdam sağlayan ve en fazla ihracat yapan 9.625 mükellef işyerlerinde ziyaret edilerek sunulan hizmetlere yönelik görüş ve önerileri alınmıştır.
- Gelir ve Kurumlar Vergisi rekortmenleri işyerlerinde ziyaret edilerek kendilerine çalışmalarından dolayı teşekkür edilmiştir.
- 83.500 adet vergi konulu afişin basımı ve dağıtımı gerçekleştirilmiştir.
- Kamu kurumlarının 205 adet Outdoor, TV ekranlarında afiş ve slider/banner görselleri yayınlanmıştır.

- 302 Yeminli Mali Müşavir (YMM) ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) meslek odası ziyaret edilmiştir.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) bünyesinde bulunan Odalar ve Birlikler eşliğinde 1.391 küçük esnaf ve 1.936 genç girişimci ziyaret edilerek vergi konularında bilgilendirilme yapılmıştır.
- Resmi kurum ve kuruluşlara 637 ziyaret gerçekleştirilmiştir.
- Üniversitelerde, 94 adet stant kurulması sağlanmış, 62 konferans (panel) düzenlenerek kayıt dışı ekonomi, vergi bilinci, mükellef hakları, kariyer imkânları vb. konularda bilgilendirme yapıldı. 28 ilde düzenlenen konferanslara merkezden Gelir İdaresi Başkan Yardımcısı, Gelir İdaresi Daire Başkanı ve Gelir İdaresi Grup Başkanı düzeyinde 33 katılımcı sağlanmıştır.
- Vergi dairesi çalışanlarına yönelik olarak 78 kişisel gelişim semineri ile 62 etkin iletişim, takım çalışması ve motivasyon artırıcı etkinlik düzenlenmiştir.

2.5. Millî Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Ortaöğretim Kurumları Müfredatında Vergi Konusu ve Vergi Bilincine Katkısı

Bireylerin küçük yaşlarda vergi, verginin önemi, vergi bilinci gibi kavramlarla tanışması, vergi bilinci yüksek bir vatandaş olmaları için çok önemlidir. Hem aile içinde hem de okulda verilen eğitimle beraber, bireyin vergiye karşı olumlu davranış göstermesi daha olası bir durumdur. Devlet, aile içinde verilen eğitimi kontrol edemez fakat okulda verilen eğitimi şekillendirip denetleyebilmektedir.

Okullarda, öğrencilere kazandırılmak istenen davranışlar, ders müfredatının içinde yer almaktadır. Türkiye’de, doğrudan ve sadece vergi bilincini kazandırmaya yönelik bir ders, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde hiçbir okulda okutulmamaktadır (ttkb.meb.gov.tr, 2020). Ders olarak okutulmasa da bazı derslerin içeriğinde vergiye ve vergiyle ilgili kavramlara yer verilmektedir. Bu kısımda özellikle ortaöğretim kurumlarının ders müfredatında vergi kavramına nasıl yer verildiği incelenecektir.

2.5.1. Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Ortaöğretim Kurumları

Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman alanı, işletmelerin kuruluşu, faaliyetlerine ait belgelerin tasnifi, kayıt işlemleri, dosyalama ve arşivleme işlemleri, raporlama, analiz etme, dış ticaret mevzuatı, gümrük işlemleri, muhasebe kayıtları, finans ve borsa hizmetleri yeterliklerini kazandırmaya yönelik eğitim

ve öğretim amaçlar. Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci, Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, meslek içinde kademelendirme getirdiğinden muhasebe ve finansman alanından mezun olanlar Kanunda belirtilen şartları yerine getirmek suretiyle bu unvanları kazanabilirler. Meslek mensupları; muhasebe ve mali müşavirlik bürolarında, dış ticaret ve finans kuruluşlarının ilgili bölümleri ile ticari işletmelerin muhasebe servislerinde çalışabilirler. Ayrıca her türlü kuruluşun mali işlerle ilgili bölümlerinde çalışabilirler. Mesleğin oldukça geniş bir çalışma alanı mevcuttur (meslekitanitim.meb.gov.tr, 2020).

Türkiye’de 2019 yılı itibariyle 745 lisede muhasebe ve finansman eğitimi verilmektedir. Muhasebe ve finansman eğitimi verilen kurumlar her ilde mevcuttur (mtegm.meb.gov.tr, 2020).

Muhasebe meslek mensupları, vergiyle ilgili yapılan iş ve işlemlerde çok önemli görevler üstlenmekte, devletle vatandaşlar arasında köprü konumunda bulunmaktadır. Vergi bilinci yüksek bir muhasebe meslek mensubu, mükelleflerini veya çalıştığı kurumu bu konuda olumlu olarak etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bu alanda eğitim alan öğrencilerin her biri muhasebe meslek mensubu adayı olup, öğrencilere vergi bilincinin kazandırılması çok önemlidir.

Vergi konusu, muhasebe ve finansman alanının özelliği gereğince, alan derslerinin içeriklerinde yer almaktadır. 2019 yılı itibariyle muhasebe ve finansman eğitimi verilen mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının alan/dal dersleri ve vergiyle ilgili içerikleri aşağıdaki gibidir (megep.meb.gov.tr, 2019);

- **9. Sınıf:** Diğer meslek liselerinde olduğu gibi yalnızca iki saatlik “*mesleki gelişim*” dersi, alan ortak dersi olarak okutulmaktadır. Bu derste, vergi konusuyla alakalı çok fazla içerik mevcut değildir. Yedi modülden oluşan dersin yalnızca tek modülünde vergi türlerini yüzeysel olarak tanıtan sınırlı bir içerik mevcuttur.
- **10. Sınıf:** Bu sınıf düzeyinde, yedi saat “*temel muhasebe*”, üç saat “*standart Türk klavyesi*”, iki saat “*ofis programları*”, iki saat “*Mesleki Matematik*” dersi olmak üzere toplam 14 saat alan dersi okutulmaktadır. Temel muhasebe dışındaki derslerde vergiyle ilgili içerik yer almamaktadır. Özellikle dokuz modülden oluşan temel muhasebe dersinde modüllerin tamamında vergiyle ilgili içerik mevcuttur. Bu içeriklerde, vergi dairesine karşı sorumluluklar, ticari defter ve belge tutmanın vergiyle ilişkisi, vergi suç ve cezaları, fatura ve fatura yerine geçen

belgeler, beyannameler gibi vergiyle yakından alakalı konular mevcuttur. Dersle ilgili uygulamaya yönelik açıklamada, “*vergilendirilmiş kazancın kutsallığıyla ilgili değer, tutum ve davranışları ön plana çıkaran etkinliklere yer verilmelidir*” ifadesi yer almaktadır.

- **11. Sınıf:** Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında 10. sınıf için alan seçimi yapan öğrenciler, 11. sınıf için de dal seçimi yapmaktadırlar. Muhasebe ve finansman alanı için “*Bilgisayarlı Muhasebe*”, “*Dış Ticaret Ofis İşlemleri*” ile “*Finans ve Borsa Hizmetleri*” olmak üzere üç farklı dal mevcuttur. Bu dalların dersleri de aşağıdaki gibidir;

- **Bilgisayarlı Muhasebe:** Yedi saat “*genel muhasebe*”, altı saat “*bilgisayarlı muhasebe*”, iki saat “*şirketler muhasebesi*” ve üç saat “*mesleki yabancı dil*” olmak üzere 18 saat dal dersi okutulmaktadır. Genel muhasebe dersinde, öğrencilerin VUK’a göre muhasebe sürecini uygulayarak muhasebe kayıt işlemlerini yapması hedeflenmektedir. Vergiyle ilgili içerik, vergi tutarlarının hesaplanması ve kaydedilmesinden ibarettir. Bilgisayarlı muhasebe dersinde ise genel muhasebe dersindeki uygulamaların bilgisayar ortamında yapılması söz konusudur. Genel muhasebe dersinden farklı olarak, vergi beyannamelerinin düzenlenmesi konuları ders içeriğinde mevcuttur. Şirketler muhasebesi dersinde, özellikle şirketlerin kar dağıtım süreçlerinde verginin hesaplanması ve kaydedilmesi şeklinde vergi konuları öğrencilere anlatılmaktadır.
- **Dış Ticaret Ofis İşlemleri:** Dal dersi olarak, beş saat “*dış ticaret işlemleri*”, sekiz saat “*dış ticaret muhasebesi*”, iki saat “*dış ticaret mevzuatı*”, üç saat “*mesleki yabancı dil*” dersi okutulmaktadır. Dış ticaret işlemleri ve dış ticaret mevzuatı derslerinde özellikle vergi indirimi ve istisnası konularından bahsedilmektedir. Dış ticaret muhasebesi dersinde ise vergiyle ilgili olarak ödenecek vergilerin hesaplanması ve kaydedilmesi konuları üzerinde durulmaktadır.
- **Finans ve Borsa Hizmetleri:** Dört saat “*banka işlemleri*”, sekiz saat “*sermaye piyasası kayıtları*”, üç saat “*sermaye piyasası*”, üç saat “*mesleki yabancı dil*” olmak üzere toplam 18 saat dal dersi okutulmaktadır. Banka işlemleri dersinde, kredilerden alınacak faizlerle ilgili öğrencilere bilgi verilmektedir. Sermaye piyasası kayıtları dersinde ise vergiyle ilgili

olarak, sermaye piyasasında yapılan işlemler neticesinde ortaya çıkan vergilerin hesaplanması ve kaydedilmesi konuları mevcuttur.

- **12. Sınıf:** Muhasebe ve finansman alanında öğrenim gören son sınıf öğrencileri, haftada üç gün ve günde sekiz saat olmak üzere toplam 24 saat işletmelerde beceri eğitimi almaktadırlar. Bu eğitim, işletmelerin ilgili departmanlarında ve usta öğretici veya öğretmenler tarafından verilmektedir. Bu dersle birlikte öğrenciler, işletmelerin vergiyle ilgili iş ve işlemlerini uygulamalı olarak görmektedirler. İşletmelerde beceri eğitiminin dışında, bilgisayarlı muhasebe dalı öğrencileri haftada iki saat “*maliyet muhasebesi*”, dış ticaret ofis hizmetleri dalı öğrencileri haftada iki saat “*dış ticarete teslim ve ödeme*” dersi, finans ve borsa hizmetleri dalı öğrencileri haftada iki saat “*finansal yatırım*” dersi görmektedir. Bu derslerin içeriğinde vergiyle ilgili konular yer almamaktadır.

2.5.2. Diğer Ortaöğretim Kurumları

Ders içeriği olarak, muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının dışındaki ortaöğretim kurumlarında vergi konusu ayrıntılı bir şekilde ele alınmamıştır.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında, 9. sınıfta okutulan mesleki gelişim dersinin bir ünitesinde vergi konusuna değinilmiş ve vergiyle ilgili bilgiler verilmiştir. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının dışındaki okullarda ise (Anadolu lisesi, imam hatip lisesi, fen lisesi, güzel sanatlar lisesi, spor lisesi, sosyal bilimler lisesi) 11. ve 12. sınıfta seçmeli olarak okutulabilecek işletme, ekonomi ve girişimcilik dersleri dışında içeriğinde vergi konusu olan ders bulunmamaktadır. Sayılan bu derslerde ise vergiyle ilgili yüzeysel tanımlamalar yapılmıştır (ttkb.meb.gov.tr, 2018; mufredat.meb.gov.tr, 2020).

BÖLÜM 3: ORTAÖĞRETİMDE MUHASEBE VE FİNANSMAN EĞİTİMİNİN VERGİ BİLİNCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: GEBZE ÖRNEĞİ

Araştırmanın üçüncü bölümünde öncelikle, araştırmanın amacı ve öneminden, kapsamından ve yönteminden bahsedilmiştir. Sonrasında, vergi bilinci ve eğitim kavramlarının bir arada incelendiği çalışmaların bazıları sıralanmıştır. Literatür taramasından sonra, araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur. Son kısımda, anket çalışmasına ilişkin elde edilen veriler analiz edilip, hipotezlerin test edilmesi için yapılan farklılık analizlerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Muhasebe ve finansman alanında eğitim alan ortaöğretim kurumları (Ticaret meslek lisesi) öğrencileri ile bu alanda eğitim almayan ortaöğretim kurumları (Anadolu lisesi, endüstri meslek lisesi) öğrencilerinin vergi bilinci farklılıklarını inceleyerek muhasebe ve finansman eğitiminin vergi bilincine katkısını ortaya koymak ve ortaöğretim kurumlarındaki vergi içerikli eğitimlere ve diğer faaliyetlere ışık tutmak bu çalışmanın temel amacıdır. Ortaöğretim kurumlarında yapılan vergi haftası çalışmalarının etkinliğini incelemek çalışmanın diğer amacıdır.

Araştırmada, okul türleri arasındaki farklılıkların yanında hem aynı okul türünde hem de farklı okul türündeki sınıf seviyeleri (9., 10., 11. ve 12. sınıflar) arasındaki farklılıklar da tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin, vergi bilinci farklılıklarının yanı sıra, vergi ahlâkı ve vergi algısıyla ilgili farklılıklarının olup olmadığı da ortaya konulacaktır.

Türkiye'nin sanayileşme bakımından en gelişmiş bölgelerinden biri olan Gebze'de yapılan çalışma, her biri muhasebe meslek mensubu adayları olan muhasebe ve finansman alanı öğrencilerinin vergi bilinci düzeyleri ile bu eğitimi almayan öğrencilerin vergi bilinci düzeyleri farklılıklarının karşılaştırılıp muhasebe ve finansman eğitiminin vergi bilincine katkısının incelenmesi bakımından özgün bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamını, Kocaeli'nin Gebze ilçesinde faaliyet gösteren dört ortaöğretim kurumu yani lise oluşturmaktadır. Bu liseler şunlardır;

- Gebze Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
- Gebze Ticaret Odası Vakfı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
- Gebze STFA Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
- Süleyman Demirel Anadolu Lisesi

Bu ortaöğretim kurumlarından, Gebze Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Gebze Ticaret Odası Vakfı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde muhasebe ve finansman eğitimi verilmektedir. Gebze STFA Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Süleyman Demirel Anadolu Lisesi'nde ise muhasebe ve finansman eğitimi verilmemektedir. Anket, yukarıda belirtilen okulların her sınıf düzeyindeki öğrencilerine uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Verilerin toplanması için yüz yüze anket yöntemi kullanılmış olup anket formu hazırlanırken Karacan (2019), Kumbaşı (2016) ve Karaca'nın (2015) geliştirmiş oldukları anket formlarından faydalanılmıştır. Söz konusu çalışmalardaki sorular, muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarındaki yönetici ve öğretmenlere danışılarak ve vergi bilinci konusuyla ilgili ampirik çalışmalar göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmiş ve çalışmaya dayanak teşkil eden anketin son hali ortaya çıkmıştır.

Geliştirilen anket, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ankete katılan öğrencilerin demografik bilgilerini (cinsiyet, öğrenim gördüğü okul türü ve kaçınıcı sınıfta olduğu gibi) tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünde, araştırma hipotezlerini doğrulamak amacıyla dört kısım ve toplam 23 soru kullanılmıştır. A kısmında, öğrencilerin vergi algısıyla ilgili ifadeler için dokuz soru, B kısmında, vergi ahlâkıyla ilgili ifadelerden oluşan yedi soru, C kısmında, Türkiye'deki vergilerle ilgili ifadelerden oluşan üç soru ve D kısmında, vergi haftasıyla ilgili ifadelerden oluşan dört soru bulunmaktadır. Öğrencilerin vergi bilincini tespit etmek için A, B ve C bölümleri bir arada değerlendirilmiştir. D bölümünde ise vergi haftasıyla ilgili yapılan çalışmaların etkinliğini tespit etmek amaçlanmıştır.

İkinci bölümdeki sorular oluşturulurken beşli likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Katılımcıların, ankette yer alan ifadelere beşli likert ölçeğine göre katılma düzeyleri aşağıdaki gibidir;

(1) Kesinlikle katılmıyorum.

- (2) Katılmıyorum.
- (3) Kararsızım.
- (4) Katılıyorum.
- (5) Kesinlikle katılıyorum.

Araştırmada örneklem seçimi yapılırken, “tabakalı örnekleme” kullanılmıştır. Bu örneklemede, örneklemin, evrenin bütününden seçilmesi yerine evrenin homojen altkümelere ayrılması ve her alt kümeden uygun sayıda birim seçilmesi söz konusudur (Baltacı, 2018:241). Araştırmada, Gebze ilçesindeki ortaöğretim kurumları, muhasebe ve finansman eğitimi verilen ve vermeyen ortaöğretim kurumları olarak tabakalara ayrılmıştır. Bu tabakalar da kendi içinde sınıf düzeyi (9., 10., 11., 12. sınıf) olarak tekrar tabakalara ayrılmış ve her sınıf düzeyinden, tabakalı örnekleminin orantısız tabakalı örnekleme yöntemiyle uygun sayıda öğrenci seçilmiştir. Örneklemden her tabakanın, anlamlı bir büyüklükte temsil edilmesi istendiğinde bu yöntemin kullanılması gerekmektedir (Morgan ve Morgan, 2008: aktaran Baltacı, 2018:242).

Araştırma neticesinde ortaya çıkan veriler SPSS 22.0 paket programıyla analiz edilmiştir. Verilerle ilgili olarak ilk önce normallik ve güvenirlilik testi yapılmış, bu testlerin neticesinde yapılacak analiz için kullanılacak yöntemler belirlenmiştir. Araştırmaya ilişkin hipotezler, ortalama, standart sapma, farklılık analizleri gibi istatistikî yöntemler vasıtasıyla test edilip sonuçları paylaşılmıştır.

3.4. Literatür Taraması

Türkiye’de vergi bilinci, vergi farkındalığı, vergi ahlâkı gibi konularda birçok araştırma yapılmıştır. Bu kavramların eğitimle ilişkilendirildiği çalışmalara aşağıda yer verilmiştir. Ömürbek, Çiçek ve Çiçek (2007), vergi bilincini tespit etmek amacıyla üniversite öğrencilerine yönelik anket çalışması yapmış ve bulgularını paylaşmışlardır. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF’de öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerine yapılan anket çalışmasının verileri frekans analizi, t testi ve Ki-Kare analizine tabi tutulmuştur. Öğrencilerin vergi ödeyip ödememesini belirleyen en önemli faktörler sırasıyla, ödenen verginin nerelere harcandığının bilinmesi, devlet yönetiminin daha şeffaf ve hesap verebilir olması, vergi yükünün adil dağılımı olarak tespit edilmiştir.

Karaot (2010), İzmir ili Aliağa ilçesindeki ilköğretim öğrencilerinin vergi bilinci düzeylerinin tespitine yönelik bir çalışma yapmıştır. Öğrencilerin vergi bilinci seviyelerini ortaya çıkarmak amacıyla anket ve mülakat yöntemi ile elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öğrencilerin çoğunun okullarında az vergi eğitimi almasına rağmen kamu hizmetlerinin en önemli finansman kaynağının vergi olduğu bilincinde oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca anne eğitimi ile vergi ödeme isteğinin doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Devletin vergi alması noktasında kararsız olan öğrenciler, alışveriş esnasında belge almama görüşünü kesin olarak belirtmişlerdir. Vergiyle ilgili aileden ve televizyondan bilgi edindiği tespit edilen öğrencilerin vergi bilincine arttırmaya yönelik olarak aktif ve olumlu çalışmalar yapılması gerektiği tespit edilmiştir.

Erge (2016), vergi bilinci ve vergi ahlâkı açısından muhasebe ve vergi uygulamaları alanında eğitim gören lise ve ön lisans öğrencileri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, mesleki eğitim alan lise ve ön lisans öğrencilerinin vergi bilinci ve vergi ahlâkı tespit edilmeye çalışılmıştır. Konya ili Akşehir ilçesinde muhasebe ve finansman eğitimi alan lise ve ön lisans öğrencileriyle görüşme yöntemiyle veriler toplanmıştır. Analiz edilen verilerin ışığında, muhasebe ve finansman eğitimi alan lise düzeyindeki öğrencilerin ön lisans öğrencilerine göre vergiyle ilgili daha az bilgiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Vergi hukuku, Türk vergi sistemi, vergi uygulamaları gibi derslerin müfredata yerleştirilmesi önerisi getirilmiştir.

Kumbaşlı (2016), vergi bilinciyle vergi ahlâkının gelişmesinde maliye eğitiminin rolünü araştırmıştır. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde maliye bölümünde öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğrencilerine yönelik yapılan anket çalışmasıyla, öğrencilerin vergi ahlâkı ve vergi bilinci seviyeleri tespit edilip bu kavramların oluşmasında ve gelişmesinde maliye eğitiminin etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine göre vergi bilinci ve vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğdüm (2019), Aydın ilinde, vergi bilinciyle eğitim arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. 409 mükellefe uygulanan anket sonucunda ortaya çıkan veriler çeşitli istatistikî yöntemlerle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, eğitim düzeyiyle vergi bilinci, vergi algısı ve vergi okur-yazarlığı arasında anlamlı farklar bulunmuştur.

Karacan (2019), ön lisans öğrencilerinin vergiye bakışını ve vergi bilinci düzeylerini tespit etmeye yönelik bir çalışma yapmıştır. Sakarya ilinde yapılan çalışmada, geleceğin vergi mükellefi olan öğrencilerin vergi bilinci seviyelerini tespit etmeye yönelik olarak, kolayda örnekleme yöntemiyle anket uygulanmıştır. Öğrencilerin vergi skorunun beş üzerinden 3,22 olduğu ve anne mesleğiyle sınıf değişkenlerinin vergi algısını etkilediği tespit edilmiştir. Öğrencilerin vergi bilinç düzeylerinin, ortalamanın üstünde olduğu fakat vergi sistemiyle ilgili olumsuz bakış açısına sahip olduğu belirlenmiştir. Vergiyle alakalı ders alan öğrencilerin, almayanlara göre vergi bilincinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldız ve Bakır (2019), Eskişehir ilinde lise öğrencilerine yönelik anket çalışması yaparak öğrencilerin vergi bilincini tespit etmeye çalışmışlardır. Ankete katılan 123 lise öğrencisinden %66'sı vergi oranların yüksek olduğunu ve vergi oranları düşürülürse vergi kaçırmanın azalacağını belirtmiştir. %61,8'i vergiler ödenmezse kamu hizmetlerinin aksayacağı görüşündedir. Öğrencilerin çoğunluğu vergi denetimlerinin yetersiz olması sebebiyle vergi kaçakçılığının gerçekleştiğini savunmuştur. Katılımcıların %8'i vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu belirttiği çalışmada, vergi bilincinin artırılması için lisans seviyesinden önce vergi ve ekonomiyle ilgili eğitimler verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Vergi bilinci konusunda, Türkiye'de yapılmış araştırmaların yanında Türkiye dışında da birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmaların bir kısmı aşağıda sıralanmıştır.

Dubin, Graetz ve Wilde (1990), vergi bilinci ile eğitim arasındaki ilişkiyi araştırdıkları bir çalışma yapmışlardır. Araştırma neticesinde, vergi bilinci ile eğitim arsında negatif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Eğitim seviyesinin artmasıyla, vergiye dair olumlu tutum ve algının azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Alm, Jackson ve McKee, 1992 yılında yapmış oldukları araştırmada, eğitim seviyesiyle vergiye gönüllü uyum arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Kişilerin eğitim düzeyi arttıkça, vergi mevzuatını daha iyi kavranacağından dolayı vergiye gönüllü uyum da artmaktadır.

Torgler ve Murphy, 2004 yılında Avustralya'da yapmış oldukları çalışmada, 1981 ve 1995 yıllarına ait, Dünya Değerler Anketi'nin verilerini kullanmışlar, demografik faktörler ile hukuka olan güvenin, yıllar itibarıyla vergi ahlâkına olan etkilerini incelemişlerdir. Çalışma neticesinde, demografik faktörlerle hukuka olan güvenin, yıllar

geçse dahi vergi ahlâkına etkisinin fazla bir değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kişilerin yaşı arttıkça vergi ahlâkının da arttığı, erkekler oranla kadınların vergi ahlâkı düzeylerinin daha yüksek olduğu, eğitim ve mesleğin vergi ahlâkına herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Torgler ve Schaltegger (2005), araştırmalarında, eğitim düzeyi yüksek mükelleflerin, vergi kaçırmayla ilgili fırsatları daha iyi kavrayacaklarından ve devletin elde ettiği gelirleri kullanma noktasında daha eleştirel bir bakış açısına sahip olduklarından dolayı vergi uyumunun daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Hastuti (2014), işletme eğitimi alan ve almayan öğrencilerin, etik vergi bilinci farklılıklarını tespit etmek amacıyla, Endonezya’da bir üniversitede öğrencilere anket uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda, işletme eğitimi alan ve almayan üniversite öğrencileri arasında etik vergi bilinci bakımından bir farklılık olmadığını belirlemiştir.

3.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak aşağıdaki hipotezler belirlenmiş ve uygun yöntemlerle test edilmiştir;

H₁: Vergi bilinci açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H₂: Vergi algısı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H₃: Vergi ahlâkı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H₄: Vergi bilinci bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H₅: Vergi algısı bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H₆: Vergi ahlâkı bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H7: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H8: Vergi algısı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H9: Vergi ahlâkı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H10: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H11: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 10. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 10. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H12: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 11. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 11. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H13: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 12. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H14: Vergi haftası farkındalığı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

H15: Vergi bilinci bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H16: Vergi algısı bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

H17: Vergi ahlâkı bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

3.6. Araştırmanın Bulguları ve Analizi

3.6.1. Demografik Bilgilere İlişkin Bulgular

Tablo 5’de görüldüğü gibi 721 öğrenciye anket uygulanmıştır. Öğrencilerin %56,3’ü erkek, %43,7’si kadındır. Muhasebe ve finansman alanında eğitim verilen okulların öğrencileri, ankete katılanların %45,6’sını, muhasebe ve finansman alanında eğitim verilmeyen okulların öğrencileri ise %54,4’ünü oluşturmaktadır. Ankete katılanların içinde 9. sınıf öğrencilerinin payı %27,2, 10. sınıf öğrencilerinin payı %24,1, 11. sınıf öğrencilerinin payı %26,2, 12. sınıf öğrencilerin payı ise %22,5’dir.

Anket formunun okul türü kısmında, “Anadolu Lisesi”, “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe ve Finansman Alanı **Olan**)”, “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe ve Finansman Alanı **Olmayan**)” seçenekleri yer almasına rağmen “Anadolu Lisesi” ve “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe ve Finansman Alanı **Olmayan**)” seçeneklerini işaretleyen öğrenciler, çalışmanın amacına uygun olarak muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen okul türü olarak birlikte sınıflandırılmışlardır. “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe ve Finansman Alanı **Olan**)” seçeneğini işaretleyen öğrenciler ise muhasebe ve finansman eğitimi verilen okul türü olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 5: Ankete Katılan Öğrencilere Ait Demografik Bulgular

		n	%
Cinsiyet	Erkek	406	56,3
	Kadın	315	43,7
	Toplam	721	100
Okul Türü	Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	329	45,6
	Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	392	54,4
	Toplam	721	100
Sınıf Düzeyi	9. Sınıf	196	27,2
	10. Sınıf	174	24,1
	11. Sınıf	189	26,2
	12. Sınıf	162	22,5
	Toplam	721	100

3.6.2. Verilerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Yapılan anket çalışmasında, öğrencilerin, vergi algısını, vergi ahlakını, Türkiye'deki vergilerle ilgili farkındalığını ve vergi haftası farkındalığını ölçmeye yönelik ifadeler yer verilmiştir. Öğrenciler, beşli likert ölçeğine göre ifadeler katılma durumlarını belirtmişlerdir. İfadelere katılım ortalamasının üçten büyük olması, öğrencilerin ifadelere katıldığını, üçten küçük olması da öğrencilerin ifadeler katılmadığını ifade etmektedir.

3.6.2.1. Vergi Algısıyla İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

Öğrencilerin vergi algısını ölçmeye yönelik ifadelerin frekans değerleri, ortalama ve standart sapma değerleri aşağıdaki Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Vergi Algısıyla İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Vergi Algısıyla İlgili İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama*	Standart Sapma
1- Vergi vermek en önemli vatandaşlık görevlerinden biridir.	n	69	95	156	245	155	3,45	1,23
	%	9,6	13,3	21,6	34,0	21,5		
2- Vergilendirilmiş kazanç kutsaldır.	n	104	176	296	110	35	2,72	1,04
	%	14,4	24,3	41,1	15,3	4,9		
3- Vergi ödemek gurur duyulacak bir davranıştır.	n	131	198	218	123	51	2,67	1,16
	%	18,2	27,5	30,2	17,1	7,0		
4- Vergi, vatandaşlar üzerinde ekonomik (maddi, parasal) bir yük değildir.	n	203	220	168	91	39	2,36	1,17
	%	28,2	30,5	23,3	12,6	5,4		
5- Vergi dairesine karşı vergiyle ilgili sorumluluklar (verginin ödenmesi süreci, takibi, diğer evrak işleri gibi) vatandaşlar için zaman kaybı değildir.	n	105	137	229	179	71	2,96	1,19
	%	14,6	19,0	31,8	24,7	9,9		
6- Devlet, vatandaşlardan ve şirketlerden ne kadar çok vergi toplarsa, ulaşım, altyapı, sağlık, eğitim, adalet gibi hizmetleri daha kaliteli bir şekilde verebilir.	n	97	101	168	212	143	3,28	1,30
	%	13,5	14,0	23,3	29,4	19,8		
7- Vergi ödemesi gereken herkes vergisini tam ve zamanında öderse, vatandaşlar devletten daha kaliteli hizmet (adalet, eğitim, sağlık, ulaşım, altyapı gibi) alabilirler.	n	87	81	158	242	153	3,40	1,27
	%	12,1	11,2	21,9	33,6	21,2		
8- Ödenen her bir kuruş verginin mutlaka hizmet olarak karşılığı olmak zorunda değildir.	n	340	173	126	46	36	1,98	1,16
	%	47,1	24,0	17,5	6,4	5,0		
9- Vergi, devletin varlığı için çok önemli bir kavramdır.	n	56	71	182	259	153	3,52	1,16
	%	7,8	9,8	25,2	35,9	21,3		

*Ölçek: 1 – Kesinlikle Katılmıyorum, 5 – Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 6'ya göre, 1,6,7 ve 9 numaralı ifadeler, öğrencilerin katılımı söz konudur. En çok katılım (3,52), "Vergi, devletin varlığı için çok önemli bir kavramdır." ifadesine

yöneliktir. En az katılım (1,98) ise “Ödenen her bir kuruluş verginin mutlaka hizmet olarak karşılığı olmak zorunda değildir.” ifadesine olmuştur.

3.6.2.2. Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

Vergi ahlâkını ölçmek amacıyla öğrenciye sunulan ifadelerin frekans değerleri, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama*	Standart Sapma
1- Vergi kaçırarak vatandaşı suç işlemişlerdir.	n 63 % 8,7	40 5,5	78 10,8	210 29,2	330 45,8	3,98	1,25	
2- Vergi kaçırarak Maliye Bakanlığı, vergi daireleri, Alo Maliye 189 hattı gibi ilgili yerlere şikâyet etmek doğru bir davranıştır.	n 40 % 5,5	44 6,1	87 12,1	230 31,9	320 44,4	4,03	1,14	
3- Vergi kaçırarak, suçun niteliğine göre mutlaka para veya hapis cezası verilmelidir.	n 57 % 7,9	50 6,9	151 20,9	215 29,8	248 34,5	3,75	1,22	
4- Denetim ve cezalar olmasa bile vergi borcu mutlaka ödenmelidir.	n 66 % 9,2	66 9,2	128 17,8	282 39,1	179 24,7	3,61	1,21	
5- Daha az vergi ödemek için kanundaki açıklardan faydalanmak doğru bir davranış değildir.	n 60 % 8,3	82 11,4	137 19,0	231 32,0	211 29,3	3,62	1,24	
6- Vatandaşlar vergiyi zorunlu olduğu için değil gönüllü olarak ödemelidirler.	n 120 % 16,6	104 14,4	181 25,1	160 22,2	156 21,6	3,18	1,37	
7- Alışveriş yaparken mutlaka fiş ya da fatura alınmalıdır.	n 46 % 6,4	24 3,3	39 5,4	172 23,9	440 61,0	4,30	1,13	

*Ölçek: 1 – Kesinlikle Katılmıyorum, 5 – Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 7’deki verilere göre, öğrencilerin bütün ifadelere katılım gösterdiği görülmektedir. Yedi ifadenin tamamının ortalaması üçten büyüktür. En çok katılım (4,30), “Alışveriş yaparken mutlaka fiş ya da fatura alınmalıdır.” ifadesine olmuştur. En az katılım (3,18) ise “Vatandaşlar vergiyi zorunlu olduğu için değil gönüllü olarak ödemelidirler.” ifadesine aittir.

3.6.2.3. Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

Öğrencilerin, Türkiye’deki vergilerle ilgili farkındalıklarını ölçmeye yönelik ifadelerin frekans değerleri, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama*	Standart Sapma
1- Toplanan vergilerin hangi hizmetler için harcadığımı bilmek isterim.	n	62	41	94	209	315	3,93	1,25
	%	8,6	5,7	13,0	29,0	43,7		
2- Alışveriş yaparken ödediğim vergi veya vergiler hakkında genel bilgi sahibiyim.	n	42	44	87	230	320	4,03	1,14
	%	5,5	6,1	12,1	31,9	44,4		
3- Türkiye’de, çok kazanandan çok, az kazanandan az verginin alındığı adil bir vergi sistemi vardır.	n	58	53	154	216	240	3,73	1,22
	%	3,0	7,4	21,4	30,0	33,2		

*Ölçek: 1 – Kesinlikle Katılmıyorum, 5 – Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 8’deki verilere göre öğrenciler, bütün ifadelere katılmışlardır. En yüksek katılım (4,03), “Alışveriş yaparken ödediğim vergi veya vergiler hakkında genel bilgi sahibiyim.” ifadesine olurken, en düşük katılım (3,73), “Türkiye’de, çok kazanandan çok, az kazanandan az verginin alındığı adil bir vergi sistemi vardır.” ifadesine olmuştur.

3.6.2.4. Vergi Haftasıyla İlgili İfadelere Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

Vergi haftasıyla ilgili farkındalığı ölçmek amacıyla hazırlanan ifadelerin frekans değerleri, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Vergi Haftasıyla İlgili İfadelerin Frekans Değerleri, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Vergi Haftasıyla İlgili İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama*	Standart Sapma
1- Vergi haftasının varlığından haberdarım.	n	291	216	116	59	39	2,08	1,17
	%	40,4	30,0	16,0	8,2	5,4		
2- Okulumuzda vergi haftası etkinlikleri düzenlenmektedir.	n	321	161	154	53	32	2,05	1,16
	%	44,5	22,3	21,3	7,4	4,4		
3- Vergi haftası etkinliklerine (şiir, kompozisyon, yarışma, seminer gibi) katıldım.	n	399	195	67	30	30	1,74	1,06
	%	55,3	27,0	9,3	4,2	4,2		
4- Okulumuzda Türkiye’deki uygulanan vergilerle ilgili seminer düzenlense gönüllü olarak katılmak isterim.	n	118	346	198	52	7	2,28	0,86
	%	16,4	48,0	27,5	7,1	1,0		

*Ölçek: 1 – Kesinlikle Katılmıyorum, 5 – Kesinlikle Katılıyorum

Tablo 9’daki verilere göre, öğrenciler, vergi haftasıyla ilgili ifadelerin hiçbirine katılmamaktadırlar. En az katılım (1,74), “Vergi haftası etkinliklerine (şiir, kompozisyon,

yarışma, seminer gibi) katıldım.” ifadesine olmuştur. En çok katılım (2,28) ise “Okulumuzda Türkiye’deki uygulanan vergilerle ilgili seminer düzenlense gönüllü olarak katılmak isterim.” ifadesine aittir.

3.6.3. Verilerin Analizi

Yapılan anket çalışması neticesinde toplanan verilerin analiz edilmesi için öncelikle normallik testi ve güvenilirlik analizi yapılmıştır. Her ikisinin de olumlu sonuçlanmasının ardından, iki bağımsız değişkeni olan hipotezlerin test edilmesi için “Bağımsız Örneklem T Testi”, ikiden fazla bağımsız değişkeni olan hipotezlerin test edilmesi için “Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” kullanılmıştır.

3.6.3.1. Normallik Testi

Normallik testi yapılmadan önce vergi algısıyla ilgili dokuz ifadenin, vergi ahlâkıyla ilgili yedi ifadenin, Türkiye’deki vergilerle ilgili üç ifadenin, vergi haftasıyla ilgili dört ifadenin ve vergi algısı, vergi ahlâkı ve Türkiye’de vergilerin toplamından oluşan vergi bilinciyle ilgili 19 ifadenin ortalamaları bulunmuştur. Bulunan ortalamalar kullanılarak SPSS 22.0 istatistik programında normallik analizi yapılmış ve analizin sonucunda ortaya çıkan sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı, Türkiye’deki Vergiler, Vergi Haftası ve Vergi Bilincine (Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı ve Türkiye’deki Vergiler) Ait İfadelerin Ortalamalarının Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Vergi Algısıyla İlgili İfadeler	9	721	3,05	-,252	-,134
Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadeler	7	721	3,78	-,952	,822
Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadeler	3	721	3,90	-1,053	,582
Vergi Haftasıyla İlgili İfadeler	4	721	2,16	,720	,480
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	721	3,40	-,607	,472

Normal dağılım için çarpıklık(skewness) ve basıklık(kurtosis) değerleri göz önünde bulundurulmuştur. Nakip’e (2013:334-335) göre, ortaya çıkan verilerin, ortalamanın sağında veya solunda mı olduğunu gösteren kavram çarpıklık, verilerin sivrililiğini veya basıklığını ölçen kavram ise basıklıktır.

Çarpıklık ve basıklık değerleri, -1,5 ile +1,5 arasında olduğu zaman dağılım normal kabul edilmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013: aktaran, Beydoğan, 2017:250). Tablo 10’a

göre, çarpıklık ve basıklık değerleri, -1,5 ile +1,5 arasında olduğu için veriler normal dağılım göstermiştir.

3.6.3.2. Güvenilirlik Analizi

Öğrencilerin vergi algısını, vergi ahlâkını, Türkiye’deki vergiler hakkındaki farkındalıklarını, vergi haftasıyla ilgili farkındalıklarını ve vergi bilinci (vergi algısı, vergi ahlâkı ve Türkiye’deki vergiler) düzeylerini ölçmek için yapılan anketin güvenilirliğini ölçmek amacıyla SPSS 22.0 istatistik programında güvenilirlik analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan ve Tablo 11’de verilen Cronbach’s Alpha katsayıları baz alındığında ölçeğin tamamının güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı, Türkiye’deki Vergiler, Vergi Haftası ve Vergi Bilincine (Vergi Algısı, Vergi Ahlâkı ve Türkiye’deki Vergiler) Ait İfadeler İçin Güvenilirlik Analizi

	İfade Sayısı	Cronbach’s Alpha
Vergi Algısıyla İlgili İfadeler	9	.773
Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadeler	7	.785
Türkiye’deki Vergilerle İlgili İfadeler	3	.812
Vergi Haftasıyla İlgili İfadeler	4	.816
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	.867

Cronbach’s Alpha katsayısı 0,70 ve üstü olması durumunda ölçek güvenilir olarak kabul edilmektedir (Kılıç, 2016:47).

3.6.4. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

H₁: Vergi bilinci açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 12: Öğrencilerin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sd	p	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	392	3,4019	,63585	,199	719	,842	Ret
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	329	3,3921	,67599				

Tablo 12’deki verilere göre ($p > 0,05$), vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerdeki öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₁ reddedilmiştir.**

H₂: Vergi algısı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 13: Öğrencilerin Vergi Algısı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sd	p	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	392	3,0204	,76099	-1,068	719	,286	Ret
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	329	3,0813	,76418				

Tablo 13'e göre ($p > 0,05$), vergi algısı açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerdeki öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. **H₂ reddedilmiştir.**

H₃: Vergi ahlâkı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 14: Öğrencilerin Vergi Ahlâkı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sd	p	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	392	3,8207	,79774	1,347	719	,178	Ret
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	329	3,7390	,82583				

Tablo 14'deki sonuçlara göre ($p > 0,05$), vergi ahlâkı açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki öğrencilerle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerdeki öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₃ reddedilmiştir.**

H₄: Vergi bilinci bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Her bir okul türünde farklı sınıf seviyesindeki öğrenci sayıları Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilere Ait Çapraz Tablo

Okul Türü	Sınıflar				Toplam
	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	12. Sınıf	
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	100	99	95	98	392
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	96	75	94	64	329
Toplam	196	174	189	162	721

Tablo 16: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilerin Vergi Bilinci Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Sonuç
Gruplar Arası	,582	3	,194	452	,716	
Grup İçi	307,403	717	,429			Ret
Toplam	307,984	720				

Tablo 16'ya göre ($p>0,05$), vergi bilinci açısından anket uygulanan öğrencilerin farklı sınıf seviyeleri (9., 10., 11. ve 12. sınıf) arasında anlamlı farklılık yoktur. **H₄ reddedilmiştir.**

H₅: Vergi algısı bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 17: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilerin Vergi Algısı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p*	Sonuç
Gruplar Arası	3,771	3	1,257	2,173	,073	
Grup İçi	414,866	717	,579			Ret
Toplam	418,638	720				

*Levene testi sonucu $<0,05$ olduğundan Welch testindeki p değeri kullanılmıştır (ibm.com, 2020).

Tablo 17'deki verilere göre ($p>0,05$), vergi algısı açısından anket uygulanan farklı sınıf seviyeleri (9., 10., 11. ve 12. sınıf) arasında anlamlı farklılık yoktur. **H₅ reddedilmiştir.**

H₆: Vergi ahlâkı bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 18: Farklı Sınıf Seviyelerindeki Öğrencilerin Vergi Ahlâkı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Sonuç
Gruplar Arası	1,987	3	,662	1,007	,389	
Grup İçi	471,729	717	,658			Ret
Toplam	473,716	720				

Tablo 18'deki verilere göre ($p > 0,05$), vergi ahlâkı bakımından farklı sınıf seviyeleri (9., 10., 11. ve 12. sınıf) arasında anlamlı farklılık yoktur. **H₆ reddedilmiştir.**

H₇: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezi test etmek amacıyla, sadece muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencilerine ait veriler analiz edilmiştir. Veri çıkarıldığından dolayı tekrar normallik ve güvenilirlik testi yapılmıştır. Bu testlerin sonucu Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: H₇'nin Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	329	3,39	-,519	,114	0,876

Tablo 19'a göre, yeniden düzenlenen verilerin, Cronbach's Alpha katsayısı 0,70'den büyük olduğu için güvenilir (Kılıç, 2016:47), çarpıklık ve basıklık değerleri ise -1,5 ile +1,5 arasında olduğundan normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir (Tabachnick and Fidell, 2013: aktaran, Beydoğan, 2017:250).

Tablo 20: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Farklı Sınıf Seviyeleri Arasındaki Vergi Bilinci Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p*	Sonuç
Gruplar Arası	3,612	3	1,204	2,675	,060	
Grup İçi	146,270	325	,450			Ret
Toplam	149,882	328				

*Levene testi sonucu $< 0,05$ olduğundan Welch testindeki p değeri kullanılmıştır (ibm.com, 2020).

Tablo 20'deki verilere göre ($p>0,05$), vergi bilinci açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının farklı sınıf seviyelerindeki (9., 10., 11. ve 12. sınıf) öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₇ reddedilmiştir.**

H₈: Vergi algısı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezin test edilmesi için veriler yeniden düzenlendiğinden, güvenilirlik ve normallik testi sonuçları yeniden yapılmış ve testlerin sonuçları Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21: H₈'in Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Algısıyla İlgili İfadeler	9	329	3,08	-,258	-,339	0,785

Tablo 21'e göre, uygulanan ölçek güvenilir ve veriler normal dağılım göstermiştir.

Tablo 22: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Farklı Sınıf Seviyeleri Arasındaki Vergi Algısı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Sonuç
Gruplar Arası	4,485	3	1,495	2,598	,052	
Grup İçi	187,058	325	,576			Ret
Toplam	191,544	328				

Tablo 22'ye göre ($p>0,05$), vergi algısı açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki farklı sınıf seviyeleri (9., 10., 11. ve 12. sınıf) arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₈ reddedilmiştir.**

H₉: Vergi ahlâkı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezin test edilmesi amacıyla veriler yeniden düzenlendiğinden, güvenilirlik ve normallik testleri tekrar yapılmış, sonuçlar Tablo 23'e aktarılmıştır.

Tablo 23: H₉'un Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Ahlâkıyla İlgili İfadeler	7	329	3,74	-,765	,203	0,783

Tablo 23'e göre, uygulanan ölçek güvenilirdir ve veriler normal dağılım göstermiştir.

Tablo 24: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Farklı Sınıf Seviyeleri Arasındaki Vergi Ahlâkı Farklılığına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p*	Sonuç
Gruplar Arası	3,442	3	1,147	1,693	,254	
Grup İçi	220,255	325	,678			Ret
Toplam	223,696	328				

*Levene testi sonucu <0,05 olduğundan Welch testindeki p değeri kullanılmıştır (ibm.com, 2020).

Tablo 24'deki verilere göre ($p > 0,05$), vergi ahlâkı açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki farklı sınıf seviyeleri (9., 10., 11. ve 12. sınıf) arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₉ reddedilmiştir.**

H₁₀: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezi test etmek amacıyla, veriler yeniden düzenlendiği için güvenilirlik ve normallik testleri tekrar yapılmış ve sonuçlar Tablo 25'de verilmiştir.

Tablo 25: H₁₀'un Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	196	3,39	-,664	,613	0,834

Tablo 25'e göre, uygulanan ölçek güvenilirdir ve veriler normal dağılım göstermiştir.

Tablo 26: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 9. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 9. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sd	p	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	100	3,2905	,64114	-2,369	194	,019	Kabul
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	96	3,4923	,54520				

Tablo 26'ya göre ($p < 0,05$), vergi bilinci açısından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerde eğitim gören 9. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitiminin verilmeyen liselerde eğitim gören 9. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H_{10} kabul edilmiştir.

Vergi bilinci düzeyi, muhasebe ve finansman eğitimi verilen okullardaki 9. sınıf öğrencilerinde daha yüksektir ($3,4923 > 3,2905$). Muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında, 9. sınıf düzeyinde muhasebe ve finansman alanıyla ilgili dersler okutulmamaktadır. Dolayısıyla farklılığın sebepleri arasında muhasebe ve finansman eğitimini göstermek yanlış olacaktır. Bu farklılığın sebebi olarak aşağıdakiler sıralanabilir;

- Muhasebe ve finansman eğitimi verilen okullarda vergi haftasının daha etkin kutlanması,
- Öğrencilerin mesleki gelişim dersine muhasebe ve finansman öğretmenlerinin girmesi,
- Öğrencilerin, üst sınıflardan (10., 11. ve 12. sınıflar) vergiyle ilgili olumlu bakış açısı edinmesi.

Yukarıda sayılan sebepler ve daha fazlası ayrı bir araştırma konusudur.

H_{11} : Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 10. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 10. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezin test edilmesi amacıyla veri setinden bazı veriler çıkarılmıştır. Bundan dolayı normallik ve güvenilirlik testleri tekrar yapılmış ve sonuçlar Tablo 27'ye aktarılmıştır.

Tablo 27: H₁₁'in Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	174	3,37	-1,000	,725	0,889

Tablo 27'ye göre, uygulanan ölçek güvenilirdir ve veriler normal dağılım göstermiştir.

Tablo 28: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 10. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 10. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t*	Sd*	p*	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	99	3,4769	,62315				
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	75	3,2358	,77572	2,206	138,962	,029	Kabul

*Levene testi sonucu <0,05 olduğundan equal variances not assumed satırındaki değerler kullanılmıştır (Akyıldız, 2009).

Tablo 28'e göre ($p < 0,05$), muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki 10. sınıf öğrencileriyle, muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerdeki 10. Sınıf öğrencileri arasında vergi bilinci bakımından anlamlı bir farklılık vardır. **H₁₁ kabul edilmiştir.**

10. sınıf düzeyinde muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerin vergi bilinci seviyesi, muhasebe ve finansman eğitimi almayan öğrencilerin vergi bilinci seviyesinden daha düşüktür ($3,2358 < 3,4769$). Muhasebe ve finansman alanının 10. sınıf düzeyindeki ders programı incelendiğinde, özellikle, temel muhasebe dersinde vergiyle ilgili birçok içeriğin mevcut olduğu ve dersin uygulamasına yönelik olarak “*vergilendirilmiş kazancın kutsallığıyla ilgili değer, tutum ve davranışları ön plana çıkararak etkinliklere yer verilmelidir*” ifadesinin yer aldığı görülmektedir (megep.meb.gov.tr, 2019). Muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen okullarda ise vergiyle ilgili içeriği olan herhangi bir ders mevcut değildir (mufredat.meb.gov.tr, 2020). Vergiyle ilgili içeriğe sahip herhangi bir ders almayan öğrencilerin vergi bilinci düzeyi daha yüksektir.

H₁₂: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 11. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 11. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezi test etmek amacıyla, veriler yeniden düzenlendiğinden dolayı güvenirlilik ve normallik testleri tekrar yapılmış ve sonuçlar Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29: H₁₂'nin Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	189	3,38	-,255	-,461	0,842

Tablo 29'a göre, uygulanan ölçek güvenilir ve veriler normal dağılım göstermiştir.

Tablo 30: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 11. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 11. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t*	Sd*	p*	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	95	3,4205	,53879				
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	94	3,3471	,64807	,846	180,281	,399	Ret

*Levene testi sonucu <0,05 olduğundan equal variances not assumed satırındaki değerler kullanılmıştır.

Tablo 30'daki verilere göre ($p > 0,05$), vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki 11. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerin 11. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₁₂ reddedilmiştir.**

H₁₃: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 12. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Hipotezin test edilmesi amacıyla veri setinden bazı veriler çıkarıldığından dolayı normallik ve güvenirlilik testleri tekrar yapılmış ve sonuçlar Tablo 31'e aktarılmıştır.

Tablo 31: H₁₃'ün Test Edilmesi Amacıyla Tekrar Düzenlenen Verilerin Normallik ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	İfade Sayısı	N	Ort.	Çarpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)	Cronbach's Alpha
Vergi Bilinciyle İlgili İfadeler	19	162	3,45	-,452	,397	0,893

Tablo 31'e göre, uygulanan ölçek güvenilir ve veriler normal dağılım göstermiştir.

Tablo 32: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerde Eğitim Gören 12. Sınıf Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerde Eğitim Gören 12. Sınıf Öğrencilerinin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sd	p	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	98	3,4216	,71925	-,593	160	,554	Ret
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	64	3,4910	,73941				

Tablo 32'ye göre ($p > 0,05$), vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerin 12. sınıf öğrencileriyle, muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerin 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₁₃ reddedilmiştir.**

H₁₄: Vergi haftası farkındalığı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 33: Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen Liselerin Öğrencileriyle Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen Liselerin Öğrencilerinin Vergi Haftası Farkındalığı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Okul Türü	N	Ortalama	Standart Sapma	t*	Sd*	p*	Sonuç
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilmeyen	392	1,9726	,75099	-6,928	662,344	,000	Kabul
Muhasebe ve Finansman Eğitimi Verilen	329	2,3891	,84590				

*Levene testi sonucu $< 0,05$ olduğundan equal variances not assumed satırındaki değerler kullanılmıştır.

Tablo 33'deki bilgilere göre ($p < 0,05$), muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerdeki öğrencilerle, muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen liselerdeki öğrenciler arasında vergi haftası farkındalığı bakımından anlamlı bir farklılık vardır. **H₁₄ kabul edilmiştir.**

Her iki okul türünde de vergi haftasıyla ilgili ifadelerle katılım düzeyi (1,9726 ve 2,3891) çok düşüktür. Muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin vergi haftası farkındalığı daha yüksektir ($2,3891 > 1,9726$). Vergi haftasıyla ilgili faaliyetlerin, muhasebe ve finansman eğitimi verilen liselerde, bu eğitimin verilmediği liselere göre daha etkin yapıldığı söylenebilir. Buna rağmen, vergi haftasıyla ilgili ifadelerle katılma düzeyi ortalamanın çok altında kalmakta ve yeterli düzeyde olmamaktadır.

H₁₅: Vergi bilinci bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 34: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Vergi Bilinci Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t*	Sd*	p*	Sonuç
Kadın	315	3,4344	,60251	1,363	709,166	,173	Ret
Erkek	406	3,3687	,69073				

*Levene testi sonucu $<0,05$ olduğundan equal variances not assumed satırındaki değerler kullanılmıştır.

Tablo 34'e göre ($p>0,05$), vergi bilinci bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık yoktur. **H₁₅ reddedilmiştir.**

H₁₆: Vergi algısı bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 35: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Vergi Algısı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t	Sd	p	Sonuç
Kadın	315	3,0885	,73054	1,250	719	,212	Ret
Erkek	316	3,0169	,78591				

Tablo 35'e göre ($p>0,05$), kadın ve erkek öğrenciler arasında vergi algısı açısından anlamlı bir farklılık yoktur. **H₁₆ reddedilmiştir.**

H₁₇: Vergi ahlâkı bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 36: Kadın ve Erkek Öğrencilerin Vergi Ahlâkı Farklılığına İlişkin Bağımsız Örneklem T Testi (Independent Sample T Test) Sonuçları

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	t*	Sd*	p*	Sonuç
Kadın	315	3,8304	,76124	1,388	703,602	,165	Ret
Erkek	406	3,7470	,84696				

*Levene testi sonucu $<0,05$ olduğundan equal variances not assumed satırındaki değerler kullanılmıştır.

Tablo 36'daki verilere göre ($p>0,05$), kadın ve erkek öğrenciler arasında vergi ahlâkı bakımından anlamlı bir farklılık yoktur. **H₁₇ reddedilmiştir.**

SONUÇ

Kamu hizmetlerinin en önemli finansman kaynağı olan vergilerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi için kamu idaresinin vergi toplama yeteneğinin yanında vergi mükelleflerinin vergiyle ilgili haklarının ve sorumluluklarının farkında olup vergi ödeme konusunda istekli olmaları beklenir. Vergiyle ilgili olumsuz bir algıya sahip olan, yeterli bilince sahip olmayan vatandaşlar, vergi ödeme konusunda isteksiz olup devletin vergi toplama konusunda sıkıntı yaşamasına neden olabileceklerdir.

Her vatandaşın vergi bilincine sahip olması önemli olmakla birlikte, özellikle vergiyle ilgili iş ve işlemlerin yürütülmesi noktasında çok önemli bir görev üstlenen muhasebe meslek mensuplarının, vergi bilincine sahip olması ayrıca önem taşımaktadır. Muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumları, muhasebe meslek mensubu yetiştirme konusunda ön plana çıkan eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlardan mezun olan öğrencilerin her biri, muhasebe meslek mensubu adaydır. Dolayısıyla bu kurumlarda verilen eğitimin, öğrencilere olumlu bir vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci kazandırması beklenmektedir. Araştırmada, ortaöğretim kurumlarında verilen muhasebe ve finansman eğitiminin vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilincine katkısını tespit etmek amacıyla, bu eğitimi alan ve almayan öğrencilerin vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci farklılıkları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilere vergi bilinci kazandırmak amacıyla yapılan vergi haftası çalışmalarının etkinliği ölçülmeye çalışılmıştır.

Öğrencilere, vergi algısı, vergi ahlâkı, Türkiye’deki vergiler ve vergi haftasıyla ilgili ifadelerle katılım düzeyleri sorulmuştur. En düşük katılım “1=Kesinlikle Katılmıyorum”, en yüksek katılım “5=Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerine aittir. Öğrencilerin vermiş olduğu cevapların ortalaması üç veya üçten büyükse, ifadelerle katılım olduğu kabul edilmektedir.

Öğrencilerin, anketteki ifadelerle katılım düzeylerinin ortalamaları şu şekildedir;

- Vergi algısıyla ilgili ifadelerle ortalama katılım düzeyi 3,05,
- Vergi ahlâkıyla ilgili ifadelerle ortalama katılım düzeyi 3,78,
- Türkiye’deki vergilerle ilgili ifadelerle ortalama katılım düzeyi 3,90,
- Vergi bilinciyle ilgili ifadelerle ortalama katılım düzeyi 3,40,
- Vergi haftasıyla ilgili ifadelerle ortalama katılım düzeyi 2,16.

Yukarıdaki verilere göre, ankete katılan öğrencilerin, olumlu bir vergi algısına sahip olduğu, vergi ahlâkı düzeylerinin yüksek olduğu, Türkiye'deki vergilerle ilgili farkındalığa sahip olduğu ve yüksek bir vergi bilinci düzeyine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Vergi haftasıyla ilgili farkındalıklarının ise düşük olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın amacına uygun olarak;

- Farklı okul türlerinde eğitim gören öğrenciler arasında (muhasabe ve finansman eğitimi verilen okullardaki öğrencilerle muhasabe ve finansman eğitimi verilmeyen okullardaki öğrenciler),
- Farklı okul türlerindeki farklı sınıf seviyelerinde eğitim gören öğrenciler arasında (muhasabe ve finansman eğitimi verilen okullardaki 9. sınıf öğrencileriyle muhasabe ve finansman eğitimi verilmeyen okullardaki 9. sınıf öğrencileri ve aynı şekilde 10., 11., ve 12. sınıf öğrencileri),
- Muhasabe ve finansman eğitimi verilen okullardaki farklı sınıf seviyelerinde eğitim gören öğrenciler arasında (9., 10., 11., ve 12. sınıf öğrencileri),
- Kadın ve erkek öğrenciler arasında,

Vergi algısı, vergi ahlâkı, vergi bilinci ve vergi haftası farkındalığı açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığıyla ilgili hipotezler ortaya konmuş ve test edilmiştir. Test edilen hipotezler ve test sonuçları Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37: Test Edilen Hipotezler ve Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H ₁ : Vergi bilinci açısından muhasabe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasabe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₂ : Vergi algısı bakımından muhasabe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasabe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₃ : Vergi ahlâkı bakımından muhasabe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasabe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₄ : Vergi bilinci bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₅ : Vergi algısı bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₆ : Vergi ahlâkı bakımından ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret

H7: Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H8: Vergi algısı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H9: Vergi ahlâkı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında farklı sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₁₀ : Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 9. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Kabul
H ₁₁ : Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 10. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 10. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Kabul
H ₁₂ : Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 11. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 11. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₁₃ : Vergi bilinci bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının 12. sınıf öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının 12. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₁₄ : Vergi haftası farkındalığı bakımından muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarının öğrencileriyle muhasebe ve finansman eğitimi verilmeyen ortaöğretim kurumlarının öğrencileri arasında anlamlı farklılık vardır.	Kabul
H ₁₅ : Vergi bilinci bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₁₆ : Vergi algısı bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret
H ₁₇ : Vergi ahlâkı bakımından kadın ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır.	Ret

Tablo 37’de yer alan hipotezler ve sonuçlarına göre; muhasebe ve finansman eğitimi verilen ve verilmeyen ortaöğretim kurumu öğrencileri arasında vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci bakımından anlamlı farklılıklar bulunamamış ve ortaöğretim kurumlarında verilen muhasebe ve finansman eğitiminin vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilincine katkısının olmadığı sonucuna varılmıştır.

Muhasebe ve finansman eğitimi verilen ve verilmeyen ortaöğretim kurumlarındaki öğrenciler arasında vergi haftası farkındalığı bakımından anlamlı bir farklılık vardır. Muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin vergi haftası farkındalığı, bu eğitimin verilmediği ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin vergi haftası farkındalığından daha fazladır ($2,3891 > 1,9726$). Muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında, vergi haftasına yönelik yapılan çalışmaların, diğer ortaöğretim kurumlarındaki çalışmalara göre daha etkin olmasına rağmen yeterli düzeyde ($2,3891$) olmadığı görülmüştür.

Kadın ve erkek öğrenciler arasında, vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci bakımından farklılıklar olmadığı için, ortaöğretim düzeyinde eğitim gören öğrenciler arasında

cinsiyetin, vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilincine etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular aracılığıyla ulaşılan sonuçlardan hareketle özellikle muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumları için aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Muhasebe ve finansman alanında okutulan ve vergi içeriğine sahip birçok ders, vergi algısı, vergi ahlâkı ve vergi bilinci bakımından öğrencilere bir katkı sunmamaktadır. Vergi bilinci kavramı, ders konuları arasında işlenmek yerine, ders içerisinde ayrı bir konu başlığı olarak öğrencilere sunulmalıdır. Vergiyle ilgili öğretimin yanında eğitim de verilmelidir.
- Vergi bilincini arttırmak amacıyla, muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarıyla, vergi dairesi, meslek odaları gibi kurumlar arasında eşgüdüm sağlanmalı ve eğitim-öğretim yılı içine yayılacak etkinlikler planlanmalıdır.
- Ortaöğretim kurumlarında, vergi bilincini arttırmaya yönelik çalışmalar, daha verimli olacak şekilde ve sadece belli haftaları değil de bütün bir yılı kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Bu çalışmalar, sadece muhasebe ve finansman eğitimi verilen ortaöğretim kurumlarında değil, bütün ortaöğretim kurumlarında etkili olacak şekilde ve öğrenci katılımı gözetilerek icra edilmelidir.
- Öğrencilerin, vergi bilincini daha erken yaşlarda edinebilmesi amacıyla, ilköğretim müfredatında, vergi bilinci konusunu da içine alan vatandaşlık eğitimine daha çok yer verilmelidir.

Araştırma, Kocaeli iline bağlı Gebze ilçesindeki ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi alan ve almayan öğrencilerin vergi bilinci düzeylerinin araştırılmasına yöneliktir. Bu konuda yapılacak yeni çalışmalarda farklı il ve ilçelerin ortaöğretim kurumlarında muhasebe ve finansman eğitimi verilen ve verilmeyen öğrencilerin vergi bilinci düzeyleri incelenerek, yapılan karşılaştırma sonucu elde edilen bulguların farklılık gösterip göstermediği araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Acardağ, A. (2008). *Vergiye doğuran olay*, MuhasebeNet, Erişim Adresi: https://www.muhasabenet.net/makale_aytac_acardag_vergiyi%20doguran%20olay.html (Erişim Tarihi: 09.11.2019).
- Ak, A. (2015). Kamu alacaklarının tahsilinde nakit dışı tahsil yöntemleri. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-43. Erişim Adresi: <http://www.siyasetekonomiyonetim.org/index.php/sevad/article/view/219/176> (Erişim Tarihi: 23.10.2019).
- Akbulut, A. (2000). Verginin mali amacı ve Türkiye'deki sonuçları. *Vergi Dünyası*. (231). 121-127. Erişim Adresi: <http://www.vergidunyasi.com.tr/Makaleler/2543> (Erişim Tarihi: 01.11.2019).
- Akdoğan, A. (1997). *Kamu maliyesi* (6. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, A. (1999). Vergilendirme politikası, gelir ve ikame etkileri açısından izlenebilecek gelir vergisi politikasının değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 97-104. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/288005> (Erişim Tarihi: 17.12.2019).
- Akdoğan, A. (2004). *Türk vergi sistemi ve uygulaması* (5. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akdoğan, A. (2011). *Kamu maliyesi* (11. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aksoy, Ş. (1998). *Kamu maliyesi* (3. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Aktan, C. C. (2006a). Vergi psikolojisinin temelleri ve vergi ahlakı. İçinde Aktan, C. C., Dileyici, D. & Vural İ. Y. (Eds), *Vergileme ekonomisi ve vergileme psikolojisi* (ss. 125-136). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, C. C. (2006b). Vergi dışı piyasa ekonomisi. İçinde Aktan, C. C., Dileyici, D. & Vural İ. Y. (Eds), *Vergileme ekonomisi ve vergileme psikolojisi* (ss. 189-221). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, C. C. (2019). *Genel olarak vergi tarifeleri*, Canaktan WEB, Erişim Adresi: http://www.canaktan.org/ekonomi/kamu_maliyesi/duzvergi/vergi-tarife.htm (Erişim Tarihi:13.11.2019).
- Aktan, C. C., & Çoban H. (2006). Vergileme ekonomisi ve vergileme psikolojisi perspektiflerinden vergiye karşı tutum ve davranışları belirleyen faktörler. İçinde Aktan, C. C., Dileyici, D. & Vural İ. Y. (Eds), *Vergileme ekonomisi ve vergileme psikolojisi* (ss. 137-157). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, C. C., Dileyici, D., & Saraç, H. (2006). Vergilere karşı tepkiler ve vergilerin ahlaki ve sosyo psikolojik sınırları. İçinde Aktan, C. C., Dileyici, D. & Vural İ. Y. (Eds), *Vergileme ekonomisi ve vergileme psikolojisi* (ss. 158-171). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Akyıldız, M. (2009). *T testi'nin SPSS ile uygulanması ve yorumlanması*, Erişim Adresi: <http://www.istatistik.gen.tr/?p=54> (Erişim Tarihi: 05.03.2020).
- Alm, J., Jackson, B. R. & McKee, M. (1992). Institutional uncertainty and taxpayer compliance, *American Economic Review*, 82(4), 1018-1026. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/4980560_Institutional_Uncertainty_and_Taxpayer_Compliance (Erişim Tarihi: 26.04.2020).
- ANOVA Seçenekleri (2020). Erişim Adresi: https://www.ibm.com/support/knowledgecenter/tr/SSEP7J_10.1.1/com.ibm.swg.ba.cognos.ug_cr_rptstd.10.1.1.doc/c_id_obj_anova.html (Erişim Tarihi: 02.03.2020).
- Apak, T. (2017). *Vergi kaçıramazsınız ancak vergiden kaçınabilirsiniz*, Erişim Adresi: <http://www.alomaliye.com/2017/06/05/vergi-kacirma-vergiden-kacinma/> (Erişim Tarihi: 18.12.2019).
- Arısoy, İ., & Ünlükaplan, İ. (2011). Katma değer vergisi, enflasyon oranı ve kamu harcamaları arasındaki ilişkilerin dinamik analizi. *Sosyoekonomi*, 16 (16), 93-112. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/197709> (Erişim Tarihi: 26.11.2019).
- Arslan, K. O. (2016). Vergilendirme yetkisinin meşruluk kaynakları: Optimal vergilendirme ilkeleri ve kamu yararı. *Türkiye Barolar Birliği (TBB) Dergisi*, (127), 223-244. Erişim Adresi: <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2016-127-1614> (Erişim Tarihi: 12.10.2019).
- Arslan, M. (2012). *Türk vergi sistemi* (5. Baskı). Bursa: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aslan, A. (2019). *Kar paylarının vergilendirilmesi*, MuhasebeTR, Erişim adresi: <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/ahmetaslan/001/> (Erişim Tarihi: 22.11.2019).
- Aydın, M., & Topkaya, Ö. (2015, Aralık). *Türkiye'de sosyal devletin vergileme alanları*, 7. Sosyal İnsan Hakları Uluslararası Sempozyumu, Denizli.
- Ayyıldız, Y. (2014). Vergi mükelleflerinin suç ve ceza algısı: Türkiye alan araştırması. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51(598), 19-43. Erişim Adresi: http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/files/articles/152820005790_2.pdf (Erişim Tarihi: 04.01.2020).
- Bağdigen, M., & Erdoğan A. (2010). Vergi uygulamaları karşısında mükelleflerin tutum ve davranışlarının tespiti: Zonguldak ili örneği. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 47(548), 105-122. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/292140895_Vergi_Uygulamalari_Karsisinda_Mukelleflerin_Tutum_ve_Davranislarinin_Tespiti_Zonguldak_Ili_Ornegi (Erişim Tarihi: 28.12.2019).
- Baloğlu, B. (2010). *Sosyolojik açıdan Türkiye'de halkın vergiye bakışı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/497090> (Erişim Tarihi: 08.02.2020).
- Belediye Gelirleri Kanunu (1981). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2464.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- Beydoğan, H. Ö. (2017). Eđitimcilerin eğitim araştırmalarına yönelik tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 18(3), 246-260. Erişim Adresi: http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt18Sayi3/b13943bc-35bc-4205-bd13-cfcf4d2cb078_20171228016.pdf (Erişim Tarihi: 22.02.2020).
- Biber, A. E. (2008). Değişen devlet anlayışı, müdahalecilik ve piyasa ekonomisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 56-69. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/154683> (Erişim Tarihi: 24.12.2019).
- Birinci, N., & Akyazı, H. (2017). Düz ve artan oranlı kişisel gelir vergisi tarifelerinin ekonomik etkileri. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(1), 45-60. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/528800> (Erişim Tarihi: 15.11.2019).
- Bozdoğan, K., Buyrukoğlu S., & Bozdoğan, D. (2012). Sosyal vergileme ilkeleri açısından asgari geçim indiriminin değerlendirilmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, (375), 128-136. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Selcuk_Buyrukoglu/publication/289528890_Sosyal_Vergileme_Ilkeleri_Acisindan_Asgari_Gecim_Indiriminin_Degerlendirilmesi/links/568ed68a08aead3f42f07417/Sosyal-Vergileme-Ilkeleri-Acisindan-Asgari-Gecim-Indiriminin-Degerlendirilmesi.pdf (Erişim Tarihi: 16.10.2019).
- Bulutoğlu, K. (2004). *Türk vergi sistemi* (8. Baskı). İstanbul: Batı Türkeli Yayıncılık.
- Buyrukoğlu, S., & Buzkıran, D. (2016). Klasik ve modern vergileme ilkeleri çerçevesinde uzlaşma müessesesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 2077-2091. Erişim Adresi: <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/226732> (Erişim Tarihi:12.10.2019).
- Canpolat Kaya, S. (2018). *Yükseköğretim öğrencilerinde vergi bilinci ve vergi algısı üzerine bir araştırma: Ahi Evran Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğe Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğe.
- Çakıcı, Ö., & Ceylan, M. (2014). *Banka ve sigorta muameleleri vergisi: Teori- uygulama-mevzuat*. Erişim Adresi: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/2144/BSMV_OCMC_Kitap.pdf (Erişim Tarihi: 27.11.2019).

- Dinçer, H. (2009). Verginin tahakkuku ve kesinleşmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, (336). Erişim Adresi: <http://www.reformymm.com.tr/dokumanlar/18062015-Verginin-Tahakkuku-152239.pdf> (Erişim Tarihi: 18.11.2019).
- Dolaylı Vergi Nedir, Dolaylı Verginin Tanımı ve Çeşitleri (2019). Ekodialog.com, Erişim adresi: <https://www.ekodialog.com/Konular/dolayli-vergi-nedir-dolayli-verginin-tanimi-ve-cesitleri.html> (Erişim tarihi: 22.11.2019).
- Dubin, J. A., Graetz, M. J. & Wilde, L.L. (1990). The effect of audit rates on the federal individual income tax: 1977-1986, *National Tax Journal*, 43(4), 395-409. Erişim Adresi: <https://www.ntanet.org/NTJ/43/4/ntj-v43n04p395-409-effect-audit-rates-federal.pdf> (Erişim Tarihi: 26.04.2020).
- Dura, İ. H. (2019). Vergi bilinci nedir, nelerden etkilenir? *Vergi Sorunları Dergisi*, Erişim Adresi: <http://www.vergisorunlari.com.tr/yazi/i-hakki-dura/vergi-bilinci-nedir-nelerden-etkilenir/137> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).
- Dursun, G. D. (2008). 1990-2006 yılları arası Türkiye'nin vergi kapasitesinin hesaplanmasına ait bir araştırma. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(79), 45-60. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/150806> (Erişim Tarihi: 20.12.2019).
- Edizdoğan, N. (2000). *Kamu maliyesi 2* (5. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Edizdoğan, N. (2007). *Kamu maliyesi* (9. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Edizdoğan, N., & Gümüş E. (2013). Vergi afları ve Türkiye'de vergi aflarının değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, (164), 99-119. Erişim Adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/164-06.pdf> (Erişim Tarihi: 04.01.2020).
- Edizdoğan, N., Çetinkaya, Ö. & Gümüş, E. (2013). *Kamu maliyesi* (5. Baskı). Bursa. Ekin Yayınevi.
- Emlak Vergisi Kanunu (1970). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1319.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).
- Emlak Vergisi Oranları. (2020). Erişim Adresi: <http://www.istanbulymm.org.tr/TR/PopUp.aspx?ID=1003> (Erişim Tarihi: 11.06.2020).
- Erdağ, N. (2002). *Türk vergi sistemi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Erge, S. (2016). Vergi bilinci ve vergi ahlakı; muhasebe ve vergi uygulamaları lise ve ön lisans öğrencileri üzerinde nitel bir çalışma. *Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 232-244. Erişim Adresi: <http://sosyoteknik.selcuk.edu.tr/sustad/article/view/97/79> (Erişim Tarihi: 27.02.2020).

- Gelir Politikaları Genel Müdürlüğü (2017). *Vergi harcamaları raporu*. Erişim Adresi: [https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Vergi-Harcamalar -Raporu-2017.pdf](https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/01/Vergi-Harcamalar-Raporu-2017.pdf) (Erişim Tarihi:21.12.2019).
- Gelir Vergisi Kanunu (1960). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf> (Erişim Tarihi: 12.10.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Gecikme zammı oranı*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/yarlim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/gecikme-zammi-orani> (Erişim Tarihi: 21.12.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Geçici Madde 10*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/gecici-madde-10> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Tablo: 15 Mal ve Hizmetler Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergiler İçindeki Payı*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/HTML/VI/OECD/Tablo_15.xls.htm (Erişim Tarihi: 22.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Tablo: 21 2018 Yılı Merkezi Yönetim Gelirleri*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_21.xls.htm (Erişim Tarihi: 20.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Tablo: 22 2017 Yılı Merkezi Yönetim Gelirleri*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_22.xls.htm (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Tablo: 23 2016 Yılı Merkezi Yönetim Gelirleri*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_23.xls.htm (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Tablo: 71 Katma değer vergisinin genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı (1985-2018)*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_71.xls.htm (Erişim Tarihi: 26.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2019). *Tam ve Dar Mükellefiyet*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Tebliğler/5520/3.html (Erişim Tarihi: 09.11.2019).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Gelir Vergisi Tarifesi 2020*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/gelir-vergisi-tarifesi-2020> (Erişim Tarihi: 11.06.2020)
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *KDV Oranları Listesi*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/yarlim-ve-kaynaklar/yararli-bilgiler/kdv-oranlari-listesi> (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Tablo: 1 Genel Bütçe Gelirleri Tahsilatı (1923-2019)*. Erişim Adresi: https://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_1.xls.htm (Erişim Tarihi: 15.06.2020).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu Genel Tebliği*. Erişim Adresi: <https://www.gib.gov.tr/veraset-ve-intikal-vergisi-kanunu-genel-tebligleri> (Erişim Tarihi: 11.06.2020)
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Vergi Bilinci*. Erişim Adresi: <http://www.vergibilinci.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 12.01.2020).
- Gelirler İdaresi Başkanlığı (GİB). (2020). *Vergi Haftası*. Erişim Adresi: <http://vergihaftasi.gov.tr/duplo/2019/etkinliktablosu/etkinliktablosu.pdf> (Erişim Tarihi: 12.01.2020).
- Gencel, U., & Kuru, E. (2012). Vergi kültürü ve vergi politikaları etkileşimi: Türkiye değerlendirmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 29-60. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/46285> (Erişim Tarihi: 13.11.2019).
- Gerçek, A. (2005). Türk vergi hukukunda vergi sorumlusu, sorumluluk halleri ve türlerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(3), 157-193. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/628290> (Erişim Tarihi: 09.11.2019).
- Gider Vergileri Kanunu (1956). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6802.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Giray, F. (2005). Yolsuzluk ve yolsuzluğun vergi yapısı üzerine etkileri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, (32), 111-137. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/5388> (Erişim Tarihi: 05.01.2020)
- Giray, F. (2014). *Maliye tarihi* (5. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Giray, F. (2016). *Vergi teşvik sistemi ve uygulamaları* (3. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Göde, B., & Gölçek, A. G. (2016). Bir kültür olarak vergi. *Vergi Raporu*, 1(207), 209-220. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/36598645/BI_R_KU_LTU_R_OLARAK_VERGI (Erişim Tarihi: 14.12.2019).
- Güçlü, F. (2005). *Vergi ve sosyal devlet*. Ankara: SABEV Yayınevi.
- Güler, A., & Karaca, C. (2017, Eylül). *Türkiye’de etkin bir vergi sisteminin kurulmasına ilişkin politika önerileri*. Proceedings of 2 nd International Conference on Scientific Cooperation for the Future in the Economics and Administrative Sciences, Selanik.

- Güler, H. (2016). *Türkiye'de gelir vergisinin ücretliler üzerindeki etkinlik analizi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gümrük Kanunu (1999). Ggm.gtb.gov.tr, Erişim Adresi: <http://ggm.gtb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/G%C3%9CMR%C3%9CK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2019).
- Güner, Ü. (2008). *Türkiye'de vergi bilincinin ve vergi ahlakının oluşmasında gelir idaresinin rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Güneş, G. (1992). *Verginin yasallığı ilkesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürdal, T., & Yavuz, H. (2017). Kocaeli ve Sakarya esnafının katma değer vergisine bakışı. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(1), 51-62. Erişim Adresi: <http://www.ijmeb.org/index.php/zkesbe/article/view/1465/pdf> (Erişim Tarihi: 26.11.2019).
- Gürdal, T., Altundemir, M. E., & Şanver, C. (2016). *Maliye politikası* (5. Baskı). Sakarya: Beşiz Yayınları.
- Gürler Hazman, G. (2009). Vergi bilincini etkileyen muhtemel dışsal etkenlerin lojistik regresyon analizi ile tespiti. *Akademik İncelemeler*, 4(1), 53-71. Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868554.pdf> (Erişim Tarihi: 27.12.2019).
- Hacıköylü, C. (2014). İthalat sırasında ödenen vergiler ve diğer mali yükümlülükler: Türkiye ve cep telefonu ithalatı. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 21-36. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/209371> (Erişim Tarihi: 01.12.2019).
- Hastuti, R. (2014). Tax awareness and tax education: a perception of potential taxpayers, *International Journal of Business, Economics and Law*, 5(1), 83-91. Erişim Adresi: <https://www.ijbel.com/wp-content/uploads/2014/12/ACC-37-Tax-awareness-and-tax-education-a-perception-of-potential-taxpayers.pdf> (Erişim Tarihi: 26.04.2020).
- Isık, A. (2009). Kültür ve kalkınma: Vergi kültürü örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 9(2), 851-865. Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423877049.pdf> (Erişim Tarihi: 14.12.2019).
- İpek, S., & Kaynar, İ. (2009). Demografik faktörlerin vergi uyumuna etkisi: Bir anket çalışmasının sonuçları. *Maliye Dergisi*, (157), 116-130. Erişim Adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/07.Selcuk.ipek_ilknur.Kaynar.pdf (Erişim Tarihi: 16.12.2019).

- İzgi Şahbaz., & Saruç, N. T. (2012). Vergi ahlakını etkileyen faktörler: Sakarya Üniversitesi örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 1(4), 57-81. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/319548> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).
- Kapucu, G. (2017). *Doğrudan vergiler bakımından verginin tarafsızlığı ilkesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karabacak, Y. (2013). Sosyal politika aracı olarak vergilemenin işlevleri: Türkiye örneği. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 62(2), 223-252. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/8839> (Erişim Tarihi: 01.11.2019).
- Karaca, R. (2015). *Vergi bilinci ve vergi algısı: Kütahya ilinde ilköğretim öğrencileri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Karacan, C. İ. (2019). *Ön lisans öğrencilerinin vergiye bakışı ve vergi bilinç düzeyi: Sakarya ili örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karakoç, Y. (2013). Anayasal vergilendirme ilkeleri üzerine bir değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(0), 1259-1308. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/deuhfd/issue/46930/588817> (Erişim Tarihi: 16.10.2019).
- Karakoç, Y. (2016). Vergi gelirlerinin kamu giderlerinin karşılığı olması ilkesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 413-456. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27556/289889> (Erişim Tarihi: 23.10.2019).
- Karaot, A. (2010). *İlköğretim çağındaki öğrencilerin vergi bilinç düzeyi; İzmir ili Aliğa ilçesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Kargı, V., & Yüksel C. (2010). Türkiye’de vergi aflarının vergi adaleti ve mükellefler üzerine etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, (54), 23-44. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/7888> (Erişim Tarihi: 30.12.2019).
- Katma Değer Vergisi Kanunu (1984). [Mevzuat.gov.tr](https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3065.pdf), Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3065.pdf> (Erişim Tarihi: 25.11.2019).
- Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı (2019-2021) (2019). Erişim Adresi: [http://www.kayitliekonomiyegecis.gov.tr/sites/all/themes/themetastic/e-defter/KDE%20EP%20\(2019-2021\).pdf](http://www.kayitliekonomiyegecis.gov.tr/sites/all/themes/themetastic/e-defter/KDE%20EP%20(2019-2021).pdf) (Erişim Tarihi: 11.01.2020).
- Kaynar Bilgin, H. (2011). Vergi ahlakının teorik çerçevesi. *Çukurova Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 259-278. Erişim Adresi:

[sisteminin-de% C4% 9Ferlendirilmesi-ve-yeni-d% C3% BCzenleme-% C3% B6nerileri.pdf](#) (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

Kurumlar Vergisi Kanunu (2006). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5520.pdf> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).

Küsmenoğlu, İ. (2010). *Cumhuriyet dönemi vergi tarihi ikinci kitap (1980'den 2010'a)*. Ankara: Oluş Yayıncılık.

Marjinal Vergi Oranı-Ortalama Vergi Oranı (2019). Vergi Dosyası, Erişim Adresi: <https://vergidosyasi.com/2018/07/03/marjinal-vergi-orani-ortalama-vergi-orani/> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi (MEGEP). (2020). Haftalık Ders Çizelgeleri ve Öğretim Programları. Erişim Adresi: <http://www.megep.meb.gov.tr/?page=ogretimProgramlari> (Erişim Tarihi: 15.01.2020).

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM). (2020). Mesleki ve Teknik Alanlar. Erişim Adresi: <http://meslekitanim.meb.gov.tr/#alanlar> (Erişim Tarihi: 14.01.2020).

Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM). (2020). Okul/Alan/Dal Arama. Erişim Adresi: <http://mtegm.meb.gov.tr/kurumlar/> (Erişim Tarihi: 14.01.2020).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi. (2020). Öğretim Programları. Erişim Adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> (Erişim Tarihi: 27.01.2020).

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu (1963). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.197.pdf> (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

Muhasebat Genel Müdürlüğü. (2019). *Mahalli idareler konsolide bütçe gelirleri ekod4*. Erişim Adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2019/09/Mahalli-%C4%B0dareler-Konsolide-B%C3%BCt%C3%A7e-Gelirleri-Ekod4-2.xls> (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

Muter, N., B., Sakınç, S., & Çelebi, A. K. (1993) *Mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışları araştırması. Manisa ili vergi mükellefleri üzerine bir anket çalışması*. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/1987261/M%C3%BCkelleflerin_Vergi_Kar%C5%9F%C4%B1s%C4%B1ndaki_Tutum_ve_Davran%C4%B1%C5%9Flar%C4%B1_Ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1-Manisa_%C4%B0li_Vergi_M%C3%BCkellefleri_%C3%9Czerine_Bir_Anket_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1 (Erişim Tarihi: 31.12.2019).

Nadaroğlu, H. (1998). *Kamu maliyesi teorisi* (10. Baskı). İstanbul: Beta Basım A.Ş.

- Nakip, M. (2013). *Pazarlamada araştırma teknikleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranları 2019 (2019). Vergi Dosyası, Erişim Adresi: <https://vergidosyasi.com/2019/04/16/oecd-ulkelerinde-kurumlar-vergisi-oranlari-2019/> (Erişim Tarihi: 21.11.2019).
- Organ, İ., & Yegen, B. (2013). Vergi bilinci ve vergi ahlakı oluşumunda muhasebe meslek mensuplarının rolü: Adana örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(4), 241-270. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/30534> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2019). Tax revenue. Erişim Adresi: <https://data.oecd.org/tax/tax-revenue.htm> (Erişim tarihi: 17.12.2019).
- Orhaner, E. (2000). *Kamu maliyesi* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Öğdüm, P. (2019). *Türkiye 'de vergi mükelleflerinin eğitim düzeyi ile vergi bilinci ilişkisi: Aydın ili örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Öğretir, A. H. (2015). Kamu gelirleri. İçinde Bilgili, Y. (Eds), *Maliye Ders Notları* (ss. 135-223). İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları.
- Öğretir, A. H., & Gül, Y. (2016). Kamu gelirleri. İçinde Bilgili, Y. (Eds), *4T Maliye Soruları* (ss. 207-350). İstanbul: 4T Yayınevi.
- Ömürbek, N., Çiçek, H. G., & Çiçek, S. (2007). Vergi bilinci üzerine bir inceleme: üniversite öğrencileri üzerinde yapılan anketin bulguları. *Maliye Dergisi*, (153), 102-122. Erişim Adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/omurbek_cicek_cicek.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2019).
- Önder, Ö. R. (2016). Davranış Bilimleri. [ppt]. Erişim Adresi: <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=5510> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).
- Öner, E. (2015). *Kamu maliyesi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Öz, E., Kutbay, H., & Buzkıran, D. (2014). Türk servet vergisi sistemine modern bir yaklaşım. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 2(14), 1-19. Erişim Adresi: <http://www.ersanoz.com/makaleler/12-15-2014-turk-vergi-sistemine-modern-bir-yaklasim.pdf> (Erişim Tarihi: 04.12.2019).
- Özdemir, A. R., & Ayvalı, H. (2007). Vergi bilincine sahip bireylerin fiş veya fatura alma duyarlılığını etkileyen faktörler. *Maliye Dergisi*, (153), 51-73. Erişim Adresi: https://maliedergisi.sgb.gov.tr/yayinlar/md/153/ozdemir_ayvali.pdf (Erişim Tarihi: 13.11.2019).

- Özel Tüketim Vergisi Kanunu (2002). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4760.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Özpehriz, N. (2019). *Türkiye’de dolaylı vergi yükü gerçekten çok mu yüksek?* Erişim Adresi: <http://brainwork.com.tr/wp-content/uploads/Dolayli%C4%B1-Vergiler-Cok-Mu-Yukse.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2019).
- Özsoylu, A. F. (1996). *Türkiye’de kayıt dışı ekonomi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Pehlivan, K. (2013). *Genel vergilendirme ilkeleri açısından Türkiye’de uygulanan Varlık Vergisi üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Pehlivan, O. (2011). *Kamu maliyesi*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- Rüstemoğlu, I. (2019) *Basit usulde vergilendirme nedir? Şartları nelerdir?* Parasut.com, Erişim Adresi: <https://www.parasut.com/blog/basit-usulde-vergilendirme> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).
- Rüstemoğlu, I. (2019) *Özel tüketim vergisi nedir? Hangi ürünlerde uygulanır?* Parasut.com, Erişim Adresi: <https://www.parasut.com/blog/ozel-tuketim-vergisi-nedir> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Sağbaş, İ. (2010). *Vergi teorisi*. Ankara: Ece Matbaası.
- Sağbaş, İ., & Başoğlu A. (2005). İlköğretim çağındaki öğrencilerin vergileri algılaması: Afyonkarahisar ili örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 123-144. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/19072> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).
- Sandalcı, U., & Sandalcı, İ. (2017). Vergi ahlakı ve kayıt dışı ekonomi ilişkisi: OECD ülkeleri özelinde bir inceleme. *Sakarya İktisat Dergisi*, 6(1), 70-93. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/402035> (Erişim Tarihi: 06.01.2020)
- Saraçoğlu, F. (2000). Vergi erozyonu açısından gelir vergisinde yer alan müesseselerin önemi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2), 79-96. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/287957> (Erişim Tarihi: 21.12.2019).
- Saraçoğlu, F. (2001). Gelir vergisi sisteminde ayırma ilkesi uygulaması ve değerlendirilmesi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0(40), 60-68. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/7900> (Erişim Tarihi: 12.10.2019).
- Saraçoğlu, F. (2004). Vergi kapasitesini belirleyen faktörler ve Türkiye’de vergi kapasitesi. *Vergi Denetmenleri Derneği*, (71), 91-103. Erişim Adresi: <http://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2004-071->

[Vergi Kapasitesini Belirleyen Faktorler Ve Turkiyede Vergi Kapasitesi-Fatih Saracoglu%20.pdf](#) (Erişim Tarihi: 21.12.2019).

Saruç, N. T. (2015). *Vergi uyumu: Teori ve uygulama*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Savaşan, F., & Odabaş, H. (2005). Türkiye’de vergi kayıp ve kaçaklarının nedenleri üzerine ampirik bir çalışma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 1-28. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/289560> (Erişim Tarihi: 13.11.2019).

Schmolders, G. (2012). Mali Psikoloji. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0(15), Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuamk/issue/791/8630> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).

Soğukpınar, G. (2009). *Vergilemede adalet kavramının sosyo-ekonomik analizi: Türkiye örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Solmaz, M. (2019). Maliye. [pdf]. Erişim Adresi: https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/8420_47066_1757.pdf (Erişim Tarihi: 29.10.2019).

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *2018 yılı genel faaliyet raporu*. Erişim Adresi: <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/06/2018-Genel-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

Susam, N., & Oktayer, N. (2010). Türkiye ekonomisinde genel bütçe vergi gelirleri içinde dolaysız ve dolaylı vergiler (1995-2005). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 105-123. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30156> (Erişim Tarihi: 02.12.2019).

Sürmen, Y. (1992). Vergi bilincinin geliştirilmesinde muhasebecinin rolü. *Sayıştay Dergisi*, (7), 25-29. Erişim Adresi: <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/dergi/pdf/der7m4.pdf> (Erişim Tarihi: 10.12.2019).

Şafak, H., & Yurtsever, H. (2015). Servet vergilerinden veraset ve intikal vergisi üzerine değerlendirmeler. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 15(1), 27-37. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/profile/Hatice_Yurtsever/publication/307798349_Servet_Vergilerinden_Veraset_ve_Intikal_Vergisi_Uzerine_Degerlendirmeler/links/5ae22b75aca272fdaf8facc0/Servet-Vergilerinden-Veraset-ve-Intikal-Vergisi-Uezerine-Degerlendirmeler.pdf (Erişim Tarihi: 04.12.2019).

Şans Oyunları Hasılatından Alınan Vergi, Fon ve Payların Düzenlenmesi Hakkında Kanun (2007). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5602.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).

Şanver, C. (2017). Türk vergi sisteminde vergi kabahat ve suçlarına uygulanan yaptırımların caydırıcılığı araştırması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(29), 91-106.

Erişim Adresi: <http://ybd.dergi.comu.edu.tr/dosyalar/Ybd/turk-vergi-sisteminde-vergi-kabahat-ve-suclarina-uygulanan-yaptirimlarin-ca.pdf> (Erişim Tarihi: 04.01.2020).

Şanver, C. (2018). Türkiye’de 1980 sonrası vergi afları ve kamu gelirleri açısından etkinliği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 35-63. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/330735651_TURKIYE'DE_1980_SO_NRASI_VERGI_AFLARI_VE_KAMU_GELIRLERI_ACISINDAN_ETKINLIGI (Erişim Tarihi: 04.01.2020).

Şenyüz, D. (2005). *Türk vergi sistemi* (11. Baskı). Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Şenyüz, D. (2012). Vergilemede istikrar ilkesi ve Türk vergi mevzuatı. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 0(35), Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/7476> (Erişim Tarihi: 16.10.2019).

Şenyüz, D., Yüce, M., & Gerçek, A. (2012). *Türk vergi sistemi* (7. Baskı). Bursa: Ekin Yayınevi.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB). (2018). Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi. Erişim Adresi: https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/21173451_ort_ogrtm_hdc_2018.pdf (Erişim Tarihi: 27.01.2020).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB). (2020). Haftalık Ders Çizelgeleri. Erişim Adresi: <http://ttkb.meb.gov.tr/www/haftalik-ders-cizelgeleri/kategori/7> (Erişim Tarihi: 12.01.2020).

Tam Mükellef / Dar Mükellef Ayrımı (2019). Bursamuhasebe.net, Erişim Adresi: <http://www.bursamuhasebe.net/tam-mukellef-dar-mukellef-ayrimi.html?amp> (Erişim Tarihi: 09.11.2019).

Taytak, M. (2010). İlköğretim II. kademe öğrencilerinde vergi bilincinin tespiti: ampirik bir araştırma. *Maliye Dergisi*, (158), 496-512. Erişim Adresi: <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/26.Mustafa.TAYTAK.pdf> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).

Taytak, M. (2016). Vergi kültürünü belirleyen faktörler ve mükelleflerin demografik özelliklerinin vergi kültürü üzerindeki etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(7), 1933-1957. Erişim Adresi: <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/225936> (Erişim Tarihi: 11.12.2019).

Torgler, B. & Murphy K. (2004). Tax morale in Australia: what shapes it and has it changed over time, *Journal of Australian Taxation*, 7(2), 298-335. Erişim Adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/143848112.pdf> (Erişim Tarihi: 26.04.2020).

Torgler, B. & Schaltegger C. A. (2005). Tax morale and fiscal policy, *Center for Research in Economics, Management and the Arts (CREMA)*, Working Paper No.2005-30,

- 1-34. Erişim Adresi: <https://www.files.ethz.ch/isn/28858/2006-02.pdf> (Erişim Tarihi: 26.04.2020).
- Tosun, M. U. (2019). Kamu Maliyesi. [pdf]. Erişim Adresi: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~utosun/duyurular.html> (Erişim Tarihi: 27.12.2019).
- Tosuner, M. (1994). Türk katma değer vergisi sisteminin Avrupa Topluluğu ülkelerinde uygulanan katma değer vergisi sistemine uyumlaştırılmasının ekonomik etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 269-287. Erişim Adresi: <https://iibfdergi.deu.edu.tr/upload/archive/1994-s2/1138.pdf> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Tosuner, M., & Demir İ. C. (2007). Toplumsal bir olgu olarak vergi ahlakı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 1-20. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/287478> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).
- Tosuner, M., Arıkan, Z., & Yereli, A. B. (1992). Türk vergi sisteminde sorunlar ve çözüm önerileri. Erişim Adresi: <http://ahmetburcinyereli.com/EG%C4%B0AD.pdf> (Erişim Tarihi: 16.12.2019).
- Tuay, E., & Güvenç, İ. (2007). *Türkiye 'de mükelleflerin vergiye bakışı*. Ankara: Gelirler İdaresi Başkanlığı.
- Tunçer, M. (2002). Hükümet-birey ilişkilerinin vergi uyumuna etkisi ve Türkiye. *Ankara Üniversite SBF Dergisi*, 57(3), 107-128. Erişim Adresi: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/467/5364.pdf> (Erişim Tarihi: 16.12.2019).
- Turhan, S. (1998). *Vergi teorisi ve politikası* (6. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlükleri. (2019). Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>
- Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Eleştiri Konuları ve Öneriler (2019). İstanbulymmo.org.tr, Erişim Adresi: http://istanbulymmo.org.tr/Data/PlatformYazi/2019_01ocak/201901-2%20t%C3%BCrk%20vergi%20sisteminde%20yer%20alan%20ele%C5%9Fti ri%20konulari%20ve%20%C3%B6neriler.pdf (Erişim tarihi: 19.11.2019).
- Türk, İ. (1996). *Kamu maliyesi* (2. Baskı). Ankara: Turhan Yayınevi.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2019). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*. Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tc_anayasasi.maddeler?p3=73 (Erişim Tarihi: 09.10.2019).
- Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği (2019). Vergiler ve Fonlar, Erişim Adresi: <https://www.tsb.org.tr/vergiler-ve-fonlar.aspx?pageID=825> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).

- Uğur, A., Akbaş, Y. E., & Şentürk, M. (2012). Özel tüketim vergisi oranlarındaki artış cari açığa çözüm olabilir mi? *Journal of Yasar University*, 26(7), 4572-4578. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/179369> (Erişim Tarihi: 01.12.2019).
- Uluslararası Şeffaflık Derneği. (2019). *Uluslararası şeffaflık örgütü 2018 Yolsuzluk Algı Endeksi'ni açıkladı*. Erişim Adresi: <https://www.seffaflik.org/2018-yolsuzluk-almi-endeksi-aciklandi/> (Erişim Tarihi: 06.01.2020).
- Üstün, Ü. S. (2003). Vergi hukuku ile ilgili anayasal ilkeler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 253-271. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262572> (Erişim Tarihi: 16.10.2019).
- Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu (1959). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.7338.pdf> (Erişim Tarihi: 04.12.2019).
- Vergi Mükellefi Savunucuları Derneği (VERSAV). (2019). *Vergi tahsili nedir?* Erişim adresi: <https://versav.org.tr/verginin-tahsili-nedir/> (Erişim tarihi: 18.11.2019).
- Vergi Rekabeti (2019). Halkbankkobi, Erişim Adresi: <https://www.halkbankkobi.com.tr/NewsDetail/Vergi-Rekabeti/11070> (Erişim Tarihi: 20.12.2019).
- Vergi Usul Kanunu (1961). Mevzuat.gov.tr, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf> (Erişim Tarihi: 23.10.2019).
- Vergilemede İktisadi Etkinlik İlkesi Nedir? (2017). Vergi Dosyası, Erişim Adresi: <https://vergidosyasi.com/2017/11/16/vergilemede-iktisadi-etkinlik-ilkesi-nedir/> (Erişim Tarihi: 16.10.2019).
- Vergilendirme Süreci (2019). Ekonomihukuk.com, Erişim adresi: <https://ekonomihukuk.com/vergi-hukuku/vergilendirme-sureci/> (Erişim tarihi: 18.11.2019).
- Verginin Tarhi, Tebliği, Tahakkuku ve Tahsili (2019). Ekodialog.com, Erişim adresi: https://www.ekodialog.com/kamu_maliyesi/vergi_tebliği_vergi_tarhi_tahakkuku_tahsili.html (Erişim tarihi: 16.11.2019).
- Yalçın, A. Z. (2013). Potansiyel bir çevre vergisi olarak motorlu taşıtlar vergisi: Avrupa Birliği ve Türkiye arasında karşılaştırmalı bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(2), 141-158. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30490> (Erişim Tarihi: 05.12.2019).
- Yeniçeri, H. (2005). Vergi yükümlülerinin vergi karşısındaki tutum ve davranışlarının gelir düzeyine göre karşılaştırılması. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(31), 279-299. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/100932> (Erişim Tarihi: 28.12.2019).

- Yeniçeri, H. (2014). Ücret gelirlerinin vergilendirme usulleri ve vergi adaleti. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 77-85. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/209401> (Erişim Tarihi: 20.11.2019).
- Yereli, A. B., & Yılmaz, A. Y. (2011). Vergi adaletine ulaşma yöntemleri çerçevesinde fayda ilkesinin teorik açıdan değerlendirilmesi. *Maliye Dergisi*, (161), 21-32. Erişim Adresi: <https://maliyedergisi.sgb.gov.tr/yayinlar/md/161/002.pdf> (12.10.2019).
- Yetkin, H. (2013). Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki mali ilişkide belediyelerin rolü: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 77-92. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/85303> (Erişim Tarihi: 01.12.2019).
- Yıldırım, A. E. (2015). Avrupa birliği ve Türk vergi sistemlerinde özel tüketim vergisi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 219-252. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789103> (Erişim Tarihi: 27.11.2019).
- Yıldız, G., & Bakır, Z. (2019). Lise öğrencilerine yönelik vergi bilinci: Eskişehir örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 6(4), 294-307. Erişim Adresi: http://www.asead.com/FileUpload/bs683328/File/23.gulsah_yildiz.pdf (Erişim Tarihi: 27.02.2020).
- Yıldız, H. (2010). Türk vergi sisteminin Avrupa Birliği vergi sistemine uyum sürecinin değerlendirilmesi. İçinde Saruç, T., Gürdal, T. & Altun N. (Eds), *Prof. Dr. Aytaç Eker'e armağan, kamu maliyesinde seçme yazılar* (ss. 445-463). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları
- Yılmaz, E. (2009). Uzlaşma müessesinin hukuki niteliği ve temel vergilendirme ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 321-351. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/789700> (Erişim Tarihi: 12.10.2019).
- Yüksel, C. (2019). Kamu Maliyesi. [pdf]. Erişim Adresi: http://www.cihanyuksel.org/ekon361_ders_notu.pdf (Erişim Tarihi: 18.12.2019).
- Zorlu, Ö. (2012). *İlköğretim çağındaki öğrencilerin vergi bilinci düzeyi ve vergi bilinci düzeyi ile ilgili örnek uygulama (Ankara ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK 1: Ortaöğretim Kurumu Öğrencilerine Uygulanan Anket Formu

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu anket çalışmasının amacı, ortaöğretim kurumlarında (liselerde) muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerle bu eğitimi almayan öğrencilerin vergi bilinci farklılıklarının karşılaştırılmasıdır. Bu çalışma tamamen bilimsel amaçlı olup, verdiğiniz cevaplar kesinlikle bu amacın dışında kullanılmayacaktır. Kıymetli vaktinizi ayırıp soruları samimiyetle cevapladığınız için teşekkür ederiz.

Fatih ÖZCAN

(Sakarya Üniversitesi Muhasebe Finansman Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi
Gebze Fatih Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Muhasebe ve Finansman Öğretmeni)

Dr. Öğr. Üyesi Nermin AKYEL
(Yüksek Lisans Danışmanı)

TABLO 1:

Cinsiyetiniz	( ) Kadın	( ) Erkek
Öğrenim Gördüğünüz Okul Türü	( ) Anadolu Lisesi	
	( ) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe ve Finansman Alanı <u>Olan</u>)	
	( ) Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe ve Finansman Alanı <u>Olmayan</u>)	
Kaçmıcı Sınıftasınız	( ) 9. Sınıf	( ) 10. Sınıf
	( ) 11. Sınıf	( ) 12. Sınıf

TABLO 2:

A. Vergiyle ilgili aşağıdaki ifadelere katılma düzeyinizi belirtiniz.	1	2	3	4	5
(1) Kesinlikle Katılmıyorum. (2) Katılmıyorum. (3) Kararsızım. (4) Katılıyorum. (5) Kesinlikle Katılıyorum.					
1- Vergi vermek en önemli vatandaşlık görevlerinden biridir.					
2- Vergilendirilmiş kazanç kutsaldır.					
3- Vergi ödemek gurur duyulacak bir davranıştır.					
4- Vergi, vatandaşlar üzerinde ekonomik (maddi, parasal) bir yük değildir.					
5- Vergi dairesine karşı vergiyle ilgili sorumluluklar (verginin ödenmesi süreci, takibi, diğer evrak işleri gibi) vatandaşlar için zaman kaybı değildir.					
6- Devlet, vatandaşlardan ve şirketlerden ne kadar çok vergi toplarsa, ulaşım, altyapı, sağlık, eğitim, adalet gibi hizmetleri daha kaliteli bir şekilde verebilir.					
7- Vergi ödemesi gereken herkes vergisini tam ve zamanında öderse, vatandaşlar devletten daha kaliteli hizmet (adalet, eğitim, sağlık, ulaşım, altyapı gibi) alabilirler.					
8- Ödenen her bir kuruş verginin mutlaka hizmet olarak karşılığı olmak zorunda değildir.					
9- Vergi, devletin varlığı için çok önemli bir kavramdır.					

Arka sayfaya geçiniz.

B. Vergi ahlakıyla ilgili aşağıdaki ifadelere katılma düzeyinizi belirtiniz.					
(1) Kesinlikle Katılmıyorum. (2) Katılmıyorum. (3) Kararsızım. (4) Katılıyorum. (5) Kesinlikle Katılıyorum.	1	2	3	4	5
1- Vergi kaçırın vatandaşı suç işlemişlerdir.					
2- Vergi kaçırın Maliye Bakanlığı, vergi daireleri, Alo Maliye 189 hattı gibi ilgili yerlere şikâyet etmek doğru bir davranıştır.					
3- Vergi kaçırınlara, suçun niteliğine göre mutlaka para veya hapis cezası verilmelidir.					
4- Denetim ve cezalar olmasa bile vergi borcu mutlaka ödenmelidir.					
5- Daha az vergi ödemek için kanundaki açıklardan faydalanmak doğru bir davranış değildir.					
6- Vatandaşlar vergiyi zorunlu olduğu için değil gönüllü olarak ödemelidirler.					
7- Alışveriş yaparken mutlaka fiş ya da fatura alınmalıdır.					
C. Türkiye'deki vergilerle ilgili aşağıdaki ifadelere katılma düzeyinizi belirtiniz.					
(1) Kesinlikle Katılmıyorum. (2) Katılmıyorum. (3) Kararsızım. (4) Katılıyorum. (5) Kesinlikle Katılıyorum.	1	2	3	4	5
8- Toplanan vergilerin hangi hizmetler için harcandığını bilmek isterim.					
9- Alışveriş yaparken ödediğim vergi veya vergiler hakkında genel bilgi sahibiyim.					
10- Türkiye'de, çok kazananın çok, az kazananın az verginin alındığı adil bir vergi sistemi vardır.					
D. Vergi haftasıyla ilgili aşağıdaki ifadelere katılma düzeyinizi belirtiniz.					
(1) Kesinlikle Katılmıyorum. (2) Katılmıyorum. (3) Kararsızım. (4) Katılıyorum. (5) Kesinlikle Katılıyorum.	1	2	3	4	5
11- Vergi haftasının varlığından haberdarım.					
12- Okulumuzda vergi haftası etkinlikleri düzenlenmektedir.					
13- Vergi haftası etkinliklerine (şür, kompozisyon, yarışma, seminer gibi) katıldım.					
14- Okulumuzda Türkiye'deki uygulanan vergilerle ilgili seminer düzenlense gönüllü olarak katılmak isterim.					

EK 2: Anket Formu İçin Alınan İzinler

FORM 2

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Fatih ÜZCAN
Kurumu / Üniversitesi	Sakarya Üniv. İktisat-Ekt.
Araştırma yapılacak il/il	Gabze
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	Ortaöğretim okulları
Araştırmanın konusu	Ortaöğretim Kurumlarında Mücadele ve Finansal Okuryazarlık Eğitimi Alan ve Alanmayan Öğrencilerin Koyu Bilgi İhtiyaçları
Üniversite / Kurum onayı	Var - Yok
Araştırma/proje/bölünmez önerisi	Araştırma
Veri toplama araçları	Anket
Görüş istenilecek Birim/Birimler	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Uygundur	
Komisyon kararı	Öybirliği / Öyçokluğu ile alınmıştır.
Muhallif Üyenin Adı ve Soyadı:	Gerekli:

KOMİSYON

5.11.2020
Komisyon Başkanı
Mustafa DOĞAN
Müdür Yardımcısı
Erol AKAR
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

5.11.2020
Figen
Eya
Figen YUNLU

5.11.2020
M. D. Oya
M. D. Oya
M. D. Oya

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99332089/605.01/4995513

06/03/2020

Konu: Araştırma İzni
(Fatih ÖZCAN)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Sakarya Üniversitesinin 27/02/2020 tarih ve 2663 sayılı yazısı.

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatih ÖZCAN'ın "Ortaöğretim Kurumlarında Muhasebe ve Finansman Eğitimi Alan ve Almayan Öğrencilerin Vergi Bilinci Farkındalıklarının İncelenmesi" konulu araştırma çalışmasını İlimiz Gebze ilçesi Ortaöğretim Kurumlarında uygulama talebi, Üniversitenin ilgi yazıları ile bildirilmektedir.

Adı geçenin söz konusu çalışmasına esas olmak üzere, ekte sunulan çalışmayı İlimiz Gebze ilçesi Ortaöğretim Kurumlarında uygulama talebi komisyonumuzca uygun görülmüş olup, İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri ve okul müdürlüklerinin denetim ve gözetiminde gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmayı yapmaları Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Fehmi Rasim ÇELİK
Millî Eğitim Müdürü

OLUR

<...>

Osman EKŞİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
GEBZE KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 70568219-605.01-E.5219794
Konu : Araştırma İzni
Fatih ÖZCAN

10.03.2020

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 09.03.2020 tarih ve 5104821 sayılı yazısı.

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatih ÖZCAN' ın "Ortaöğretim Kurumlarında Muhasebe ve Finansman Eğitimi Alan ve Almayan Öğrencilerin Vergi Bilinci Farkındalıklarının İncelenmesi" konulu araştırma çalışmasını İlçemiz Ortaöğretim kurumlarında uygulama talebinin uygun görüldüğüne ilişkin, 06/03/2020 tarih ve 4995496 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiş olup, söz konusu anket çalışmasının okulunuz sorumluluğunda yapılması hususunda;

Gereğini rica ederim.

Şener DOĞAN
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Ek:
- İlgi yazı ve ekleri (3 Sayfa)

Dağıtım:
Gereği:
-Müdürlüğümüze Bağlı Tüm
OrtaÖğretim Okul Müdürlüklerine

T.C.
KOCAELİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99332089-605.01-E.5104821
Konu: Araştırma İzni
(Fatih ÖZCAN)

09.03.2020

İLÇE MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
GEBZE

Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatih ÖZCAN'ın "Ortaöğretim Kurumlarında Muhasebe ve Finansman Eğitimi Alan ve Almayan Öğrencilerin Vergi Bilinci Farkındalıklarının İncelenmesi" konulu araştırma çalışmasını İlçeniz ortaöğretim kurumlarında uygulama talebinin uygun görüldüğüne ilişkin, 06/03/2020 tarih ve 4995513 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiş olup, söz konusu anket çalışmasının İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün sorumluluğunda yapılması hususunda;

Gereğini rica ederim.

Mustafa DOĞAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek:Valilik Onayı

ÖZGEÇMİŞ

Fatih Özcan, 1984 yılında Düzce’de doğmuştur. İlköğretimini Yenitaşköprü Köyü İlköğretim Okulu’nda, ortaöğretimini Düzce Ticaret Meslek Lisesi’nde, lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Muhasebe ve Finansman Öğretmenliği Bölümü’nde tamamlamıştır. 2007 yılından bu yana Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında Muhasebe ve Finansman Öğretmeni olarak çalışmaktadır.